

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

САБАНЮК ТАРАС РОСТИСЛАВОВИЧ

УДК 343.985

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ СЛІДЧИМ ТА ОПЕРАТИВНИМИ
ПІДРОЗДІЛАМИ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ
УМИСНИХ ВБИВСТВ**

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Т. Р. Сабанюк

Науковий керівник – Благута Роман Ігорович, кандидат юридичних наук,
професор, заслужений юрист України

Львів – 2024

АНОТАЦІЯ

Сабанюк Т. Р. Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, 2024.

Дисертація спрямована на вирішення теоретичних і практичних питань організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств.

Для визначення проблематики дослідження було здійснено вивчення наукового доробку в галузях теорії кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності на предмет стану та ступеню вивчення питань організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень і, зокрема, умисних вбивств. В результаті з'ясовано, що навіть якщо наукові праці чи їх окремі частини, наприклад, щодо особливостей розслідування окремих різновидів кримінальних правопорушень – тих же умисних вбивств, містили у своїй назві вказівку на організацію взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами як на предмет дослідження, це, як правило, не визначало того, що безпосередньо питанням організації такої взаємодії в повній мірі буде приділена увага. В теорії відбулося розмивання поняття організації взаємодії у загальному відносно нього понятті взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення. Спираючись на гіпотезу, що організація взаємодії є ключовою складовою забезпечення спільного вирішення слідчим та оперативними підрозділами завдань щодо швидкого, повного та неупередженого розкриття та розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження, визначено, що без чітких уявлень про зміст,

сутність та структуру організації взаємодії слідчого та оперативними підрозділами не можна забезпечити на системній основі якісну реалізацію їх спільної діяльності при виявленні та розслідуванні злочинів. Констатовано, що умисні вбивства є злочинами, вчинення яких завжди спричиняє значний суспільний резонанс, за результатами розслідування яких суспільство оцінює якість роботи правоохоронних органів. Саме тому проблематика організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування цих злочинів визначена як актуальна для теорії та практики розслідування кримінальних правопорушень.

Визначено, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами при виявленні та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень як спільна діяльність слідчого та оперативних підрозділів за функціоналом складається з двох компонентів: виявлення кримінального правопорушення, де зазвичай першочергове значення має діяльність оперативних підрозділів, у разі, якщо виявлення відбувалось при здійсненні оперативно-розшукової діяльності щодо тяжких злочинів, які готуються; досудове розслідування кримінального правопорушення, де ключову роль відіграє слідчий. Констатовано, що складовими в обох компонентах є: 1) організація взаємодії; 2) реалізація взаємоузгоджених заходів. З'ясовано, що ці складові взаємопов'язані між собою, попри це організація взаємодії домінує в системі взаємодії як діяльності. Вона, як функціональна складова, забезпечує взаємодію слідчого з оперативними підрозділами через засоби прийняття управлінських, процесуальних рішень суб'єктами організації взаємодії щодо визначення учасників взаємодії, її форм, планування спільної діяльності, контролю за виконанням запланованих заходів, оцінку результатів виконаних заходів з позиції їх своєчасності, якості за процедурою здійснення, результативності в контексті ступеня вирішення завдань, які визначалися перед кожним заходом і у їх взаємозв'язку, визначення ризиків, що перешкоджають досягненню мети та корегування подальших спільних дій слідчого та оперативного підрозділу з урахуванням результатів попередньо здійснених заходів та визначених ризиків. Виходячи із місця

організації взаємодії в системі взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення запропоновано її розуміти як систему рішень та дій, які реалізуються керівниками слідчого, оперативного підрозділів, правоохоронних органів, прокурором процесуальним керівником, слідчим, працівником оперативного підрозділу в межах їх повноважень та компетенції, із забезпечення ефективності спільного вирішення завдань щодо встановлення обставин події кримінального правопорушення та кримінального переслідування винних у його вчиненні. Як базові, вихідні положення для організації взаємодії, що мають визначальне значення для забезпечення її ефективності, визначені принципи законності, спільної мети, компетентності, єдиноначальності та колегіальності, системності, плановості.

Модель організації взаємодії при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень – це сформована положеннями нормативно-правових актів та науково обґрунтованими методичними рекомендаціями універсальна структура діяльності суб'єктів організації взаємодії, яка виступає в якості основи для забезпечення практики взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Констатовано, що при виявленні та розслідуванні умисних вбивств моделі організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами формуються на двох рівнях – стратегічному та тактичному. На стратегічному – вирішуються завдання з формування нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, методичного забезпечення діяльності з виявлення готування, вчинення умисних вбивств, їх документування для подальшого використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, спільного здійснення комплексу процесуальних та інших дій у кримінальному провадженні, підвищення рівня кваліфікації співробітників оперативних підрозділів та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств. Тактичний – пов'язаний з організацією взаємодії у конкретних кейсах за фактами виявлення

готування до вчинення, замаху на вчинення, вчинення умисного вбивства. Стратегічний та тактичний рівні організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами прямо взаємопов'язані. Без формування загальної системи управління процесами спільної діяльності цих суб'єктів взаємодії неможливою є організація ефективної взаємодії у конкретній оперативно-розшуковій справі або кримінальному провадженні.

Визначені компоненти моделей організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та стратегічному та тактичному рівнях – суб'єкти (керівник підрозділу кримінальної поліції, слідчого підрозділу територіального підрозділу Національної поліції, керівники кримінальної поліції, слідчого управління на рівні регіонального управління Національної поліції, керівники регіонального управління Національної поліції, керівники кримінальної поліції та органу досудового розслідування на рівні керівництва Національної поліції, співробітник оперативного підрозділу, в провадженні якого є оперативно-розшукова справа), завдання (організація якісної роботи оперативних підрозділів та слідчих щодо припинення фактів готування, замаху на вчинення умисних вбивств та забезпечення притягнення винних до кримінальної відповідальності), засоби (управлінські, процесуальні рішення та дії) та умови організації взаємодії (нормативно-правова регламентація, матеріально-технічне, кадрове забезпечення та оперативно-розшукові ситуації, які складаються при організації взаємодії при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства). З'ясовано, що оптимальним для забезпечення своєчасності прийняття рішення про припинення провадження в оперативно-розшуковій справі, скерування її матеріалів до органу досудового розслідування для внесення відомостей до ЄРДР для припинення протиправних дій особи, спрямованих на вчинення умисного вбивства, з одночасним фіксуванням таких дій у кримінальному провадженні є прийняття рішення про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого одразу

після одержання первинної інформації щодо готування особи до вчинення умисного вбивства.

Також зазначено, що під час здійснення досудового розслідування умисних вбивств моделі організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами мають формуватися на тих же рівнях вирішення управлінських завдань – стратегічному та тактичному, але орієнтиром у їх конкретизації виступають положення ст. 2 КПК України, а в системі суб'єктів організації взаємодії на першому плані є керівники органів досудового розслідування та слідчий у кримінальному провадженні, яке він розслідує. В структурному плані модель організації взаємодії під час досудового розслідування включає аналогічні компоненти, що й під час здійснення оперативно-розшукової діяльності за фактами готування до вчинення умисних вбивств – завдання, суб'єкти, умови, засоби організації взаємодії. На стратегічному рівні діяльність керівників слідчих підрозділів та підрозділів Національної поліції має бути спрямована на формування стійких процесів взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами, які забезпечують взаємне інформування, спільне виконання суб'єктами взаємодії у конкретних кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, або виконання оперативним підрозділом доручень слідчого. Одними із ключових засобів забезпечення організації таких процесів є систематичне проведення координаційних нарад за участі керівників слідчих та оперативних підрозділів, присвячених проблемним питанням взаємодії між ними під час розслідування умисних вбивств. На тактичному рівні – координаційні наради можуть проводитися на початку розслідування для організації роботи слідчо-оперативної групи, а також у випадках, коли після здійснення початкових процесуальних та інших дій умисне вбивство залишилося нерозкритим, оперативні наради – для поточної організації та контролю взаємодії у конкретних кейсах розслідування умисних вбивств.

Зроблено акцент на плануванні як на важливому засобі організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному

провадженні, через те, що воно забезпечує: впорядкування доказів, які зібрані у кримінальному провадженні на момент складання плану розслідування та під час періодичної оцінки його відповідності новим доказам; моделювання події кримінального правопорушення шляхом побудови слідчих версій, які з найбільшою імовірністю моделюють обставини події кримінального правопорушення, а також шляхом визначення структури та послідовності дій з розслідування кримінального правопорушення; управління процесом розслідування кримінального правопорушення визначенням у плані розслідування виконавців, строків проведення процесуальних та інших дій, а також періодичного корегування цього плану, виходячи з результатів розслідування.

Окрему увагу приділено тактичним операціям під час розслідування умисних вбивств як найбільш ефективним засобом вирішення слідчо-оперативною групою завдань кримінального провадження у проблемних слідчих ситуаціях інформаційної невизначеності про обставини події умисного вбивства, протидії його розслідуванню. Узагальнення слідчої практики як типові для розслідування умисних вбивств дозволило виділити та описати тактичні операції: з припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного; встановлення особи невідомого трупа; з перевірки алібі підозрюваного; з подолання протидії розслідуванню; із забезпечення безпеки учасників кримінального провадження; із розшуку підозрюваного.

В результаті опрацювання різних компонентів нормативно-правової регламентації та практики організації взаємодії обґрунтовані та сформульовані пропозиції щодо внесення змін і доповнень:

– у ст. 41 КПК України в частині визначення можливості слідчому доручати оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження;

– до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні

кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 № 575, в пункті 3 Розділу III – щодо обов'язкового розгляду матеріалів ОРС під час оперативної наради за участі керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР, в пункті 1 Розділу V – щодо визначення вимог до змісту планів розслідування СОГ як на початковому, так і на наступному його етапах, в пункті 4 Розділу VII – в частині визначення вимог щодо здійснення контролю з боку керівника за плануванням розслідування у всіх кримінальних провадженнях щодо злочинів, які викликали значний суспільний резонанс, і у яких створена СОГ.

Також, виходячи з широкого спектру складів злочинів, які передбачають кримінальну відповідальність за умисне заподіяння смерті іншій людині та є підслідними різним органам досудового розслідування, обґрунтована потреба у врегулюванні на рівні відповідного міжвідомчого (МВС, СБУ, ДБР, БЕБ, НАБУ) нормативно-правового акту з питань створення та організації роботи міжвідомчих слідчо-оперативних груп у кримінальних провадженнях, і не тільки щодо умисного заподіяння смерті іншій особі, які передаються від одного органу досудового розслідування до іншого з метою забезпечення стабільності та інтенсивності роботи у таких кримінальних провадженнях.

Ключові слова: взаємодія слідчого та оперативного підрозділу; організація взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом; умисне вбивство; оперативно-розшукова діяльність; матеріали оперативно-розшукової діяльності; оперативно-розшукова ситуація; докази; слідча діяльність; розшук; слідчо-оперативна група; слідча ситуація; тактична операція; доручення у кримінальному провадженні; планування розслідування.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Сабанюк Т. Р. Теоретико-прикладні проблеми визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 350–356. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.50> (стаття в науковому виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»).

2. Сабанюк Т. Р. Проблемні аспекти кримінально-правової характеристики умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині як чинника, що впливає на організацію взаємодії слідчого та оперативних підрозділів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №9. С. 381–384. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/92> (стаття в науковому виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»).

3. Сабанюк Т. Р. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №10. С. 573–576. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/138> (стаття в науковому виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Сабанюк Т. Р. Теоретичні аспекти визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21 жовтня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 305–309.

5. Сабанюк Т. Р. Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств в умовах воєнного стану. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник*

тез Міжнародного круглого столу (23 лютого 2023 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 201–204.

6. Сабанюк Т. Р. Структура моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні та розслідуванні готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року) / упор. Р. М. Шехавцов. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 183–187.

ANNOTATION

Sabanyuk T. R. Organization of interaction between the investigator and operative units during the detection and investigation of premeditated murders. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 – Law. – Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, 2024.

The dissertation is aimed at solving theoretical and practical issues of organizing interaction between the investigator and operative units during the detection and investigation of premeditated murders.

To determine the issues of the research, a study of the scientific work in the fields of the theory of the criminal process, criminalistics and investigative activity was carried out on the subject of the state and degree of studying the issues of the organization of interaction between the investigator and operative units during the detection and investigation of criminal offenses and, in particular, premeditated murders. As a result, it was found that even if scientific works or their separate parts, for example, regarding the specifics of the investigation of certain types of criminal offenses – the same intentional murders, contained in their title an indication of the organization of interaction between the investigator and operational units as a subject of research, this, as a rule, did not determine that direct attention would be paid to the issues of organizing such interaction. In the theory, there was a blurring of the concept of the organization of interaction in the general relative to it, the concept of interaction between the investigator and operative units during the detection and investigation of a criminal offense. Based on the hypothesis that the organization of interaction is a key component of ensuring the joint solution of tasks by investigators and operative units regarding the quick, complete and impartial disclosure and investigation of a criminal offense, bringing guilty persons to justice and solving other tasks of criminal proceedings, it is determined that without clear ideas about the content, the essence and structure of the organization of the interaction of the investigator and operative units

cannot ensure on a systematic basis the high-quality implementation of their joint activities in the detection and investigation of crimes. It was established that premeditated murders are crimes, the commission of which always causes a significant public outcry, and based on the results of the investigation, society evaluates the quality of the work of law enforcement agencies. That is why the issue of organizing interaction between the investigator and operative units during the detection and investigation of these crimes is defined as relevant for the theory and practice of investigating criminal offenses.

It was determined that the interaction of the investigator with operational units in the detection and pre-trial investigation of criminal offenses as a joint activity of the investigator and operational units functionally consists of two components: the detection of a criminal offense, where the activity of operational units is usually of primary importance, in the event that the detection took place during the implementation operational and investigative activities regarding serious crimes that are being prepared; pre-trial investigation of a criminal offence, where the investigator plays a key role. It was established that the components of both components are: 1) organization of interaction; 2) implementation of mutually agreed measures. It was found that these components are interconnected, despite this, the organization of interaction dominates the system of interaction as an activity. It, as a functional component, ensures the interaction of the investigator with the operational units through the means of making managerial and procedural decisions by the subjects of the interaction organization regarding the identification of the participants of the interaction, its forms, planning of joint activities, control over the implementation of the planned activities, evaluation of the results of the implemented activities from the point of view of their timeliness, quality according to the procedure of implementation, effectiveness in the context of the degree of solving tasks that were determined before each event and in their relationship, identification of risks that prevent the achievement of the goal and correction of further joint actions of the investigative and operative unit taking into account the results of previously implemented measures and identified risks. Based on the place of organization of interaction in the system of interaction

between the investigator and operational units during the detection and investigation of a criminal offense, it is suggested to understand it as a system of decisions and actions implemented by the heads of the investigator, operational units, law enforcement agencies, the prosecutor, the procedural manager, the investigator, the employee of the operational unit in within the limits of their powers and competence, to ensure the effectiveness of the joint solution of tasks related to establishing the circumstances of the occurrence of a criminal offense and criminal prosecution of those responsible for its commission. The principles of legality, common purpose, competence, unity of leadership and collegiality, systematicity, and planning are defined as basic, initial provisions for the organization of interaction, which are of decisive importance for ensuring its effectiveness.

It was established that in the detection and investigation of intentional murders, models of the organization of interaction between investigative and operative units are formed at two levels – strategic and tactical. At the strategic level, the tasks of forming normative-legal, personnel, material and technical, methodical support for the detection of preparation, the commission of intentional murders, their documentation for the further use of the results of operational and investigative activities in criminal proceedings during pre-trial investigation, the joint implementation of a complex of procedural and other actions in criminal proceedings, improving the level of qualification of employees of operational units and investigators who specialize in detecting, documenting and investigating intentional murders. Tactical - related to the organization of interaction in specific cases on the facts of detection of preparation to commit, attempt to commit, commission of intentional murder. The strategic and tactical levels of the organization of interaction between the investigative and operative units are directly interconnected. Without the formation of a general management system for the processes of joint activity of these subjects of interaction, it is impossible to organize effective interaction in a specific investigative case or criminal proceeding.

The model of the organization of interaction in the detection and investigation of criminal offenses is a structure of the activities of the subjects of the organization of interaction formed by the provisions of normative legal acts and scientifically based

methodological recommendations, which acts as a basis for ensuring the practice of interaction between the investigator and operative units during the detection and investigation of criminal offenses. Identified components of the models of interaction between the operational unit and the investigator in the event of detection as a result of the implementation of operational and investigative activities of preparation for the commission, the commission of intentional murder and at the strategic and tactical levels - subjects (the head of the criminal police unit, the investigative unit of the territorial unit of the National Police, the heads of the criminal police, the investigative department at the level of the regional department of the National Police, the heads of the regional department of the National Police, the heads of the criminal police and the pre-trial investigation body at the level of the leadership of the National Police, an employee of the operative unit, in which there is an operative-investigative case), tasks (organization of the quality work of operatives units and investigators regarding the termination of facts of preparation, attempted murder and ensuring that the perpetrators are brought to criminal responsibility), means (administrative, procedural decisions and actions) and conditions for the organization of interaction (legislative and legal regulations, material and technical, personnel support and operational investigative situations that arise during the organization of cooperation when, as a result of operational investigative activities, preparation for the commission of intentional murder is discovered). It was found that it is optimal to ensure the timeliness of a decision to terminate proceedings in an operational investigation case, to send its materials to the pre-trial investigation body for entering information into the Unified state register of pre-trial investigations in order to stop the illegal actions of a person aimed at committing premeditated murder, with the simultaneous recording of such actions in the of criminal proceedings is the adoption of a decision to attach an investigator to an operative-search case immediately after receiving primary information regarding the preparation of a person to commit premeditated murder.

It is also stated that during the pre-trial investigation of premeditated murders, models of the organization of interaction between the investigator and operational units should be formed at the same levels of solving management tasks - strategic and

tactical, but the provisions of Art. 2 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, and in the system of subjects of the organization of interaction, the heads of pre-trial investigation bodies and the investigator in the criminal proceedings that he is investigating are at the forefront. In terms of structure, the model of the organization of interaction during the pre-trial investigation includes similar components as during the implementation of operational investigative activities on the facts of preparation for the commission of premeditated murders – tasks, subjects, conditions, means of organization of interaction. At the strategic level, the activities of the heads of investigative units and units of the National Police should be aimed at forming sustainable processes of interaction between the investigator and operational units that ensure mutual information, joint implementation by the subjects of interaction in specific criminal proceedings regarding the intentional killing of investigators (detectives), secret investigators (investigative) actions, or execution of the investigator's orders by the operational unit. One of the key means of ensuring the organization of such processes is the systematic holding of coordination meetings with the participation of the heads of investigative and operative units, devoted to problematic issues of interaction between them during the investigation of premeditated murders. At the tactical level, coordination meetings can be held at the beginning of the investigation to organize the work of the investigative-operational team, as well as in cases where, after the initial procedural and other actions, intentional homicide remained unsolved, operational meetings - for the current organization and control of interaction in specific investigation cases premeditated murders.

Emphasis is placed on planning as an important means of organizing interaction between the investigator and the operational unit in criminal proceedings, because it ensures: ordering of evidence collected in criminal proceedings at the time of drawing up the investigation plan and during periodic assessment of its compliance with new evidence; modeling the event of a criminal offense by building investigative versions that most likely simulate the circumstances of the event of a criminal offense, as well as by determining the structure and sequence of actions for the investigation of a criminal offense; management of the investigation process of a criminal offense by

defining in the investigation plan the perpetrators, the terms of conducting procedural and other actions, as well as the periodic adjustment of this plan, based on the results of the investigation.

Special attention is paid to tactical operations during the investigation of intentional murders as the most effective means of solving the tasks of criminal proceedings by the investigative and operational group in problematic investigative situations of information uncertainty about the circumstances of the event of intentional murder, opposition to its investigation. The generalization of investigative practices as typical for the investigation of intentional murders made it possible to highlight and describe tactical operations: stopping an attempt to commit intentional murder and detaining the suspect; identification of an unidentified corpse; from checking the suspect's alibi; to overcome opposition to the investigation; to ensure the safety of participants in criminal proceedings; from the search for the suspect.

As a result of the development of various components of the regulatory and legal regulation and the practice of the organization of interaction, substantiated and formulated proposals for making changes and additions:

- in Art. 41 of the Criminal Procedure Code of Ukraine regarding the determination of the possibility for an investigator to instruct an operative unit to carry out investigative actions to find sources of data, persons, and the location of material objects that are important for criminal proceedings;

- to the Instructions on the organization of cooperation of pre-trial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in the prevention of criminal offenses, their detection and investigation, approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 07.07.2017 No. 575, in paragraph 3 of Section III - regarding the mandatory consideration of OIS materials during an operational meeting with the participation of the heads of the operational unit, the pre-trial investigation body and the employees who participated in their preparation, to determine the completeness of the collected materials and the existence of grounds for registration in the USRPI, in paragraph 1 of Section V - regarding the determination of requirements for the content of the IOG investigation plans both at its initial and

subsequent stages, in paragraph 4 of Chapter VII - in the part of determining the requirements for control by the manager over the planning of the investigation in all criminal proceedings regarding crimes that have caused a significant public outcry and in which the IOG has been created.

Also, based on a wide range of crimes that involve criminal liability for intentionally causing the death of another person and are subject to investigation by various bodies of pre-trial investigation, there is a well-founded need for regulation at the level of the relevant interagency (Ministry of Internal Affairs, Security Service of Ukraine, State Bureau of Investigation, Bureau of Economic Security, National Anti-Corruption Bureau of Ukraine) of the act on the creation and organization of the work of interdepartmental investigative and operational teams in criminal proceedings, and not only in relation to the intentional causing of death to another person, which are transferred from one body of pre-trial investigation to another in order to ensure the stability and intensity of work in such criminal proceedings.

Keywords: interaction of investigative and operational units; organization of interaction between the investigative and operational units; premeditated murder; investigative activity; materials of operative and investigative activities; operational search situation; evidence; investigative activity; search; investigative and operational group; investigative situation; tactical operation; mandate in criminal proceedings; investigation planning.

LIST OF PUBLISHED WORKS ON THE RESEARCH

Scientific works in which the main scientific results of the research are published

1. Sabanyuk T. R. Theoretical and applied problems of defining the concept of the interaction of the investigator with operative units. *Law and society*. No. 1/2023. P. 350-356 DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.50> (article in a scientific publication included in the list of specialized scientific publications of Ukraine with category "B" assignment).

2. Sabanyuk T. R. Problematic aspects of the criminal-legal characterization of the intentional unlawful causing of another person's death as a factor affecting the organization of the interaction of the investigator and operative units. *Legal scientific electronic journal*. No. 9, 2023. P. 381-384. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/92> (article in a scientific publication included in the list of specialized scientific publications of Ukraine with category "B" assignment).

3. Sabanyuk T. R. Models of the organization of the interaction of the investigator and operative units when, as a result of operational investigative activities, preparation for the commission of premeditated murder is detected. *Legal scientific electronic journal*. No. 10, 2023. P. 573-576. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/138> (article in a scientific publication included in the list of specialized scientific publications of Ukraine with category "B" assignment).

Scientific works that certify the approbation of the dissertation materials:

4. Sabanyuk T. R. Theoretical aspects of defining the concept of the interaction of the investigator with operational units. *Theory and practice of combating crime in modern conditions: materials of the International Scientific and Practical Conference (October 21, 2022)* / emphasis. L. V. Pavlyk, U. O. Tsmots. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2022. P. 305-309.

5. Sabanyuk T. R. Organization of interaction between the investigator and operational units during the detection and investigation of premeditated murders under

martial law. *The war in Ukraine: conclusions drawn and unlearned lessons: collection of theses of the International Round Table (February 23, 2023)* / emphasis L. V. Pavlyk, U. O. Tsmots. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2023. P. 201-204.

6. Sabanyuk T. R. The structure of the model of the organization of the interaction of the investigator and operational units in the detection and investigation of preparation for the commission, commission of premeditated murder. *Theory and practice of combating crime in modern conditions: materials of the International Scientific and Practical Conference (November 3, 2023)* / emphasis. R. M. Shekhavtsov. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2023. P. 183-187.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	22
ВСТУП.....	23
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ.....	32
1.1. Теоретичні уявлення про взаємодію слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.....	32
1.2. Поняття, сутність та принципи організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.....	62
1.3. Суб'єкти організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та нормативно-правова регламентація їх повноважень.....	85
Висновки до розділу 1.....	103
РОЗДІЛ 2.	
ТИПОВІ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ.....	106
2.1. Умисне вбивство як чинник, що впливає на організацію взаємодії слідчого та оперативних підрозділів для з'ясування її обставин.....	106
2.2. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства.....	121
2.2.1. Різновиди моделей взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства.....	121

2.2.2. Особливості організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у типових оперативно-розшукових ситуаціях під час виявлення готування до вчинення, вчинення умисного вбивства.....	139
2.3. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств.....	144
2.3.1. Різновиди моделей організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств.....	144
2.3.2. Особливості організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у типових слідчих ситуаціях досудового розслідування умисного вбивства...	149
Висновки до розділу 2.....	185
ВИСНОВКИ.....	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	199
ДОДАТКИ.....	217

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БЕБ	Бюро економічної безпеки
ГУНП	Головне управління Національної поліції
ДБР	Державне бюро розслідувань
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	Кримінальний кодекс
КПК України	Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.
п.	пункт
пп.	підпункт
МВС	Міністерство внутрішніх справ
НАБУ	Національне антикорупційне бюро
НС(Р)Д	негласні слідчі (розшукові) дії
ОРС	оперативно-розшукова справа
СБУ	Служба безпеки України
СОГ	слідчо-оперативна група
С(Р)Д	слідчі (розшукові) дії
ст.	стаття
ст.ст.	статті
ч.	частина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Виявлення та розслідування фактів умисних вбивств – одні з найскладніших взаємопов'язаних між собою завдань, які стоять перед правоохоронними органами. Багаторічний досвід призвів до сталої практики залучення до спільного їх вирішення суб'єктів оперативно-розшукової та слідчої діяльності, які мають найбільший спектр повноважень у застосуванні як гласних, так і негласних методів (засобів) одержання фактичних даних про обставини події умисного вбивства на різних стадіях його вчинення. Потреба в максимальній концентрації зусиль у вирішенні цих завдань обумовлена обмеженістю часових проміжків, які є в розпорядженні оперативних підрозділів, слідчого для пошуку та фіксування відомостей про обставини події цих злочинів, різноманітних їх джерел. Відбувається це у взаємодії між слідчим, оперативним підрозділами. В теорії кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності різним аспектам взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень приділяли свою увагу С. Є. Абламський, О. М. Бандурка, Р. І. Благута, В. С. Бондар, М. В. Борисенко, А. Ф. Волобуєв, І. В. Гловюк, О. В. Грибовський, В. А. Журавель, О. В. Кириченко, М. П. Климчук, В. А. Колесник, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, С. Ліненко, Т. О. Постолов, М. В. Стацк, Р. Л. Степанюк, Г. К. Тетерятник, О. О. Торбас, Т. Г. Фоміна, Г. П. Цимбал, М. С. Цуцкірідзе, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько, В. В. Шендрик, О. О. Юхно. Роботи цих та багатьох інших науковців забезпечили формування системи наукових положень щодо взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час документування здійсненням оперативно-розшукових заходів та розслідування умисних вбивств В. І. Вороніним, Б. А. Замулою, С. Ф. Здоровко, О. В. Кондратюком, В. О. Коноваловою, А. І. Кунтієм, О. В. Любчинським, В. В. Невгадом, О.С. Павлюком, В. С. Суходубовим, С. В. Товтиним, А. О. Шульгою. Однак, вивчення робіт цих та інших правників свідчить, що організації взаємодії під час виявлення та розслідування умисних вбивств, яка є ключовою

складовою забезпечення її ефективності, увага на монографічному рівні як окремому предмету дослідження не приділялася. Саме в напрямі визначення складових організації такої взаємодії, критичної оцінки чинних нормативно-правових актів, які її регламентують при виявленні та розслідуванні умисних вбивств, вбачається подальше вдосконалення діяльності оперативних та слідчих підрозділів з метою мінімізації фактів не розкриття цих злочинів, не притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб. Наведене зумовлює актуальність обраної нами теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Плану науково-дослідних робіт Львівського державного університету внутрішніх справ та наукової теми «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930), яка розробляється на факультеті № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ. Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол № 4 від 04 листопада 2020 року).

Мета і завдання дослідження. *Метою* наукової розвідки є отримання нових результатів щодо розуміння змісту та сутності організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств на підставі нормативних приписів вітчизняного оперативно-розшукового, кримінального процесуального законодавства, узагальнення оперативно-розшукової та слідчої практики, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій для удосконалення відповідних положень нормативно-правових актів з питань взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами та практики їх застосування.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі основні *завдання*:

– здійснити аналіз стану теоретичних уявлень про взаємодію слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень;

– визначити зміст та сутність взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, місце в ній організації взаємодії, її поняття, функціональне призначення, принципи та суб'єкти;

– розкрити вплив визначення у кримінальному законодавстві умисного вбивства та його різновидів на організацію взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами для з'ясування його обставин;

– визначити на підставі вивчення вітчизняного оперативно-розшукового, кримінального процесуального законодавства моделі організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств як структур, що забезпечують управління процесами такої взаємодії;

– визначити моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та описати особливості їх реалізації у типових оперативно-розшукових ситуаціях;

– визначити моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств та описати особливості їх реалізації у типових слідчих ситуаціях;

– сформулювати на підставі результатів дослідження пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової регламентації організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень.

Об'єктом дослідження є оперативно-розшукові, кримінальні процесуальні та управлінські правовідносини, які виникають при взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств.

Предметом дослідження є організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств.

Методи дослідження визначено відповідно до поставленої мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. *Діалектичний* метод забезпечив дослідження взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств як окремого компонента загального явища взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у оперативно-розшукових справах та у кримінальному провадженні. Методи *аналізу, синтезу, формальної логіки* забезпечили опрацювання теоретичної складової доробку (підрозділи 1.1, 1.2., 1.3., 2.1), оперативно-розшукової та слідчої практики (підрозділи 2.2., 2.3.), а також із використанням методу *абстрагування* – формування висновків до розділів та загальних висновків дисертації. *Спостереження* використано для одержання даних про особливості організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні умисних вбивств під час практичної діяльності дисертанта в оперативних підрозділах кримінальної поліції, а також при вивченні матеріалів оперативно-розшукових та кримінальних справ про умисні вбивства, підслідні органам досудового розслідування Національної поліції (підрозділи 2.2, 2.3). *Мисленнєве моделювання* забезпечило визначення видів моделей організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств, а *мисленневий експеримент* – дозволив оцінити ефективність таких моделей і визначити їх компоненти, які потребують вдосконалення, а також сформулювати наукові рекомендації щодо організації спільної діяльності слідчого та оперативних підрозділів у оперативно-розшукових та кримінальних справах (підрозділи 2.2, 2.3). *Пошуково-бібліографічний* метод забезпечив підбір літературних джерел за темою дослідження (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3). *Методи соціологічної вибірки, опитування шляхом анкетування, інтерв'ювання та статистичного зведення* використані для одержання від респондентів відомостей з питань теми дослідження (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3).

Нормативно-правову та інформаційну основу дисертації склали Конституція України, оперативно-розшукове, кримінальне процесуальне, кримінальне законодавство України, літературні джерела.

Емпіричну базу дослідження становлять: практика ЄСПЛ, Верховного Суду, матеріали вивчених оперативно-розшукових справ оперативних підрозділів ГУНП у Львівській та Рівненській областях (38 оперативно-розшукових справ), кримінальних проваджень, розглянутих місцевими судами Львівської, Рівненської, Волинської, Чернівецької, Київської, Луганської, Донецької, Дніпропетровської, Харківської, Одеської областей, м. Києва у період 2014–2022 років (112 кримінальних проваджень), результати опитування 87 респондентів (анкетування 42 співробітників оперативних підрозділів, 45 – слідчих підрозділів Національної поліції, інтерв'ювання 5 керівників оперативних підрозділів, 9 – слідчих підрозділів), а також особистий понад двадцятирічний досвід роботи дисертанта на посадах у оперативних підрозділах Національної поліції, а також на керівних посадах в територіальних підрозділах Національної поліції.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим комплексним дослідженням, у якому одержані нові теоретичні положення та засновані на них практичні рекомендації щодо організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств. До основних положень, що містять наукову новизну, потрібно віднести такі:

уперше:

– розкрито поняття організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами як системи рішень та дій, які реалізуються керівниками слідчого, оперативного підрозділів, правоохоронних органів, прокурором процесуальним керівником, слідчим, працівником оперативного підрозділу в межах їх повноважень та компетенції, із забезпечення ефективності спільного вирішення завдань щодо встановлення обставин події кримінального правопорушення та кримінального переслідування винних у його вчиненні;

– визначено систему принципів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом, до якої включені законність, спільна мета, компетентність, єдиноначальність та колегіальність, системність, плановість;

– запропоновано запровадити у науковий обіг категорію модель взаємодії при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень як сформовану положеннями нормативно-правових актів та науково обґрунтованими методичними рекомендаціями універсальну структуру діяльності суб'єктів організації взаємодії, яка виступає як основа для забезпечення практики взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. А також визначені та описані моделі стратегічного та тактичного рівнів організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у типових слідчих ситуаціях досудового розслідування умисного вбивства;

удосконалено:

– уявлення про взаємодію слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та досудового розслідування кримінальних правопорушень як засновану на законі діяльність слідчого/слідчих, співробітника/співробітників оперативного підрозділу/оперативних підрозділів, прокурора процесуального керівника, їх керівників з реалізації дій, спрямованих на швидке, повне та неупереджене розкриття, розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження;

– погляди щодо впливу на організацію реагування слідчо-оперативними групами на факти виявлення трупів з ознаками насильницької смерті та їх подальше розслідування положень кримінального закону, якими визначені різновиди умисних вбивств, у взаємозв'язку із нормативними приписами кримінального процесуального закону щодо їх підслідності різним органам досудового розслідування та обсягами первинних даних про обставини таких подій у заявах, повідомленнях про них;

набули подальшого розвитку:

– погляди на структурні компоненти організації взаємодії: суб'єктів (керівники підрозділу кримінальної поліції, слідчого підрозділу територіального підрозділу Національної поліції, керівники кримінальної поліції, слідчого управління на рівні регіонального управління Національної поліції, керівники регіонального управління Національної поліції, керівники кримінальної поліції та органу досудового розслідування на рівні керівництва Національної поліції, співробітник оперативного підрозділу, в провадженні якого є оперативно-розшукова справа, слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, прокурор процесуальний керівник), завдання (організація якісної роботи слідчих та оперативних підрозділів щодо припинення фактів готування, замаху на вчинення умисних вбивств та досудового розслідування умисних вбивств), засоби (управлінські, процесуальні рішення та дії) та умови організації взаємодії (нормативно-правова регламентація, матеріально-технічне, кадрове забезпечення, оперативно-розшукові, слідчі ситуації, що виникають в організації взаємодії при виявленні та розслідуванні умисного вбивства);

– уявлення про координаційні та оперативні наради як засоби забезпечення вироблення практики організації процесів взаємодії, визначення та розв'язання проблемних питань, які виникають при виявленні та розслідуванні умисних вбивств;

– уявлення щодо використання планування як засобу управління взаємодією між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні на початковому та подальшому етапах розслідування умисних вбивств;

– положення щодо організації та проведення під час розслідування умисних вбивств тактичних операцій з припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного, встановлення особи невідомого трупа, перевірки алібі підозрюваного, подолання протидії розслідуванню, забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, розшуку підозрюваного;

– положення, які спрямовані на оптимізацію нормативно-правової регламентації організації взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, шляхом формулювання пропозицій щодо:

– доповнення ст. 41 КПК України нормою, яка передбачає можливість слідчого доручати оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження;

– доповнення положень Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 № 575, в пункті 3 Розділу III – щодо обов'язкового розгляду матеріалів ОРС під час оперативної наради за участі керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР, в пункті 1 Розділу V – щодо визначення вимог до змісту планів розслідування СОГ як на початковому, так і на наступних його етапах, в пункті 4 Розділу VII – в частині визначення вимог щодо здійснення контролю з боку керівника за плануванням розслідування у всіх кримінальних провадженнях щодо злочинів, які викликали значний суспільний резонанс і у яких створена СОГ (див. Додаток А);

– врегулювання на рівні відповідного міжвідомчого (МВС, СБУ, ДБР, БЕБ, НАБУ) нормативно-правового акту з питань створення та організації роботи міжвідомчих слідчо-оперативних груп у кримінальних провадженнях, і не тільки щодо умисного заповдіання смерті іншій особі, які передаються від одного органу досудового розслідування до іншого, з метою забезпечення стабільності та інтенсивності роботи у таких кримінальних провадженнях.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки та пропозиції, розроблені автором, можуть бути використані:

а) у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень проблем організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування інших різновидів кримінальних правопорушень (Акт впровадження у науково-дослідну діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ результатів дослідження від 24.01.2024 №07); б) у законотворчій діяльності – під час удосконалення норм оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства; в) у правозастосовній діяльності – під час оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування фактів умисних вбивств; г) у освітньому процесі – при викладанні оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу та криміналістики (Акт впровадження у освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ результатів дослідження від 24.01.2024 №09).

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки, практичні рекомендації дисертаційної роботи були обговорені і схвалені на засіданнях кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ. Окремі положення дисертації були оприлюднені на трьох науково-практичних заходах: «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах (м. Львів, 21 жовтня 2022 року), «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (м. Львів, 23 лютого 2023 року), «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах (м. Львів, 3 листопада 2023 року).

Публікації. Крім тез доповідей на науково-практичних заходах, результати дисертації опубліковано у трьох наукових статтях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б».

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота включає вступ, 2 розділи, висновки, список використаних джерел (157 найменувань на 18 сторінках) та 4 додатки (на 15 сторінках). Обсяг основного тексту дисертації становить 176 сторінок. Загальний обсяг роботи – 232 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЯ

1.1. Теоретичні уявлення про взаємодію слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень

Дослідження будь-якого комплексного явища зумовлює потребу в аналізі його базових, ключових ознак (складових). З огляду на предмет цього дослідження його квінтесенцією є поняття взаємодії, адже без ґрунтовного теоретичного опрацювання цього базового поняття реалізувати завдання цієї роботи буде неможливо. У цьому разі йдеться про те, що поняття взаємодії є основою (базисом) для наукового аналізу співпраці окремих підрозділів, у тому числі слідчого з оперативними підрозділами, під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Важливість цього поняття очевидна, проте як положення чинного законодавства, так і наукова доктрина засвідчує низку проблемних аспектів щодо визначення самого поняття «взаємодія», так і врахування для реалізації цього процесу особливих ознак складу конкретного кримінального правопорушення. В останньому випадку йдеться про те, що характер вчиненого протиправного діяння безумовно має вагомий вплив, як на організацію взаємодії, так і процес її реалізації.

У цьому аспекті слід також зазначити, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами є важливою складовою успішного проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Слідчий та працівники оперативних підрозділів здійснюючи взаємодію отримують можливість ефективніше обмінюватись важливою для розслідування інформацією, збирати докази, встановлювати факти, які мають значення для провадження, затримувати

осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Слідчий зазвичай спирається на оперативних працівників в отриманні інформації про підозрюваного, його зв'язки, вчинене кримінальне правопорушення, натомість оперативні працівники на підставі отриманих від слідчого доручень надають йому необхідну інформацію та підтримку у розслідуванні.

Необхідність залучення оперативних підрозділів, а також інших підрозділів при здійсненні досудового розслідування обумовлена багатьма чинниками, в першу чергу така потреба виникає при розслідуванні кримінальних проваджень із багатьма епізодами, багатьма підозрюваними, потерпілими чи свідками, необхідністю проведення значної кількості слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій тощо. Це у свою чергу викликає потребу у залученні до процесу розслідування значної кількості співробітників інших, особливо оперативних, підрозділів.

У підтримку такої позиції окремими авторами слушно звертається увага на те, що процес притягнення винної особи до відповідальності у разі вчинення нею суспільно небезпечного діяння насамперед залежить від узгодженості, спільних дій органів кримінальної юстиції, ефективності взаємозв'язку між ними, розподілу функцій та повноважень, ефективності використання наявних сил та засобів [74, С. 51].

З огляду на зазначене цінність процесу налагодження та реалізації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень переоцінити складно. Однак, попри численну кількість наукових напрацювань з цієї тематики вважати її вирішеною немає підстав.

Науковці звертають увагу, що специфіка взаємодії слідчого з оперативними підрозділами обумовлена в першу чергу сферою, в якій така діяльність здійснюється, а такою сферою є кримінальне провадження. Проте, попри важливість взаємодії як складової процесу реалізації повноважень органів кримінальної юстиції, яка безпосередньо впливає на ефективність реалізації функцій (завдань) судочинства, зазначена категорія надалі належить до малодосліджених в науці [74, С. 51].

Як зазначалося така ситуація зумовлена низкою проблемних аспектів, пов'язаних як із визначенням змісту самого поняття «взаємодія», так і практичною його реалізацією.

Основна причина такої ситуації є «традиційна», і обумовлена вона не поодинокими випадками ігнорування законодавцем доцільності законодавчого закріплення того чи іншого поняття. Це, у свою чергу, зумовлює появу низки теоретичних напрацювань у тій галузі науки, з якою це поняття змістовно пов'язано. Проте і за таких обставин це не вирішує загальної проблеми, оскільки скільки науковців, стільки й думок щодо тлумачення досліджуваного поняття.

З урахуванням зазначеного низка авторів у своїх дослідженнях визначають окремі проблеми, пов'язані із визначення взаємодії як поняття, так і окремі проблеми зумовлені практичною сферою його реалізації. Відповідно аналіз таких позицій надасть орієнтир для опрацювання змісту та процесу взаємодії у межах цього дослідження.

Так, у наукових працях автори, що досліджували поняття взаємодії визначають низку проблем теоретичного та прикладного характеру.

С. Ліненко звертає увагу, що комплексний аналіз процесу взаємодії слідчого з оперативними підрозділами дає підстави виокремити низку проблемних аспектів як щодо змісту цього процесу, так і практичної сторони його реалізації. До таких проблем авторка відносить: по-перше, при організації та здійсненні взаємодії, яка є фактично способом реалізації діяльності слідчих та інших органів, а також реалізації її кінцевої мети, тобто здійснення комплексу заходів щодо розслідування вчинених кримінальних правопорушень та запобігання злочинності загалом, встановлення та притягнення до відповідальності винних осіб, нарешті вірне застосування закону, нівелюється комплексний характер такої діяльності; по-друге, складність ефективно налагодити взаємодію в тому числі обумовлена значною кількістю підрозділів (в тому числі значною кількістю різновидів оперативних підрозділів), що подекуди призводить до дублювання підрозділів, а отже і їх функцій та завдань; по-третє, відсутність єдиного підходу до розуміння змісту взаємодії як поняття, що

обумовлено як відсутністю законодавчого визначення цього поняття, так і ґрунтовного комплексного його дослідження; по-четверте, проблема виникає у зв'язку із тим, що в багатьох випадках не те щоб співставляють, а ототожнюють два за змістом неоднакових поняття «взаємодія» та «співробітництво» [74, С. 51–52].

Звертається увага і ні інші проблемні аспекти взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Так, до прикладу, О. В. Кириченко вказує, що сучасними проблемами налагодження ефективної взаємодії у здійсненні кримінального судочинства є: по-перше, відсутність критеріїв оцінки роботи оперативних підрозділів під час розслідування кримінальних правопорушень; по-друге, відсутність нормативної вказівки на спільний аналіз учасниками взаємодії причин та умов вчинення кримінального правопорушення; по-третє, відсутність законодавчого закріплення доцільності визначення профілактичних заходів, які сприятимуть недопущенню вчинення новим кримінальних правопорушень; по-четверте, відсутність закріплення на законодавчому рівні можливості ініціативного здійснення оперативними підрозділами заходів оперативно-розшукового спрямування; по-п'яте, епізодичним на вибірковим визначенням алгоритму дій при взаємодії щодо окремих груп кримінальних правопорушень [52, С. 321].

Науковці також звертають увагу й на неоднозначність моменту початку взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами. Так, одні автори вказують на те, що процес взаємодії слідчого з оперативними підрозділами повинен розпочинатися не з моменту заведення оперативно-розшукової справи, а з моменту початку кримінального провадження [38, С. 253]. Натомість інші дослідники з таким твердженням категорично не погоджуються, і вказують, що такий процес розпочинається між зазначеними суб'єктами ще до початку кримінального провадження. Як приклад, такі автори зазначають що такий випадки матимуть місце під час консультування за матеріалами оперативного обліку або під час реалізації оперативно-розшукової інформації [52, С. 321].

Ще однією проблемою прикладного характеру є складність організації та здійснення самого процесу взаємодії. Окремі автори з цього приводу вказують, що діяльність правоохоронних органів засвідчує, що у процесі взаємодії подекуди відсутня злагодженість між окремими підрозділами, або така злагодженість є досить примітивною, що негативно впливає як на процес розслідування в цілому, так і на забезпечення прав його учасників [58, С. 31].

Попри неабияку важливість цього процесу для розслідування на сьогодні він далекий від досконалості. Пов'язано це з багатьма чинниками як регулятивного (нормативно-правового) характеру, так і недоліками, що обумовлені готовністю та бажанням суб'єктів взаємодії до налагодження належної співпраці.

З цього приводу у публікаціям з цієї тематики зазначається, що аналіз практичної діяльності органів досудового розслідування та оперативних підрозділів дає підстави визначити типові недоліки в організації та здійсненні взаємодії між ними. До таких недоліків, зокрема, відносять: 1) неналежне визначення чіткого алгоритму взаємодії та відсутність належної деталізації заходів, які заплановані; 2) неналежне визначення необхідних заходів, послідовності та часу їх проведення; 3) невірний розподіл ролей між учасниками взаємодії, інколи без жодної прив'язки до висунутих версій; 4) недостатній рівень підготовки окремих суб'єктів взаємодії; 5) відсутність чітко визначеної моделі організаційно-правових заходів щодо подолання протидії розслідуванню [27, С. 85].

На думку окремих авторів, ускладнення процесу взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами обумовлено кількома чинниками, серед яких вказаний автор виділяє: по-перше, запровадження в КПК кількох принципових положень, а також внесення окремих змін в Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». У цьому разі звертається увага на те, що внесеними змінами фактично оперативні підрозділи були позбавлені активної участі у процесі здійснення досудового розслідування. Таке припущення А. Ф. Волобуєв робить спираючись на те, що одне із завдань кримінального провадження,

визначене ст. 2 КПК України, а саме швидке та повне розслідування, лівова частка виконання якого здійснювалась й оперативними підрозділами, виключили з ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»; по-друге, надто акцентованими суб'єктами згідно положень КПК стали слідчий та прокурор – процесуальний керівник. У цьому аспекті, законодавець надав слідчому та прокурору неприродну для них розшукову функцію, оскільки наділив правом здійснювати слідчі (розшукові) дії. Особливо на думку цього автора ця проблема загострюється з огляду на те, що слідчий і прокурор стали наділеними правом виступати ініціаторами й більше того виконавцями проведення негласних слідчих (розшукових) дій, однак останні за своїм змістом є реалізацією саме оперативно-розшукової діяльності. Натомість оперативні працівники не мають права ні здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні з власної ініціативи (і таке рішення законодавця є цілком виправдане), ні звертатися з таким клопотанням до слідчого судді чи прокурора (ч. 2 ст. 41 КПК); по-третє, законодавець виключив можливість, окрім проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, проведення будь-яких інших оперативно-розшукових заходів [29, С. 26].

У підтримку вказаного, В. А. Колесник зазначає, що зазвичай негласні слідчі (розшукові) дії за своїм змістом охоплюють окремі дії слідчого, окремі дії оперативних працівників, ряд оперативно-розшукових заходів, окремі з яких потребують використання спеціальних технічних засобів, які є у використанні лише в оперативних підрозділах, а деякі спеціальні технічні засоби лише в окремих з них (оперативно-технічних відділах тощо), негласних методів їхньої діяльності, залученням осіб до конфіденційного співробітництва. Відповідно попри наявність у слідчого процесуального дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, окремі з них, або ж окремі заходи в межах таких дій слідчий особисто здійснити не в змозі. В такому разі слідчий повинен доручити проведення заходів в межах слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам або залучати окремих оперативних працівників до участі в такій негласній процесуальній дії [56, С. 60].

Звісно цей перелік можна розширити багатьма іншими аспектами, які негативно впливають на взаємодію між слідчим та оперативними підрозділами, щонайменше неналежним правовим забезпеченням здійснення такого роду співпраці, матеріально-технічних забезпеченням як органів досудового розслідування, так і оперативних підрозділів, зловживаннями зі сторони органів досудового розслідування щодо доручення виконання дій оперативними підрозділами за можливості самостійного їх виконання, зворотною проблемою – формальним підходом працівників оперативних підрозділів щодо виконання доручень слідчого тощо. Відповідно ґрунтовне дослідження проблематики взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, її змісту, форм, особливостей організації та здійснення щодо проваджень з огляду на специфіку вчиненого кримінального правопорушення є надзвичайно актуальним завданням.

Інші автори, звертають увагу на дещо інші аспекти. Так, О. В. Соколов вказує, що процесуальні та організаційні особливості виконання оперативними підрозділами доручень слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій поки що не отримали належної наукової розробки, яка, разом з тим, є необхідною в силу наявності чисельних проблем правозастосування, неоднакового тлумачення норм кримінального процесуального права та, як наслідок, – формування суперечливої правозастосовної практики [124, С. 125]. З цією тезою не погодитись складно, адже на сьогодні як серед науковців, так і серед практиків єдиного підходу до тлумачення основоположного у цьому випадку поняття «взаємодія» немає.

Таке твердження підтримується й науковцями, предметом дослідження яких стали питання взаємодії органів досудового розслідування із оперативним підрозділами.

У цьому аспекті вчені зазначають, що у зв'язку із прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу змінилися й реалії взаємодії слідчого з оперативним підрозділами, і, відповідно, усталений впродовж десятиліть процес співпраці між цими підрозділами потребував нового урегулювання.

На цю проблему звертають увагу й інші дослідники. Так, С. Є. Абламський та інші автори, зазначають, що після істотного трансформування кримінального процесуального законодавства, зокрема і в частині здійснення кримінально процесуальної діяльності під час досудового розслідування та співвідношення слідчої та оперативно-розшукової діяльності, виникла потреба в адаптації форм взаємодії слідчого з оперативними підрозділами до сучасних реалій [27, С. 71].

Однак окремі дослідники наголошують на тому, що саме набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року призвело до розбалансування взаємодії між підрозділами досудового розслідування та оперативними підрозділами [29, С. 25].

Отже, процес взаємодії слідчого з оперативними підрозділами пронизаний низкою проблем, які зумовлені як законодавчими недоліками, так і недостатньою теоретичною та практичною підготовленістю як слідчих так і працівників оперативних підрозділів.

Підтвердження цьому можна знайти й у працях вітчизняних криміналістів. Так, В. А. Колесник справедливо звертає увагу на те, що зазвичай проведення негласних слідчих (розшукових) дій складається з окремих дій слідчого, окремих дій співробітників оперативних підрозділів, низки пов'язаних з ними оперативно-розшукових заходів. Окремі з них обумовлюють доцільність використання негласних засобів, в тому числі використання спеціальної техніки, яка є у використанні лише окремих оперативних підрозділів, використання результатів роботи негласного апарату, тобто осіб, які конфіденційно співпрацюють з правоохоронними органами. У цьому разі наявність процесуального дозволу слідчому на проведення будь-якої негласної слідчої (розшукової) дії нівелюється, оскільки проведення окремих складових негласних слідчих (розшукових) дій або й окремих негласних слідчих (розшукових) дій загалом неможливе з огляду на відсутність у слідчого достатніх знань, умінь і навиків, а також з огляду на відсутність у розпорядженні згаданої спеціальної техніки. Саме тому, проведення низки негласних слідчих (розшукових) дій

доручається спеціальним оперативним підрозділам, або ж із залученням до проведення таких дій працівників їх співробітників [56, С. 78; 57, С. 60].

Крім того, Ю. М. Черноус, звертає увагу, що на сьогодні спостерігається розширення процесу багатосторонньої взаємодії, тобто відбувається стрімкий розвиток співпраці службових осіб, які уповноважені на здійснення досудового розслідування, однак практична складова реалізації завдань у процесі розслідування обумовлює виникнення низки проблем правового, організаційного, криміналістичного, матеріального, технічного, кадрового та іншого характеру [143, С. 232].

Також науковці зазначають, що окрім зазначеного істотно на якість взаємодії, проте в негативному плані, впливають неналежне правове забезпечення вказаної діяльності, застаріла нормативно-правова база на усіх рівнях (відомчому, міжвідомчому тощо), яка регулює відносини у процесі взаємодії. У розвиток зазначеного звертається увага й на те, що взаємодія між слідчим і оперативними працівниками зіштовхується із постійними, як правило довготривалими процесами реформування як адміністративно-територіального устрою України, реформування державних, правоохоронних органів, системи судоустрою, постійного видозмінення законодавства, які як правило негативно впливають на забезпечення ефективності такого процесу співпраці [27, С. 7 – 8; 11, С. 11 – 12].

Підтримки також заслуговує позиція тих авторів, які зазначають, що проблеми організації взаємодії між слідчим та оперативними працівниками, так і взаємодії між будь-якими іншими суб'єктами, мають міждисциплінарний характер, оскільки її сутність, а також вирішення наявних проблем є предметом різних сфер, а тому, стали предметом дослідження фахівців у галузі управління, адміністративного права та адміністративної діяльності, кримінального процесу та криміналістики, оперативно-розшукової діяльності тощо. При цьому слід наголосити, що визначення змісту поняття взаємодії здійснюється крізь призму специфіки кожної із зазначених сфер [26, С. 11].

Не слід забувати, що істотне значення для процесу взаємодії слідчого з оперативними підрозділами має й та чи інша обстановка, у якій вчинено кримінальне правопорушення, або в якій здійснюється кримінальне провадження. З урахуванням сьогодення, очевидно, що воєнний стан запроваджений із лютого 2022 року має досить вагомий вплив як на організацію, так і реалізацію взаємодії між учасниками кримінального судочинства, і цю обставину теж не можна ігнорувати.

Не дарма окремі автори зазначають, що з урахуванням специфіки вчинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту, в тому числі тих, які пов'язані з умисним протиправним заподіянням смерті іншій людині, взаємодія є визначальним чинником успішного розслідування вчиненого кримінального правопорушення. Проте практика їх виявлення та розслідування однозначно вимагає вдосконалення чинного законодавства в частині кримінально-процесуальної та організаційно-тактичної складової взаємодії слідчого з іншими суб'єктами [35, С. 68 – 72; 16; 135, С. 323 – 341; 136, С. 137 – 140; 84, С. 163].

Вказане очевидно вимагає у науковців здійснювати дослідження з урахуванням особливостей воєнного стану, збройного конфлікту чи інших надзвичайних ситуацій, а законодавця до коригування положень чинного законодавства, зокрема інструкцій з організації взаємодії з огляду на сучасні реалії.

Отже, з врахуванням задекларованих вище проблем, у межах цього підрозділу аналізу підлягатимуть положення законодавства, що регламентують процес взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, а також доктринальні положення щодо визначення цього поняття, його змісту та ключових особливостей.

У першу чергу слід зазначити, що законодавчого визначення поняття «взаємодія» немає. А процес її організації та забезпечення задекларований у низці нормативно-правових актів, при чому ключову роль у цьому разі

відіграють не положення закону, а положення підзаконних нормативно-правових актів.

Щодо правових підстав організації та здійснення взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами, то ними є положення законодавства України, а саме положення Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, положення Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Національну поліцію» тощо, відомчі накази, інструкції, розпорядження тощо. Зазначене безпосередньо впливає із положень ст. 9 КПК України, де вказано, що під час здійснення кримінального провадження, а взаємодія спрямована саме на реалізацію його завдань, слідчий та інші службові особи органів зобов'язані неухильно додержуватись вимог Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та вимог інших актів законодавства.

Як з цього приводу зазначає Т. О. Постолов, аналіз положень чинного законодавства України засвідчує, що основу процесу взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів у процесі розслідування кримінальних правопорушень становлять положення Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». При цьому вказаний автор акцентує на тому, що у КПК для регламентації такого різновиду діяльності (взаємодії) передбачено статті 40 та 41, а у Законі «Про оперативно-розшукову діяльність», зазначає він, можна виокремити деякі положення ст. 7 [107, С. 495].

Загалом в Кримінальному процесуальному кодексі України поняття «взаємодія» в розумінні спільної діяльності слідчого з оперативними та іншими органами (підрозділами) поліції використано лише один раз. Так, у ст. 571, яка регламентує створення і діяльність спільних слідчих груп йдеться про проведення досудового розслідування обставин кримінальних правопорушень, вчинених на територіях декількох держав, або у разі порушення інтересів декількох держав. Безпосередньо у частині 3 цієї статті вказано, що члени

спільної слідчої групи безпосередньо взаємодіють між собою, узгоджують основні напрями досудового розслідування, проведення процесуальних дій, обмінюються отриманою інформацією. Координацію їх діяльності здійснює ініціатор створення спільної слідчої групи або один з її членів.

Проте окремі положення кримінального процесуального законодавства безпосередньо мають відношення до процесу взаємодії між слідчим (дознавачем) та оперативними підрозділами. Йдеться про положення п. 3 ч. 2 ст. 40 та п. 3 ч. 2 ст. 40¹ КПК де зазначено, що слідчий та дознавач уповноважені доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам.

З цього приводу окремими авторами слушно відзначається, що про взаємодію опосередковано йдеться й в інших статтях КПК, а саме:

1) у ст. 4 КПК України розділу IX КПК України, де йдеться про регламентацію виконання окремих процесуальних дій за запитом (дорученням) компетентних органів іноземних держав у рамках міжнародного співробітництва;

2) у ст. 36 КПК України в частині процесуального керівництва прокурором досудовим розслідуванням. У цьому випадку таке припущення виникає з огляду на те, що формами участі прокурора у негласних слідчих (розшукових) діях є: а) доручення провести НС(Р)Д слідчому; б) участь оперативних підрозділів у проведенні НС(Р)Д; в) доручення оперативним підрозділам провести НС(Р)Д; г) надання вказівки слідчому на проведення НС(Р)Д, г) прийняття рішення про використання результатів НС(Р)Д у доказуванні тощо;

3) у ст.ст. 40, 40¹, 41 КПК України в частині надання доручення оперативним підрозділам на проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [18, С. 463].

Що стосується Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», то у його положеннях щодо взаємодії можна віднайти наступне. У п. 5 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначається, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані у тому

числі й здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення кримінальних правопорушень.

Вказаними законами регламентація взаємодії та її організації між підрозділами досудового розслідування та оперативними підрозділами не обмежується. Загалом аналіз законодавчих положень засвідчує, що такий різновид діяльності також регламентується низкою відомчих підзаконних нормативно-правових актів у всіх правоохоронних органах, які мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Отже, попри відсутність законодавчого визначення взаємодії, така діяльність як певний процес, попри не вельми високий рівень деталізації і конкретизації, загалом законодавством врегульована. Однак, належне визначення змісту поняття «взаємодія», його форм, суб'єктів тощо має не лише теоретичне, а практичне значення. А складність у цій ситуації обумовлена виключно теоретичним опрацюванням усіх зазначених питань. Не применшуючи цінність наукових розробок та напрацювань з цієї тематики слід зазначити, що й у науці в чомусь автори одностайні, а в чомусь їх думки діаметрально протилежні.

Враховуючи те, що законодавче регулювання процесу взаємодії слідчого з оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним протиправним заподіянням смерті іншій людині буде досліджено в наступних розділах цієї роботи у цьому підрозділі акцент буде зроблено саме на теоретичних напрацюваннях поняття взаємодії, її змісту та інших дотичних понять.

Перш за все слід наголосити на тому, що поняття «взаємодія» має міждисциплінарний та міжгалузевий характер. Така ситуація є цілком логічна з урахуванням досить широкої сфери застосування цього процесу. Відповідно

акцент при дослідженні змісту цього та інших суміжних понять робитиметься на теорії криміналістики з урахуванням положень інших галузей наукових знань.

Слушною видається позиція тих авторів, які зазначають що дослідження змісту поняття «взаємодія» у правоохоронній чи правозастосовній діяльності слід проводити від загального до часткового. У цьому аспекті йдеться про те, що таке дослідження повинно здійснюватися від аналізу поняття взаємодії у філософському його значенні, як наукової абстракції найвищого порядку, до інтерпретації цього поняття в сфері правоохоронної та правозастосовної діяльності [93, С. 512].

Основу для визначення цього поняття логічно слід шукати в енциклопедичних джерелах та словниках, які дають загальне уявлення про це поняття.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови 2003 року видання взаємодію визначають як узгоджену за метою, місцем, часом спільну діяльність певного кола суб'єктів, погоджена дія між ким-небудь. В наступній редакції цього ж тлумачного словника вказано, що під взаємодією слід розуміти взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [25, С. 125].

У Міжнародній поліцейській енциклопедії поняття взаємодія тлумачиться як «заснована на законі та підзаконних актах, спільна або погоджена за місцем і часом у певних межах діяльність оперативних підрозділів між собою та з іншими підрозділами і службами, що здійснюється відповідно до їхньої компетенції та є спрямованою на виявлення і припинення злочинів, нейтралізацію причин та умов, які сприяють їх вчиненню» [82, С. 82].

Інші міжгалузеві джерела визначають взаємодію як широкий загальний термін, що позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів (тіла, елементарної частинки, біологічної істоти, людини, спільноти), при якій результат дії одного з них впливає на інші, що змінює їхню динамічну поведінку [103].

У теорії управління це поняття розглядають як одну із форм зв'язку елементів системи, яка забезпечує їх взаємодоповнення та створює умови для ефективного функціонування системи в цілому. При цьому наголошується, що в управлінському аспекті взаємодія забезпечує не лише внутрішню організацію діяльності системи, але має вплив й на зовнішні функції цієї системи [101, С. 500].

В окремих джерелах, які носять так би мовити загальнонауковий характер взаємодія розглядається, крізь призму особливого типу відношення між об'єктами, характеризується тим, що при такому відношенні один об'єкт завжди впливатиме на інший об'єкт, що своєю чергою призводить до виникнення відповідних змін, і одночасно зазнає впливу від усіх об'єктів, що, беруть участь у взаємодії з відповідною зміною стану усіх цих об'єктів [140, С. 77-78].

Цікавим з огляду на предмет цього дослідження є розгляд поняття взаємодія у психології, а конкретніше соціальної психології, де акцентується увага на тому, що взаємодія завжди має інтерсуб'єктивний характер, що підтверджує уже згадані вище позиції щодо змісту цього поняття. При цьому взаємодія у сфері соціальної психології характеризується рядом ознак. До таких, зокрема, належать: 1) предметність, яка полягає у тому, що взаємодія характеризується наявністю спільної мети. При цьому саме мета забезпечує досягнення спільності дій при досягненні цієї мети; 2) наступна ознака пов'язана із ситуативністю або регламентованістю за допомогою конкретних обставин, а саме: тривалістю взаємодії, її інтенсивністю, нормами та правилами взаємодії; 3) рефлексивність взаємодії, або ж по-іншому рефлексивна багатозначність, яка характеризується можливістю взаємодії бути проявом або ж суб'єктивних намірів, або ж наслідком у спільній участі в діяльності того чи іншого колективу; 4) остання ознака – експлікованість. Вказана ознака взаємодії характеризується можливістю спостереження, а також фіксування конкретних дій учасників взаємодії [63, С. 82].

Здійснюючи дослідження різних аспектів взаємодії, а також різних сфер її проявів окремими авторами вказується на такі основні положення: по-перше,

взаємодія може мати місце виключно за наявності щонайменше двох співіснуючих систем, які наділені суміжними функціями; по-друге, взаємодія матиме місце у разі, якщо вказані системи функціонують спільно і одночасно; по-третє, усі елементи, що взаємодіють повинні характеризуватися схожими властивостями; по-четверте, взаємодія повинна впливати на зміну якісних характеристик її об'єктів; по-п'яте, при взаємодії кожний об'єкт має здатність виступати її ініціатором; по-шосте, взаємодія може зумовлювати настання як позитивних, так і негативних наслідків; по-сьоме, при взаємодії усі відокремлені взаємодіючі об'єкти досягають спільної мети, використовують спільні засоби [93, С. 512].

О. В. Таран поняття в широкому аспекті розглядає взаємодію як категорію, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість [132, С. 531].

Досліджуючи поняття взаємодії крізь призму превентивної діяльності оперативних підрозділів поліції В. В. Шендрик констатує, що взаємодія є спільною діяльністю визначених суб'єктів з метою профілактики, запобігання та припинення злочинів, які готуються, а також злочинів на стадії замаху, яка узгоджена за часом, місцем, матеріальними та технічними ресурсами, виконавцями та об'єктами [146, С. 7]. Хоча у цьому випадку йдеться про специфічний вид взаємодії між окремими підрозділами поліції, зміст та ознаки цього поняття з позиції вказаного автора зрозумілі.

Дещо відмінний підхід щодо визначення цього поняття спостерігається у інших дослідженнях у сфері теорії оперативно-розшукової діяльності. До прикладу, О. М. Бандурка, визначає взаємодію як комплекс спільних та узгоджених за часом та місцем дій декількох оперативних підрозділів, які спрямовані на вирішення спільного завдання/завдань щодо протидії злочинності за допомогою об'єднання зусиль усіх учасників [8, С. 140]. Інші представники цієї галузі знань пропонують під взаємодією розуміти сумісну діяльність, яка ґрунтується на законах, узгоджену з урахуванням мети, часу і місця цієї

діяльності, пов'язаної із інтеграцією зусиль, а також комплексним використанням сил, засобів та методів підрозділів, які до неї залучені [47, С. 13].

З огляду на зазначене вище, окремі автори справедливо стверджують, що наявність низки визначень поняття «взаємодія» дає підстави стверджувати про те, що воно має різне змістове навантаження. Це обумовлено, на їх думку, багатозначністю цього поняття, а також тим, що воно використовується у багатьох і зазвичай різних галузях. Проте все ж таки спільними ознаками аналізованих визначень є те, що така діяльність має бути узгодженою між учасниками взаємодії і спільною метою – спільним виконанням низки завдань, або ж досягнення конкретного результату [121, С. 50-51].

Попри відповідну теоретичну цінність зазначених положень, у межах цього дослідження основне значення мають теоретичні напрацювання щодо взаємодії з огляду його застосування в кримінальній процесуальній діяльності та теорії криміналістики. Відповідно дослідженню підлягатиме думки криміналістів щодо визначення цього поняття.

Перш за все слід наголосити на тому, що поняття взаємодії схоже із суміжними поняттями, оскільки певною мірою зміст їх збігається. З огляду на це слід зазначити, що поняття «взаємодія» необхідно відрізнити від термінів, які близькі до нього за значенням, як «надання допомоги», «співробітництво», «сприяння», «координація», «взаємозв'язок», «виконання доручень та вказівок», «узгоджені дії» тощо.

Усі вказані поняття за своїм змістом є схожими, однак не тотожними. Окремі з них мають ширше значення ніж «взаємодія», інші натомість навпаки, вужче.

Надання допомоги як процес очевидно не є тотожним поняттям взаємодії, оскільки допомога комусь у чомусь є більш вужчим поняттям, і зазвичай виступає складовою частиною взаємодії. У межах взаємодії один учасник взаємодії надає допомогу інший у здійсненні чогось, чи у вирішенні якогось конкретного завдання. Тому ці поняття ототожнювати не можна.

Не є тотожним взаємодії й поняття співробітництво, хоча за змістом воно найбільш з ним схоже. Співробітництво, і на це звертають увагу науковці, у своєму змістовному значенні визначається як спільна діяльність, і є вужчим поняттям ніж взаємодія. Співробітництво теж може бути у процесі взаємодії. Ключовим у цьому випадку, на думку ряду авторів а те, що на відміну від взаємодії, яка завжди узгоджена, скоординована, у співробітництві можливі й нескоординовані форми [26, С. 22].

Розглядаючи термін «співпраця» вказують на те, що це поняття за своїм змістовним значенням є вужчим щодо поняття «взаємодія», оскільки співробітництво є частиною взаємодії. Окрім того, звертається увага й на те, що у практичному виразі можливі й нескоординовані форми співробітництва, і, відповідно, в такому разі, вести мову про взаємодію немає підстав. В таких випадках йдеться про простіші форми діяльності, однак не про взаємодію [26, С. 22].

Щодо інших понять серед науковців існують такі думки. Розглядаючи на змістовому рівні поняття «координація» дослідниками звертається увага на те, що цей термін швидше синонімічний поняттю «узгодження» ніж поняттю «взаємодія» [27, С. 17]. Аргументи такого твердження видаються обґрунтованими, адже координація є так би мовити попереднім етапом взаємодії, є її передумовою і одночасно складовою частиною, адже взаємодія завжди повинна бути завжди узгодженою діяльністю.

У цих випадках попри певну зовнішню схожість ці поняття мають і ряд істотних відмінностей. Поняття «взаємодія» слід розглядати з дещо іншого ракурсу, з урахуванням змісту та відмежувальних ознак суміжних понять.

Враховуючи зазначене вбачається доцільним проаналізувати погляди науковців щодо визначення саме змісту взаємодії, адже і тут не все однозначно.

Так, з позиції С. Ліненка, взаємодія «це врегульована нормами чинного кримінального процесуального законодавства, погоджена за метою, часом і місцем діяльність слідчих та оперативних підрозділів, спрямована на реалізацію

спільних заходів з метою притягнення осіб, підозрюваних у вчиненні кримінальних правопорушень, до кримінальної відповідальності» [74, С. 53].

В. І. Василичук вбачає під взаємодією слідчого з оперативними підрозділами при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій спільну, узгоджену діяльність, яка заснована на законах і підзаконних нормативних актах (відомчих інструкціях), органів, які не підпорядковані один одному, керівну та організуючу роль в якій виконує слідчий, з розподілом компетенцій, функцій, повноважень та взаємних обов'язків на виконання завдань кримінального судочинства [24, С. 25].

О. Яковлєв розглядає взаємодію слідчих та оперативних підрозділів при проведенні слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій як взаємодопоміжну, спільну, узгоджену співпрацю при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень з розподілом компетенції, функцій, повноважень, взаємних обов'язків, яка спрямована на розв'язання завдань кримінального судочинства. Уточнюючи визначення взаємодії вказаний автор також звертає увагу на те, що взаємодія – це погоджена, оперативна та своєчасна діяльність слідчого та оперативного підрозділу в процесі розслідування кримінальних правопорушень. Така діяльність, зазначає він, повинна спрямовуватись на використання методів та засобів при планомірному та неупередженому розподілі між ними процесуальних важелів [153, С. 219].

Натомість Г. П. Цимбал, поняття «взаємодія» розглядає як узгоджену діяльність чітко визначених органів (правоохоронних, контролюючих, інших державних органів), метою якої є виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень [142, С. 39].

На думку М. В. Борисенка, який на дисертаційному рівні досліджував питання взаємодії слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування, взаємодія слідчого та підрозділів Національної поліції України є оперативною, спільною, узгодженою та своєчасною діяльністю, яка заснована на законі, відбувається під час

кримінального провадження та передбачає використання низки методів та засобів з урахуванням планомірного та неупередженого розподілу між учасниками взаємодії компетенцій, функцій, обов'язків. При цьому усе це повинно бути спрямовано на досягнення завдань кримінального провадження [21, С. 206; 22, С. 188–190].

Окремі автори, вказують, що діяльність правоохоронних органів засвідчує, що у процесі взаємодії подекуди відсутня злагодженість між окремими підрозділами, або така злагодженість є досить примітивною, що негативно впливає як на процес розслідування в цілому, так і на забезпечення прав його учасників. На думку А. А. Колода під взаємодією слідчого та оперативних підрозділів слід розуміти «узгоджену та координовану процесуальну діяльність між слідчим органу досудового розслідування та уповноваженими особами оперативних підрозділів, метою діяльності яких є встановлення всіх наявних фактичних обставин кримінального правопорушення і притягнення винуватих осіб до кримінальної відповідальності» [58, С. 31–32].

Як вірно зазначає В. С. Бондар необхідність залучення оперативних підрозділів, а також інших підрозділів при здійсненні досудового розслідування обумовлена багатьма чинниками, в першу чергу така потреба виникає при розслідуванні кримінальних проваджень із багатьма епізодами, багатьма підозрюваними, потерпілими чи свідками, необхідністю проведення значної кількості слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій тощо [17, С. 151–152]. Це у свою чергу викликає потребу у залученні до процесу розслідування значної кількості співробітників інших, особливо оперативних, підрозділів.

Дещо специфічне визначення взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами запропонував М. В. Стацак, адже вказаний автор розглядає цю діяльність як спільну діяльність суб'єктів взаємодії, яка заснована на положеннях нормативно-правових актів, що регулюють таку діяльність, і яка пов'язана із наданням фізично-матеріальної та/чи нематеріальної

(інтелектуальної) допомоги для досягнення загальних та конкретних завдань у межах виконання доручень [128, С. 188].

Натомість А. А. Саковський та А. В. Жижин, взаємодію розглядають як діяльність незалежних один від одного підрозділів чи окремих працівників, яка ґрунтується на законах і підзаконних нормативних актах. Така діяльність, пишуть вони, погоджена за своїми цілями, місцем і часом здійснення та обумовлена поєднанням можливостей, сил, методів і засобів, якими співробітники цих підрозділів наділені для успішного здійснення комплексу процесуальних, оперативно-розшукових, організаційно-технічних, профілактичних та інших заходів протидії злочинності [121, С. 51].

Окремими авторами ця дефініція розглядається як визначена на підставі законів та інших підзаконних нормативно-правових актів суспільна, скоординована та планомірна діяльність суб'єктів, які наділені правовим статусом, який притаманний лише їм, яка спрямована на проведення комплексу слідчих (розшукових) дій, процесуальних, оперативно-розшукових та інших організаційних заходів, метою якої є вирішення конкретної слідчої ситуації за допомогою проведення тактичної операції у межах одного кримінального провадження [31, С. 115].

Визначаючи це поняття С. Тищенко, вказує, що взаємодія у кримінальному провадженні є нічим іншим як діяльністю учасників кримінального процесу, які у процесі здійснення своїх повноважень щодо один одного, здійснюють реалізацію загальних завдань кримінального провадження. З огляду на це вказаний автор зазначає, що складовими цього поняття є: по-перше, взаємодія – це рух (дії) суб'єктів у межах однієї системи; по-друге, взаємодія проявляється в узгодженому зв'язку суб'єктів, який спрямований на досягнення спільних завдань цієї системи, у межах якої вони діють; по-третє, характер взаємодії суб'єктів між собою може відрізнитись, адже з одного боку він може бути спільний, з іншого зумовлений індивідуальним інтересом лише одного із суб'єктів взаємодії [138, С. 105].

В. Ю. Шепітько, під взаємодією, пропонує розуміти процес безпосереднього чи опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємозумовленість і зв'язок [147, С. 278].

В юридичній літературі взаємодію при здійсненні досудового розслідування інтерпретують також, як: по-перше, узгоджену діяльність кількох (щонайменше двох) суб'єктів, яка спрямована на вирішення однієї і тієї ж проблеми чи одного і того ж завдання, використовуючи надані конкретному правоохоронному органу можливості і засоби; по-друге, взаємодію розглядають, як організаційно-тактичний прийом одержання нових знань, яке отримати окремо кожному суб'єкту взаємодії складно, або ж взагалі не можливо; по-третє, взаємодія полягає в організаційно-розпорядницькій діяльності, яка базується на довірі сторін, які об'єднані спільним завданням – розкриття та розслідування кримінальних правопорушень [94, С. 8].

В контексті нашого дослідження оптимальним є підхід авторів, які визначають взаємодією органів досудового розслідування з іншими підрозділами Національної поліції при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень як визначену законодавством узгоджену діяльність працівників органів Національної поліції щодо здійснення оперативно-розшукових, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, для своєчасного розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, а також з метою ефективного вирішення інших завдань кримінального судочинства [94, С. 5].

Відповідно сутність процесу взаємодії базується на належній нормативно-правовими актами регламентації цього процесу, і полягає в узгодженій на всіх рівнях діяльності і здійсненні заходів суб'єктів взаємодії під час виконання поставлених завдань [15, С. 16].

У цьому аспекті М. В. Борисенко визначає зміст процесу взаємодії:

- 1) взаємодія є активною, цілеспрямованою діяльністю щонайменше двох суб'єктів, при якій кожен із них усвідомлює свою роль, необхідність у належному виконанні передбачених для них функцій та вчасність їх виконання;
- 2) взаємодія передбачає застосування суб'єктами, у межах наданих

повноважень, специфічних заходів (слідчих розшукових дій, оперативно-розшукових заходів); 3) взаємодія, попри спільність дій, їх узгодження за місцем, часом, метою, повинна бути спрямована на одержання та подальше застосування у кримінальному провадженні відомостей, які були здобуті під час проведення оперативно-розшукових заходів; 4) неухильне дотримання під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій положень Основного закону України, інших законів та підзаконних нормативно-правових актів; 5) з метою повного, неупередженого та швидкого розслідування кримінальних правопорушень під час взаємодії необхідно забезпечити комплексне використання сил, засобів та методів [21, С. 206].

В літературі домінує позиція, до якої приєднуємося і ми, що взаємодія характеризується узгодженою діяльністю, спрямованою на успішне розкриття та розслідування кримінальних правопорушень в межах своєї компетенції усіма учасниками взаємодії із використанням визначених методів та допустимими засобами [121, С. 50].

Визначається, що до структури взаємодії слідчого з оперативними підрозділами входить: 1) складання єдиного плану проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; 2) ефективний та раціональний розподіл функцій між учасниками взаємодії; 3) постановлення чітких завдань, строків їх виконання; 4) чіткий та оперативний обмін інформацією, яка має значення для кримінального провадження; 5) налагодження ефективного внутрішнього контролю [58, С. 32].

Отже, з огляду на зазначені підходи вчених до визначення змісту взаємодії загалом, і взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень можна визначити низку характерних ознак, які притаманні саме цьому явищу.

До загальних ознак взаємодії належать: 1) є різновидом діяльності суб'єктів, уповноважених здійснювати виявлення, розслідування кримінальних правопорушень; 2) можлива за участі у ній щонайменше двох суб'єктів (учасників); 3) виникає у взаємозв'язку із неможливістю одним із суб'єктів

самостійно вирішити певні завдання, пов'язані із виявленням, розслідуванням кримінального правопорушення для забезпечення досягнення мети його діяльності; 4) права, обов'язки суб'єктів (учасників) взаємодії та правовідносини при вирішенні певних завдань взаємодії визначаються нормативно-правовими актами.

Взаємодія охоплює собою два різновиди суб'єктів. Одні з них є виконавцями, інші тими хто очолює цей процес. У цьому випадку слід мати на увазі, що суб'єкти взаємодії слідчого з оперативними підрозділами та суб'єкти організації такої взаємодії відрізняються, про останніх більш детально буде йти мова у подальших підрозділах дослідження. В контексті нашого дослідження, присвяченого аспектам організації взаємодії під час виявлення та розслідування умисних вбивств йдеться про органи досудового розслідування та оперативні підрозділи. При цьому деталізація таких підрозділів загалом у законодавстві зроблена. У першому випадку у КПК ст. 38 визначено, що органами досудового розслідування є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання, тобто слідчі підрозділи органів Національної поліції чи підрозділи дізнання органів Національної поліції. А безпосередньо визначення системи слідчих підрозділів міститься у Наказі МВС України «Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України» № 570 від 06.07.2017 року, яким затверджено Положення «Про слідчі підрозділи Національної поліції України». Так, у розділі I вказаного положення зазначено, що до слідчих підрозділів Національної поліції належать: 1) Головне слідче управління Національної поліції; 2) слідчі управління головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві; 3) слідчі відділи (відділення) територіальних (відокремлених) підрозділів поліції.

У другому ж випадку, система оперативних підрозділів зазначена у ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». З огляду на положення цієї статті оперативно-розшукова діяльність здійснюється в Національній поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції. Цією ж статтею визначено й

інші оперативні підрозділи інших відомств з якими теж можлива взаємодія. До них належать оперативні підрозділи: Державного бюро розслідувань – оперативними, оперативно-технічними, внутрішнього контролю, забезпечення особистої безпеки; Служби безпеки України – контррозвідкою, військовою контррозвідкою, захисту національної державності, підрозділом контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки, оперативно-технічними, внутрішньої безпеки, оперативного документування, боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів; Служби зовнішньої розвідки України – агентурної розвідки, оперативно-технічними, власної безпеки; Державної прикордонної служби України – розвідувальним органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону (агентурної розвідки, оперативно-технічним, власної безпеки), підрозділами забезпечення внутрішньої безпеки та власної безпеки, оперативного документування, оперативно-розшуковими та оперативно-технічними; управління державної охорони – підрозділом оперативного забезпечення охорони виключно з метою забезпечення безпеки осіб та об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; органів і установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України; розвідувального органу Міністерства оборони України – оперативними, оперативно-технічними, власної безпеки; Національного антикорупційного бюро України – детективів, оперативно-технічними, внутрішнього контролю; Бюро економічної безпеки України – підрозділами детективів, оперативно-технічними підрозділами.

Звісно в межах предмету цього дослідження, з огляду на специфіку кримінального правопорушення, а також специфіку діяльності окремих підрозділів, взаємодія із окремими з них виключається (БЕБ, НАБУ тощо), проте з іншими взаємодія у тому числі при розслідуванні умисних вбивств цілком можлива.

Зазначене вище фактично визначає перелік підрозділів, які є учасниками (суб'єктами) взаємодії, проте, як вірно зазначає Б. Д. Яровий, не є орієнтиром для визначення суб'єктів її організації [154, с. 121]. Відповідно вищезазначені положення законодавства дають можливість визначити перелік органів та їх працівників, яким суб'єкт організації взаємодії має право давати вказівки, тобто йде мова загалом про виконавців. Однак, у межах цього підрозділу необхідно визначити перелік тих суб'єктів, які цей процес так би мовити очолюють і фактично яким керують. А це дещо складніше завдання, оскільки із положень законодавства його вирішення є не на стільки очевидним.

У продовження слід вказати, що повноцінною взаємодія буде тоді, коли суб'єкт, який приймає участь у взаємодії та наділений низкою управлінських повноважень, реалізуючи свої повноваження до підлеглого за ієрархією утворення відноситься саме як до суб'єкта. Тобто при взаємодії управлінський суб'єкт не ігнорує суб'єктивні ознаки підлеглого суб'єкта. У цьому аспекті оперативні підрозділи не виступають виключно виконавцями вказівок і рішень органів досудового розслідування і їх керівників, а повинен мати можливість самостійно обирати, до прикладу, способи документування з урахуванням конкретної оперативної обстановки, яка склалась. Відповідно, окремими авторами зазначається, що суб'єктові взаємодії властиві набуті в процесі його становлення й розвитку суб'єктивізаційні якості: активність, усвідомлення себе як суб'єкта стосовно інших суб'єктів, унікальність, усвідомленість і воля до дій, що передбачають вільний вибір конкретних цілей. Також, дослідники вказують, що сукупному суб'єктові взаємодії притаманні внутрішня структурна побудова, розподіл функцій між її складовими та їхня взаємозалежність, що не зводиться до арифметичної суми компонентів, а також колективна свідомість і самосвідомість, що визначають наявність групових реакцій і колективну волю до дії [121, С. 51].

Зміст взаємодії підрозділів Національної поліції розкривається у поєднанні зусиль в процесі виявлення та розслідування кримінальних правопорушень за допомогою поєднання наданих повноважень. При цьому організація співпраці

повинна відбуватись із суворим дотриманням кримінального процесуального законодавства, законодавства у сфері здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також із безумовним дотриманням загальних засад кримінального провадження; враховувати керівну роль слідчого у цьому процесі; активного використання новітньої методики, інноваційних досягнень науки і техніки тощо [94, С. 5].

Правильно організована взаємодія є запорукою ефективного використання сил та можливостей органів, що здійснюють управління.

Ще однією ознакою взаємодії є спільність мети в її учасників. Така взаємодія, особливо щодо умисних вбивств підвищує ефективність їх виявлення та розслідування, оскільки спільні зусилля дозволяють швидко одержати дані про обставини готування, вчинення умисного вбивства, осіб, причетних до її події. Що у підсумку має забезпечити одержання доказів та в найкоротші терміни затримання особи, що вчинила це кримінальне правопорушення, а також досягти основної мети – притягнення винного до кримінальної відповідальності.

Досягнення ж цієї мети залежатиме від інших умов. При цьому, як слушно відзначає А. Ф. Волобуєв, належного досудового розслідування кримінальних правопорушень сповна залежить від рівня налагодження ефективної взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами. Лише органічне поєднання, вказує він, гласних процесуальних засобів та негласних методів ОРД (пошукових, розвідувальних і контррозвідувальних заходів) може сприяти своєчасному виявленню кримінальних правопорушень і, відповідно, забезпечити повне розслідування, як правопорушень, які лише готуються, так і тих, які вже було вчинено [29, С. 25].

М. П. Климчук справедливо вказує на те, що у процесі взаємодії слідчого й оперативних підрозділів між ними виникають різного роду відносини, і це не лише кримінально-процесуальні правовідносини, а й, наприклад, ділове співробітництво, відбувається якісне об'єднання сил, засобів і методів, що дає змогу досягти оптимізації процесу розслідування кримінальних правопорушень для максимально ефективного виконання тих завдань, які поставили перед

досудовим розслідуванням [54, С. 371]. До наведеного треба додати, що при взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами можуть виникати не лише кримінально-процесуальні, а й оперативно-розшукові правовідносини у випадках, коли слідчий, про що буде йти мова в подальшому, залучається для надання допомоги оперативному підрозділу при реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності.

Зазначені визначення цього поняття дають підстави зробити наступні висновки:

- по-перше, поняття вказує на те, що певна дія може бути реалізована лише за умови взаємного погодження між двома і більше суб'єктами її спільного виконання;

- по-друге, являє взаємодію як динамічну систему поведінкових актів суб'єктів, які діють у взаємозв'язку. При цьому слід врахувати, що результаті їхніх дій впливають як на умови, які складаються на момент здійснення кожного наступного поведінкового акту, так і в подальшому на результат наступного поведінкового акту.

Така етимологія поняття взаємодія, яка сформульована виходячи із закономірностей взаємодії в різних галузях знань вказує на те, що взаємодія слідчого з оперативним підрозділом під час виявлення та розслідування конкретного кримінального правопорушення має розглядатись як компонент складної системи більш високого рівня – діяльності органів досудового розслідування, оперативних підрозділів з виявлення та розслідування кримінальних правопорушень за їх різновидами.

Попри наявність загалом позитивних надбань щодо уявлень про зміст поняття «взаємодія», слід звернути увагу, що проведений аналіз дав змогу виявити й окремі недоліки його визначення. Так, до недоліків у визначення цього поняття можна віднести:

- не наведення суб'єктів взаємодії, оскільки взаємодія полягає у спільній діяльності, а от кого – опускається. З одного боку уникають наведення суб'єктів

через те, що саме поняття вказує на взаємодію слідчого та оперативних підрозділів, проте такі суб'єкти в будь-якому разі потребують конкретизації;

- у визначеннях наводяться різні характеристики взаємодії як діяльності, основною з яких є те, що вона є спільною діяльністю декількох суб'єктів взаємодії. Враховуючи специфіку природи кримінальної процесуальної діяльності слідчого та оперативно-розшукової діяльності ознакою взаємодії є її правовий характер. З огляду на закономірність формування соціальних груп, причому у межах діяльності з виявлення та розслідування кримінальних правопорушень як правило діють малі соціальні групи;

- поза увагою доволі часто залишаються засоби взаємодії, які б відображали особливості її реалізації під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. У цьому разі слід зазначити, що взаємодія є багатокомпонентним явищем, яка у соціальній групі не може виникнути сама собою, особливо в такій формальній соціальній групі, як слідчо-оперативна група. До такої групи учасники визначаються керівником на рівні підрозділу Національної поліції. Така слідчо-оперативна група може складатися з одного слідчого та співробітників оперативного/оперативних підрозділу/підрозділів, а може із декількох слідчих (слідчої групи, яка створюється за рішенням керівника органу досудового розслідування) та співробітників оперативного підрозділу чи оперативних підрозділів [119, С. 354].

Зазначене дає підстави стверджувати, що взаємодія слідчого з оперативним підрозділом при виявленні та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за функціоналом складається з двох компонентів:

1) виявлення кримінального правопорушення, де зазвичай першочергове значення має діяльність оперативних підрозділів, у разі, якщо виявлення здійснювалось при здійсненні оперативно-розшукової діяльності щодо тяжких злочинів, які готуються;

2) досудове розслідування кримінального правопорушення, де ключову роль відіграє слідчий.

В рамках обох компонентів має місце: 1) організація взаємодії; 2) реалізація взаємоузгоджених заходів. І хоча результати проведеного нами опитування продемонстрували щодо 54% співробітників оперативних підрозділів та 53% слідчих вважають що організація взаємодії є відокремленою від взаємодії категорією (див. Додаток Б), ми вважаємо, що ці складові взаємопов'язані між собою, але організація взаємодії домінує у взаємодії як діяльності. Вона, як функціональна складова, забезпечує через засоби в першу чергу прийняття управлінських/процесуальних рішень керівниками органу Національної поліції, оперативного підрозділу, органу досудового розслідування, прокурором процесуальним керівником, планування спільної діяльності, контролю за виконанням запланованих заходів (прямі повідомлення про факти виконання, оперативні наради тощо), оцінки результатів виконаних заходів з позиції їх своєчасності, якості за процедурою здійснення, результативності в контексті ступеня вирішення завдань, які визначалися перед кожним заходом і у їх взаємозв'язку, визначення ризиків, що перешкоджають досягненню мети. Такі рішення в залежності від встановлених причин недосягнення результатів можуть стосуватися зміни складу суб'єктів взаємодії (слідчого, оперативних працівників), або збільшення їх кількості, здійснення повторних чи інших процесуальних дій тощо.

З урахуванням проведеного дослідження пропонується під взаємодією між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення розуміти засновану на законі діяльність слідчого/слідчих, співробітника/співробітників оперативного підрозділу/оперативних підрозділів, прокурора процесуального керівника, їх керівників з реалізації дій, спрямованих на швидке, повне та неупереджене розкриття, розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження [119, С. 356; 120, С. 305 – 309].

1.2. Поняття, сутність та принципи організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень

Взаємодія між слідчим та оперативними підрозділами з огляду на викладене у попередньому підрозділі цієї роботи складний багатоетапний і надзвичайно важливий процес, який полягає у ефективній співпраці між усіма його учасниками. І важливе значення для належного налагодження такої співпраці між слідчим та оперативними підрозділами має саме якість організації цього процесу. Адже взаємодія і організація взаємодії це різні процеси, хоча й взаємообумовлені. Організація взаємодії спрямована на її налагодження, у свою чергу взаємодія без організації неможлива, або щонайменше малоефективна.

Слід зазначити, що процес взаємодії є предметом не одного дослідження, у тому числі й у науці кримінального процесу та криміналістики, і про це свідчать положення підрозділу 1.1. цього дослідження, проте організація взаємодії є недостатньо дослідженим поняттям. Зумовлено це багатьма чинниками, у першу чергу відсутністю законодавчого закріплення поняття «організація взаємодії», адже в жодному нормативно-правовому акті цей термін не знайшов свого відображення. Більше того, не знайшла свого належного законодавчого закріплення й регламентація процесу організації взаємодії. Акцент тут саме на організації, а не взаємодії. Остання загалом регламентована.

Відсутність у законодавстві важливих понять загалом є нажалі поширеним явищем. Однак організація взаємодії має не менше, а подекуди і значно більше значення ніж сама взаємодія, адже від якості організації цього процесу залежить і якість взаємодії. Крім того, процес організації взаємодії, окрім свого вагомого значення, характеризується досить складною структурою і вимогами до особи, що її здійснює. Як видається, особа, яка безпосередньо організовує процес взаємодії повинна розуміти у цій конкретній ситуації, які рішення приймати, коли та які завдання ставити і перед ким. При цьому очевидним є той факт, що загальні принципи організації взаємодії між слідчим і оперативними

підрозділами будуть зазвичай однаковими, проте враховувати потрібно й специфіку конкретного кримінального провадження, адже кожне з них має свої особливості. І в одному випадку прийняте рішення буде ефективним, а в іншому зовсім ні.

Зазначене свідчить, що суб'єкт, який організовує взаємодію повинен володіти широким колом знань, умінь та навичок, знати функціональні можливості усіх учасників взаємодії, в протилежному випадку він не знатиме кому, які і в якому обсязі завдання можна ставити, нарешті мати авторитет серед суб'єктів взаємодії.

На перший погляд може видатись, що організація взаємодії слідчого та оперативних підрозділів є не надто складним завданням, однак це далеко не відповідає дійсності.

Як у цьому аспекті зазначають В. С. Бондар та Ф. В. Ріпа «належна організація досудового розслідування кримінальних правопорушень апріорі презюмує конструктивну взаємодію органів досудового розслідування та уповноважених підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, котру неможна уявити як просту сукупність конкретних оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів» [18, С. 461].

Враховуючи зазначене окремі автори справедливо зазначають, що організація взаємодії слідчого з оперативними працівниками на відміну від інших різновидів взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень вимагає специфічного, складнішого рівня координації та узгодженості зусиль, а також належної законодавчої та відомчої регламентації цього процесу [19, С. 34].

Попри надзвичайну важливість процесу організації взаємодії її регламентація не те щоб не належна, а фактично відсутня у законодавстві. Організацію взаємодії між слідчим та оперативними працівниками можна лише відшукувати з контексту окремих норм і положень. У цьому разі йдеться про те, що у законодавстві в окремих випадках задекларовано хто, кому і в яких

випадках може ставити певні завдання (наприклад, надавати доручення на проведення слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій). Проте, цілісної картини щодо цього процесу в законодавстві немає.

Положення Кримінального процесуального кодексу у цьому випадку організаційний момент взаємодії упускають, проте окремі положення підзаконних нормативно-правових актів певним чином вказують на організаційний аспект взаємодії. Так, О. В. Кириченко, спираючись на положення уже згадуваного наказу МВС України від 07.07.2017 року № 575, наголошує, що забезпечення взаємодії, а також відповідальність за неякісне її забезпечення покладається на керівника оперативного підрозділу [52, С. 319].

Цілком логічно, що низка авторів вбачаючи у регламентуванні організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами прогалину пропонують конкретні нормативні зміни.

Так, наприклад, Т. О. Постолов пропонує доповнити Інструкцію, затверджену наказом МВС України від 07.07.2017 року № 575 розділом XVII «Організація взаємодії при запобіганні кримінальним правопорушенням» наступного змісту: «1. З метою запобігання кримінальним правопорушенням учасники СОГ здійснюють спільний аналіз причин та умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, здійснюють планування та проведення профілактичних заходів. 2. За наявності інформації про причини та умови, що сприяли або сприяють вчиненню кримінальних правопорушень слідчий (дознавач) вживає в межах своєї компетенції заходів для їх усунення. 3. У разі виявлення працівником оперативного підрозділу при виконанні доручення слідчого (дознавача) інформації про причини та умови, що сприяли або сприяють вчиненню кримінальних правопорушень складається мотивований рапорт, який доповідається керівникові оперативного підрозділу для інформування органу досудового розслідування про необхідність прийняття заходів для їх усунення. 4. Слідчий за погодженням з прокурором, за наявності обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного (обвинуваченого) сприяло вчиненню кримінального правопорушення, має право звернутися до

слідчого судді під час досудового розслідування або суду під час судового провадження із клопотанням про відсторонення особи від посади» [107, С. 495-496]. Таке бачення змісту та сутності організації взаємодії є надто вузьким, зведеним до загальних, не системних вказівок, спрямованих на окремі питання планування спільної діяльності слідчого та оперативного підрозділу, виконання оперативним підрозділом доручень слідчого.

Враховуючи предмет цього дослідження слід вказати, що загалом процес взаємодії та його організації при виявленні та розслідуванні умисних вбивств повинен відповідати базовим критеріям, визначеним щонайменше наказом МВС України від 07.07.2017 року № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні», положенням КПК тощо. Крім зазначеного, ефективність процесу організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні умисних вбивств залежатиме й від інших факторів, таких як: компетентності учасників взаємодії і особи, яка її організовує, формування вискооефективного складу групи, яка займатиметься такою діяльністю (наприклад, слідчо-оперативна група), психологічною та емоційною готовністю здійснення процесуальних та інших дій в таких екстремальних умовах, дотриманням ключових принципів взаємодії і так далі.

У наказі МВС України від 07.07.2017 року № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» визначено, що основним завданням взаємодії органів досудового розслідування Національної поліції України з іншими структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональними територіальними органами Національної поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами, територіальними органами поліції та їх територіальними (відокремленими) підрозділами є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення та

розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб [110].

Окремі автори в цілому оцінюють базовий нормативно-правовий акт у цій сфері, йдеться про Інструкцію з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, досить позитивно. На їх думку, положення Інструкції досить детально розкривають процес організації взаємодії між органами досудового розслідування і оперативними підрозділами Національної поліції України в частині розслідування кримінальних правопорушень, передачі матеріалів оперативної розробки, проте недостатньо уваги приділено питанням організації взаємодії органів досудового розслідування органами та підрозділами Національної поліції щодо запобігання вчиненню кримінальних правопорушень [107, С. 495].

Проте, це не зовсім так. Інструкцією визначено ряд принципових положень, які мають значення для процесу організації та здійснення взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Проте багато питань залишились поза увагою.

У цьому нормативно-правовому акті вказано, що швидкість та повнота розслідування і розкриття кримінальних правопорушень є результатом поєднання зусиль усіх органів та підрозділів Національної поліції. Крім того, такий результат досягається забезпеченням належного рівня взаємодії між органами та підрозділами поліції відповідно до вимог чинного законодавства щодо отримання, збирання, накопичення та використання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також про події і факти, які можуть сприяти їх розслідуванню і розкриттю, що є невід'ємним завданням для всіх працівників поліції [110].

Пункт 1 розділу II зазначеної інструкції визначає, що про надходження до органу, підрозділу поліції заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення уповноважений працівник чергової частини зобов'язаний негайно доповісти керівникові органу досудового розслідування (дівзнання), який визначає слідчого (дівзнавача), що здійснюватиме досудове розслідування, а також поінформувати керівника органу, підрозділу поліції.

Чинним законодавством визначено, що голова Національної поліції України, керівники відповідних структурних підрозділів апарату центрального органу управління поліцією, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції, головних управлінь Національної поліції в областях, головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, м. Києві та підпорядкованих їм органів та підрозділів поліції на засадах централізації управління ними, координації вжитих заходів і забезпечення належної взаємодії здійснюють комплексне використання сил і засобів усіх органів та підрозділів поліції під час розслідування та розкриття кримінальних правопорушень організовують.

Натомість основними службами, які виконують обов'язки з розкриття кримінальних правопорушень органами поліції і відповідають за кінцевий результат цієї роботи за напрямками діяльності визначено: 1) органи досудового розслідування; 2) підрозділи кримінальної поліції; 3) міжрегіональні територіальні органи Національної поліції та їх територіальні (відокремлені) підрозділи.

Щодо інших органів та підрозділів Національної поліції, то вони у межах своєї компетенції повинні забезпечувати здійснення заходів, спрямованих на отримання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також події та факти, які можуть сприяти їх розкриттю та досудовому розслідуванню.

Інструкцією визначаються першочергові заходи та невідкладні слідчі (розшукові) дії, які можуть передбачати: 1) проведення огляду місця події як одного із першочергових заходів; 2) переслідування і затримання

правопорушників за слідами або указаними потерпілими і очевидцями напрямками переміщення правопорушника або за результатами роботи службового собаки, організація загороджувальних заходів, у тому числі в місцях можливого перебування або появи правопорушників; 3) проведення розшукових заходів у місцях перебування осіб, схильних до вчинення правопорушень (у тому числі збуту викраденого майна); 4) виявлення свідків та очевидців події, опитування (у разі внесення відомостей в ЄРДР – допит) з цією метою осіб, які проживають або працюють поблизу місця вчиненого діяння, а також осіб, які могли перебувати на можливих шляхах руху правопорушника до та від місця події; 5) установлення базових станцій операторів мобільного (рухомого) зв'язку, що обслуговують територію, на якій знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, та можливих напрямків руху особи, яка його вчинила, а також інших місць з урахуванням обставин кримінального правопорушення; 6) проведення квартирного чи подвірного обходу для збирання відомостей про подію, обстеження місцевості в районі вчинення кримінального правопорушення, виявлення загублених, викинутих правопорушником знарядь учиненого діяння, інших предметів, отримання додаткової інформації про подію та осіб, які вчинили кримінальне правопорушення; 7) орієнтування особового складу органів та підрозділів поліції на території обслуговування, на якій учинено кримінальне правопорушення, та суміжних територіях, а також (за необхідності) представників громадськості про характер, час, місце і спосіб учинення кримінального правопорушення, кількість осіб, які його вчинили, їх зовнішність, прикмети викраденого та про інші відомості, що мають значення для встановлення правопорушників та їх розшуку; 8) використання можливостей баз (банків) даних єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України та інших інформаційних ресурсів, а також засобів масової інформації; 9) перевірку осіб за базами (банками) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, та іншими інформаційними ресурсами, передбаченими статтями 26, 27 Закону України «Про Національну

поліцію»; 10) інші передбачені законодавством заходи та дії, необхідні для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Так, згідно п. 8 Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні слідчий (дознавач) на місці події повинен здійснити необхідні заходи. Зокрема, слідчий: 1) здійснює керівництво діями усіх членів слідчо-оперативної групи. При цьому саме слідчий відповідає за якість проведення огляду місця події. Інструкція також визначає, що слідчий спільно з іншими членами слідчо-оперативної групи, залученими спеціалістами, запрошеними потерпілими, свідками та іншими учасниками кримінального провадження в установленому КПК України порядку здійснює фіксування відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення; вилучає речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, та речі, вилучені з обігу, у тому числі матеріальні об'єкти, придатні для з'ясування обставин, що підлягають доказуванню, забезпечує в установленому порядку їх належне зберігання для подальшого направлення для проведення судової експертизи; має право заборонити будь-якій особі перебувати на місці огляду або залишати його до закінчення огляду та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню огляду; 2) за наявності підстав слідчий здійснює інформування уповноваженого працівника чергової частини про те, що він залучив додаткові сили і засоби для фіксування всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення; 3) за необхідності після початку кримінального провадження допитує про обставини вчиненого кримінального правопорушення заявника, потерпілого, свідків та інших учасників кримінального провадження; надає письмові доручення працівникам оперативних підрозділів про проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні.

В цій інструкції визначено особливості організації взаємодії при надходженні до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них при вчиненні особливо тяжких злочинів, а

також кримінальних правопорушень, які викликають значний суспільний резонанс.

У таких випадках на керівника органу, підрозділу поліції (у разі його відсутності – на особу, яка виконує його обов'язки) покладається обов'язок особисто виїхати на місце пригоди. Крім того, керівник органу, підрозділу поліції чи особа, яка виконує його обов'язки повинна особисто забезпечити проведення огляду місця події слідчо-оперативною групою, організувати належну взаємодію між працівниками поліції при проведенні першочергових заходів та невідкладних слідчих (розшукових) дій, а також забезпечити залучення додаткових сил та засобів, надання іншої необхідної допомоги членам слідчо-оперативної групи для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила (п. 13 розділу II Інструкції).

З огляду на зазначене організація взаємодії слідчого та оперативних підрозділів частково регламентована на рівні підзаконних нормативно-правових актів, проте рівень такої регламентації далекий не тільки від ідеалу, а й, як видається, є недостатнім.

Ситуацію ускладнює те, що організація взаємодії як певне явище не знайшло свого належного відображення й в теоретичній площині.

Слід зазначити, що саме поняття «організація взаємодії» розглядається у досить незначній кількості наукових праць. При цьому не скільки в розрізі організації взаємодії між слідчим та оперативними працівниками, а в дещо інших інтерпретаціях (як організація діяльності слідчо-оперативних груп, організація розслідування тощо). Відповідно у межах цього дослідження поняття організації взаємодії слідчого з оперативними працівниками слід визначати крізь призму інших схожих за своїм змістом понять.

Відповідно аналізу підлягатиме визначення поняття «організація взаємодії» у різних його інтерпретаціях, на основі чого буде здійснено спробу визначити зміст саме організації взаємодії слідчого з оперативними працівниками.

Так, здійснюючи дослідження, які певним чином торкаються аналізованого явища, окремі автори зазначають, що взаємодія за своїм змістом є управлінським проявом комплексного підходу щодо використання під час досудового розслідування сил та засобів [27, С. 9]. У цьому аспекті зрозумілим є те, що організація взаємодії, при чому у будь-якій сфері, тісно пов'язана з теорією управління. Відповідно організатор більшою мірою здійснює саме управлінські функції, фактично керує процесом взаємодії, контролює виконання поставлених завдань, приймає рішення про коригування чи змінення здійснених заходів, заохочення чи навпаки притягнення до відповідальності суб'єкта взаємодії у разі неналежного виконання чи невиконання поставлених завдань.

В попередньому підрозділі визначено, що однією з ключових ознак взаємодії є її мета. Відповідно особа, що здійснює організацію взаємодії при прийнятті управлінських рішень (байдуже якого рівня) завжди повинен враховувати їх значення для досягнення цієї мети. Однак це лише один із аспектів для організатора (організаторів) взаємодії, який підлягає врахуванню. Насправді складність ситуації для особи, що здійснює організацію взаємодії слідчого з оперативним підрозділом, полягає у тому, що така особа повинна враховувати комплекс обставин, що виникли перед, під час та після реалізації конкретного завдання, так і вплив здійснених заходів на ті, які проводитимуться в майбутньому і на процес розслідування загалом.

Як зазначає В. В. Арешонков, організація не лише взаємодії, а й будь-якого іншого різновиду діяльності є визначальною умовою здійснення цієї діяльності метою якої є реалізація завдань, які ставляться суб'єктам її виконання [5, С. 88].

З цього приводу О. О. Юхно зазначає, що основний критерій взаємодії – це єдина, спільна мета. Проте, при організації взаємодії потрібно враховувати низку й інших критеріїв, до яких належать: по-перше, особливості співробітництва між собою різних за характером підрозділів (досудового розслідування, оперативних чи інших підрозділів); по-друге, строки виконання необхідних заходів; специфіку підрозділу, який приймає участь у взаємодії та його функції; рівень необхідної конспірації; етапи оперативно-розшукових заходів [152, С. 164].

На думку низки дослідників, з точки зору теорії управління зміст взаємодії вбачають в узгодженій за місцем і часом спільній діяльності, яка спрямована на досягнення єдиної та спільної для усіх учасників мети. У цьому аспекті звертається увага на те, що поряд із взаємодією завжди йдеться ще й про координацію такої діяльності. При цьому одне поняття відрізняється від іншого тим, що координація зумовлює виникнення відносин підпорядкування учасників взаємодії, тобто діяння учасників взаємодії залежать від волі суб'єкта, який здійснює координуючу функцію. З цієї позиції координація щодо взаємодії виконує організаційну роль, є її організаційною основою, передумовою здійснення взаємодії [1, С. 12].

Досліджуючи зміст аналізованого поняття окремі автори звертають увагу на те, що організація взаємодії є не окремим процесом, а лише складовою більш масштабної діяльності. У цьому разі йдеться про те, що організація взаємодії є частиною (складовою) прийняття рішення керівником відповідного рівня [15, С. 8].

Враховуючи зазначене виникає висновок, що ефективність процесу організації взаємодії залежить від чинників, які безпосередньо впливають на формування державно-управлінських рішень.

Розмірковуючи у такому ж напрямку В. Д. Бакуменко вказує на наявність низки чинників, які залежать від суспільних трансформацій, і які впливають на ефективність та результативність управлінських процесів. Одними з основних чинників, які мають вирішальне значення є функціональний чинник, який обумовлений технологіями управління, та інформаційний чинник, який забезпечує ефективне та своєчасне отримання необхідної та достатньої інформації. Зазначає, що однією із найбільш поширених та ефективних технологій управління є раціональна модель прийняття рішень. Її зміст полягає у виявленні та діагностуванні проблеми (проблем), визначенні обмежень та критеріїв для прийняття рішення, визначенні можливих альтернативних рішень, оцінці прийнятих рішень, корегуванні діяльності в залежності від вибору найкращого з альтернативних рішень [7, С. 107 – 113].

Відповідно на організацію взаємодії як складову процесу управління впливають технології управління, їх методи, способи, засоби, альтернативи методів організації взаємодії, а також інформаційне забезпечення вказаного процесу [15, С. 8].

Загалом у теоретичних працях обґрунтовується позиція, згідно якої управлінське рішення є так би мовити апогеєм аналізу конкретної ситуації, дослідження отриманої інформації та даних, прогнозування потенційно можливих сценаріїв розвитку подій, вибору найбільш ефективного і раціонального та економічно обґрунтованого шляху досягнення поставленої мети. Саме тому науковці вказують на те, що будь-яке управлінське рішення ґрунтується на економічній, юридичній, організаційній, технологічній, соціальній складовій [15, С. 18].

Слід мати на увазі, що певні особливості, з очевидних причин, має груповий метод здійснення розслідування кримінальних правопорушень, оскільки у цьому випадку участь в цьому процесі одночасно можуть брати кілька слідчих, кілька оперативних підрозділів, які у межах своєї компетенції здійснюють ряд заходів [60, С. 345]. У цьому випадку організація взаємодії буде мати значно складніший характер, оскільки будуть наявні кілька керівних ланок з різними повноваженнями і значно більша кількість виконавців (учасників взаємодії). Звідси виникає думка, що організувати взаємодію кількох відносно відокремлених груп буде важчим завданням, і таке завдання має покладатись на особу, яка вправі давати вказівки, обов'язкові для виконання усіма учасниками взаємодії.

Як зазначалось організація взаємодії у криміналістичній та процесуальній науці, про законодавство мова і не йде, належить навіть не до малодослідженого поняття. Це як наслідок призводить до того, що на практиці не розрізняють між собою організацію взаємодії та взаємодію під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень (див. Додаток Б).

Більшість криміналістичних та кримінально процесуальних досліджень різного виду, які у назві навіть й оперують поняттям «організація взаємодії», обмежуються лише дослідженням процесу самої взаємодії.

Дослідники розглядають організацію як один із процесів притаманних будь-якій системі. Так, вивчаючи це поняття О. Ф. Долженков вказує, що є щонайменше кілька моделей організації взаємодії в системі. При першій моделі окремий елемент як складова системи здійснює незалежну, самостійну діяльність відокремлено від діяльності інших елементів. У цьому разі йдеться про спільно-індивідуальну модель. У другій моделі кожен з елементів виконує кожне із завдань послідовно. У цьому разі матиме місце спільно-послідовна модель. І, нарешті, третя модель передбачає виконання завдання безпосередньо кожним із елементів системи, так звана спільно-взаємодіюча модель [40, С. 231].

Слід мати на увазі, що організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами відмінна від організації розслідування. Щодо останнього поняття в науковій літературі зазначається, що організація розслідування – це врегульовані та узгоджені між собою дії суб'єктів досудового розслідування та інших органів чи їх уповноважених осіб з метою здійснення ефективного розслідування вчинених кримінальних правопорушень, а також попередження ще не вчинених правопорушень [64, С. 396]. Низка авторів акцентують увагу ще й на тому, що організація розслідування, як різновид діяльності, характеризується внутрішньою підпорядкованістю, узгодженістю, взаємодією суб'єктів з метою досягнення ефективності такої діяльності [123, С. 173].

Досліджуючи поняття організація розслідування Б. Є. Лук'янчиков, Є. Д. Лук'янчиков та С.Ю. Петряєв визначають його, як процес упорядкування та оптимізації розслідування за допомогою визначення і конкретизації його мети, сил, засобів і планування їх використання, окрім того за допомогою створення необхідних умов для успішного і якісного проведення гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, розшукових та інших заходів, забезпечення їх необхідними силами і засобами [78, С. 208].

Організацію розслідування окремі дослідники розглядають крізь призму особливостей складу того чи іншого кримінального правопорушення, обстановки його вчинення чи інших умов.

Так, на підставі проведеного дослідження А. Синоверський зазначає, що «організація розслідування кримінальних правопорушень вчинених організованими злочинними групами полягає в упорядкованості дій слідчого з оперативними підрозділами, а також іншими учасниками досудового розслідування, підбір слідчим належних та оптимальних тактичних прийомів та засобів розслідування, слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових), що у своїй взаємоузгодженості становитимуть єдиний ефективний механізм (алгоритм) розслідування» [123, С. 173]. Звертаючи увагу на особливості організації розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану він також вірно вказує, що правильна організація розслідування, в тому числі в умовах воєнного стану, залежить від наступних аспектів: чіткого планування процесу розслідування; визначення конкретних тактичних завдань розслідування конкретного кримінального правопорушення; належного та ефективного використання техніко-криміналістичних засобів у процесі проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; налагодження взаємодії слідчого з оперативними та іншими підрозділами [123, С. 175].

Не дарма окремі автори зазначають, що з урахуванням специфіки вчинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану чи збройного конфлікту, в тому числі тих, які пов'язані з умисним протиправним заподіянням смерті іншій людині, взаємодія є визначальним чинником успішного розслідування вчиненого кримінального правопорушення. Проте практика їх виявлення та розслідування однозначно вимагає вдосконалення чинного законодавства в частині організаційно-тактичної складової взаємодії слідчого з іншими суб'єктами [16, С. 214; 116, С. 203 – 204].

Слід також зазначити, що організація взаємодії між вказаними суб'єктами є прерогативою не всіх учасників цього процесу. І це логічно. Адже чим більше

рушійних сил, тим складніше утримати такий процес у правильному руслі. Проте і тут не все однозначно.

Загалом окремими дослідниками відзначається, що у процесі організації протидії злочинності можна виокремити два різновиди взаємодії: зовнішню та внутрішню. При цьому зовнішня полягає у налагодженні співпраці із правоохоронними органами інших відомств, органами влади, громадськими організаціями. Внутрішня натомість відбувається між підрозділами в одному і тому ж відомстві [51, С. 127].

У цьому аспекті О. М. Суворов зазначає, що в організації взаємодії, як і у самому процесі взаємодії слідчого із оперативними підрозділами загалом, пріоритет має слідчий, і таке його становище визначено законодавством. Адже, пише він, слідчий уповноважений доручати оперативним підрозділам здійснення процесуальних дій, які є обов'язковими для виконання останніми. Проте, О. М. Суворов слушно наголошує на тому, що взаємодія слідчого з оперативними підрозділами при цьому автоматично не утворює відносин підпорядкування. Як органи досудового розслідування, так і оперативно-розшукові підрозділи наділені автономією, а отже у межах чинного законодавства можуть діяти самостійно [129, С. 152]. З цього приводу інші автори звертають увагу на те, що центральне місце у процесі організації розслідування кримінальних правопорушень займає слідчий, процесуальний статус якого вказує на виконання ним процесуальних та координуючих функцій взаємодії [19, С. 33]. Таке твердження загалом ґрунтується саме на процесуальному статусі слідчого і передбачених законодавством повноважень, адже під час здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень слідчий вправі надавати письмові доручення оперативним підрозділам, а у разі здійснення своїх функцій у складі слідчо-оперативної групи безпосередньо працівнику, який включений до складу такої групи, на проведення слідчих (розшукових) дій, а також негласних слідчих (розшукових) дій.

Так, наприклад, А. В. Сорочан відзначає, що саме організація виражається у: «прийнятті слідчим організаційно-розпорядчих рішень у кримінальному

провадженні; упорядкованій сукупності, стійкості взаємопов'язаних елементів (об'єкт, суб'єкт, засоби і мета), що забезпечують процес розслідування конкретної категорії кримінальних правопорушень на кожному етапі як єдине ціле; розробленні і реалізації комплексу заходів, що забезпечують процес розслідування конкретної категорії кримінальних правопорушень на кожному етапі як єдине ціле; раціональному виборі, розміщенні і застосуванні сил, знарядь і засобів, які має слідчий, створенні і використанні оптимальних умов для досягнення цілей судочинства» [125, С. 455 – 456].

Відповідно в організації взаємодії, в тому числі між слідчим і оперативними підрозділами, ключове значення має особа, яка безпосередньо приймає управлінські рішення, а отже керує процесом взаємодії. В такому випадку організація взаємодії залежатиме від співвідношення повноважень між учасниками взаємодії (слідчого, керівника слідчого підрозділу, оперативного співробітника, керівника оперативного підрозділу, керівників вищого рівня), тобто співвідношенні повноважень керівників вищого рівня управління з керівниками нижчого рівня.

Роблячи певний проміжний висновок слід зазначити, що загалом організація взаємодії передбачає певний процес, в даному випадку процес створення системи управління, яка спрямована на створення умов для об'єднання зусиль учасників взаємодії для досягнення спільної мети. Мета саме організатора взаємодії розподілити виконання завдань таким чином щоб як керівники нижчих ланок, так і безпосередньо виконавці знали чим повинні займатись, у які строки, який кінцевий результат повинні досягти тощо. Отже, організація взаємодії передбачає забезпечення функціонування системи управління; розподіл завдань (прав, функцій, відповідальності) між усіма учасниками взаємодії; раціональне використання сил і засобів, які використовуватимуться у процесі взаємодії; забезпечення ефективного співробітництва між усіма учасниками (налагодження належної комунікації; взаємодопомоги і т.д.); належне планування такої діяльності; використання

різного роду управлінських засобів і методів; ефективний контроль за якістю і своєчасністю прийнятих рішень та здійснених заходів тощо.

Також увагу слід звернути на те, що організація взаємодії слідчого з оперативними працівниками передбачає у тому числі вибір форм взаємодії, який залежить від конкретної ситуації [79]. З урахуванням того, що форм взаємодії є чимало особа, як організовує цей процес, повинна врахувати конкретні умови, характер вчиненого кримінального правопорушення, специфіку функцій та повноважень задіяних підрозділів, їх реальні можливості, суб'єктивні чинники (рівень підготовки, досвід, наявність відповідних практичних навиків тощо).

Як зазначає О. В. Кириченко, найбільш поширеними організаційними формами взаємодії слідчого та оперативних підрозділів є: 1) спільний аналіз, а також вивчення оперативної інформації про вчинені кримінальні правопорушення чи інформації про готування до них; 2) узгодження плану дій щодо проведення оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій з метою реалізації отриманої оперативної інформації; 3) проведення різного роду обговорень та консультацій за матеріалами оперативно-розшукових справ; 4) спільна діяльність слідчого та співробітників оперативних підрозділів у складі слідчо-оперативних груп; 5) спільний аналіз причин та умов вчинення кримінального правопорушення та визначення подальших профілактичних заходів [52, С. 316].

Окрім того, дослідники, які аналізували організацію взаємодії між різного роду державними органами вказують на поділ безпосередньо організаційної частини на два етапи: 1) полягає в координації та узгодженні позицій щодо самого процесу взаємодії, визначенні основних її моментів, плануванні подальшої спільної діяльності, а також процесуальному оформленні цієї взаємодії; 2) здійснення безпосередньо спільної діяльності, яка складається із дій учасників взаємодії, спрямованих на вирішення одних і тих ж завдань.

При цьому вчені відзначають, що перший елемент наділений досить складовими, які мають надзвичайно важливе значення як для взаємодії загалом, так і для процесу її організації зокрема. До таких складових, на їх думку,

належать: по-перше, узгодженість зусиль, спрямованих на вирішення завдань, що стоять перед учасниками взаємодії; по-друге, ефективно розмежування функцій між суб'єктами взаємодії, при цьому з однієї сторони враховуються їх повноважень та можливості, з іншої із збереженням їхньої ініціативності та відповідної самостійності; по-третє, чітке визначення змісту, завдань, напрямів і методів діяльності суб'єктів взаємодії; по-четверте, зосередження (концентрація) уваги на найбільш важливих ділянках роботи. Другий натомість полягає у тому, що суб'єкти взаємодії безпосередньо виконують спільні та самостійні завдання, спільні дії при цьому узгоджуються за цілями, часом, місцем іншими ознаками і як результат знаходять своє втілення в узгоджених спільних діях з використанням відповідних форм, методів і засобів [37, С. 525].

При цьому слушно зазначається, що при організації взаємодії слід враховувати низку параметрів, зокрема тривалість такої співпраці, адже взаємодія може бути епізодичною, впродовж незначного проміжку часу щодо виконання конкретного завдання (слідчої (розшукової) або ж негласної слідчої (розшукової) дії), тобто мати відношення лише в межах виконання доручення слідчого по окремому епізоду (дії), чи навпаки постійною – впродовж усього процесу досудового розслідування [108, С. 7].

Вбачається, що організація взаємодії, як і сама взаємодія є важливим, проте досить проблемним поняттям, і проблемним воно було завжди, адже це поняття має широке міжгалузеве підґрунтя для його визначення.

Звісно, що взаємодія і її організація залежать від умов, в яких вони здійснюються, складності вчинення кримінального правопорушення і інших аспектів. Відповідно організація взаємодії слідчого з оперативними працівниками при виявленні та розслідуванні умисних вбивств є одним із складних випадків практичної пошуково-пізнавальної діяльності. Розслідування такого роду кримінальних правопорушень було, є та буде залишатися не простим завданням, адже в багатьох випадках його вирішення вимагає ретельності у прийнятті рішень, залучення широкого кола учасників взаємодії, в тому числі тих, що мають спеціальні знання тощо.

Усе зазначене залежить від ключового суб'єкта взаємодії – особи, яка її організовує. І як зазначено у першому розділі згаданої вище Інструкції відповідальними за належну організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції в запобіганні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень є керівники органів та підрозділів поліції і органів досудового розслідування. Від цих осіб в значній мірі залежить ефективність роботи усіх учасників взаємодії. І одним із ключових складових забезпечення такої ефективності виступатиме не лише безальтернативне дотримання вимог процесуального законодавства, а й належний рівень управлінської майстерності, знання основ теорії управління, менеджменту, психології.

Звісно, що процес взаємодії слідчого з оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні окремих різновидів кримінальних правопорушень в багатьох аспектах схожий, проте у багатьох аспектах він і різний, а це зумовлює необхідність розроблення алгоритмів як організації, так і безпосередньо процесу взаємодії з огляду на специфіку вчиненого кримінального правопорушення з урахуванням умов, у яких відбувається така взаємодія.

Під організацією взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення пропонується розуміти систему рішень та дій, які реалізуються керівниками слідчого, оперативного підрозділів, прокурором процесуальним керівником, слідчим, працівником оперативного підрозділу в межах їх повноважень та компетенції, із забезпечення ефективності спільного вирішення завдань щодо встановлення обставин події кримінального правопорушення та кримінального переслідування винних у його вчиненні.

Щодо принципів організації взаємодії, то тут теж не все однозначно. Немає жодного нормативного закріплення принципів організації взаємодії слідчого з оперативними працівниками немає. Парадокс, однак ці основоположні начала з огляду на специфіку цього процесу (організації взаємодії) не стали предметом й

наукових досліджень. Принципи у досліджуваному аспекті розглядалися щодо процесу взаємодії, а не її організації.

В першу чергу слід зазначити, що взаємодія як органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції так і слідчого з оперативним підрозділом повинна здійснюватися на основі чинного законодавства України. Така діяльність повинна базуватись на основі Конституції України, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України, Законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Національну поліцію». Окрім того, такими нормативно-правовими актами можуть бути й інші акти законодавства України, які регулюють питання організації взаємодії між органами та підрозділами поліції, іншими правоохоронними органами в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні.

У наукових джерелах поняття принципів взаємодії слідчого з оперативними підрозділами розкривається як система основоположних ідей, які сформовані з урахуванням наукових досліджень та практики оперативно-розшукової діяльності на сучасному етапі та здатні найбільш повно забезпечити виконання завдання боротьби зі злочинністю [93, С. 516].

З огляду такий підхід, виходячи з того, що очевидним є генетичний зв'язок між діяльністю з організації взаємодії та самою взаємодією принципи організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення можна визначити як основоположні ідеї, які покликані забезпечити ефективне налагодження та здійснення самої взаємодії.

Як відзначалось принципи організації взаємодії за своїм характером якщо не тотожні, то пов'язані із принципами взаємодії, оскільки ці два процеси взаємопов'язані і взаємообумовлені.

З огляду на це слід дослідити існуючі в теорії погляди науковців щодо визначення різновидів та змісту таких основоположних ідей.

Так, до принципів взаємодії оперативних підрозділів і слідчих під час проведення як оперативно-розшукових заходів, так і слідчих (розшукових) дій О. Яковлєв відносить: а) принцип взаємної допомоги; б) принцип використання сучасних методик; в) принцип оптимального використання наявних можливостей; г) принцип дотримання загальних засад оперативно-розшукового та кримінального провадження та д) принцип недопущення порушень конституційних прав та свобод громадян [153, С. 218 – 219]. Такі ж принципи виділяють й інші вчені.

Інші дослідники до принципів взаємодії між підрозділами поліції відносять принципи: предметності; систематичності; розмежування компетенції; плановості; професіоналізму; оперативності; оптимальності; пропорційної відповідальності [93, С. 516].

Розглянемо їх більш детально, тому що їх зміст, у порівнянні із попередньою класифікацією принципів взаємодії, потребує свого розкриття. Так, зміст принципу предметності полягає у тому, що спільна діяльність окремих підрозділів Національної поліції (у цьому випадку йдеться про взаємодію між органи досудового розслідування і оперативними підрозділами) повинна виникати лише у зв'язку конкретним/конкретними фактом/фактами щодо виявлення та розслідування кримінального правопорушення. У цьому разі підставою для взаємодії фактично є отримання інформації (заяви, повідомлення) про факт вчинення кримінального правопорушення.

Деякі автори принцип систематичності взаємодії розглядають як перманентний процес, тобто взаємодія підрозділів поліції повинна бути постійною, а отже мати безперервний характер.

Принцип розмежування компетенції знаходить свій вияв у тому, що попри наявність у слідчого та оперативних підрозділів спільної мети, адже це одна із ключових ознак взаємодії, їхні повноваження, які визначено законодавством, все ж таки різняться. Відповідно кожен підрозділ повинен діяти у межах і на підставі визначених повноважень, однак для досягнення спільної мети і дотримуючись інших принципів взаємодії.

Плановість як принцип взаємодії слідчого з оперативними підрозділами є виразом послідовності у виконанні поставлених завдань, і, відповідно, досягненні поставленої мети. Плановість дозволяє забезпечити ефективність використання сил і засобів як на конкретному етапі взаємодії, так і в процесі взаємодії загалом. Зазначений принцип взаємодії дозволяє визначити конкретні завдання, безпосередніх виконавців цих завдань, строки їх виконання тощо.

Принцип професіоналізму – це використання професійно-ділових, комунікативних та інших особистих якостей правоохоронців, що приймають участь у спільній узгодженій діяльності.

Принцип оперативності взаємодії ілюструє динамічний характер цього процесу, виявляється у здатності миттєво реагувати на зміни в оперативній обстановці та у процесі розслідування кримінального правопорушення за допомогою оптимального використання визначених сил та засобів.

Принцип оптимальності взаємодії полягає у тому, що ця діяльність повинна бути узгодженою між взаємодіючими суб'єктами. У цьому аспекті суб'єкти взаємодії повинні усвідомлювати і враховувати можливості, якісні та кількісні характеристики один одного. Врахування цього принципу дає змогу здійснювати ефективно та своєчасне проведення необхідних оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

Пропорційність відповідальності як принцип взаємодії полягає в солідарній відповідальності для усіх взаємодіючих суб'єктів у разі виконання ними спільного завдання в залежності від обсягу роботи, котрий був покладений на них в межах їх компетенції [93, С. 516 – 517].

Визначення принципів організації взаємодії має відбуватися виходячи з її функціонального призначення та з урахуванням її взаємозв'язку із самою взаємодією між слідчим та оперативним підрозділом, умови для ефективної реалізації якої вона забезпечує. Принципами організації взаємодії, на наш погляд, є:

- принцип законності забезпечує відповідність вимогам законодавства управлінських рішень та дій, спрямованих на організацію процесу взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом;

- принцип спільної мети, який полягає у тому, що кожне управлінське рішення, спрямоване на організацію взаємодії має бути спрямоване на формування певних умов здійснення спільного виконання слідчим та оперативним підрозділом завдань щодо встановлення обставин події кримінального правопорушення, кримінального переслідування винних у його вчиненні. Кожна така мета має відповідати критеріям реальності, визначеності та досяжності;

- принцип компетентності полягає у врахуванні при прийнятті рішень щодо забезпечення здійснення взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом як визначених законодавством прав та обов'язків суб'єктів організації взаємодії, суб'єктів взаємодії, так і фахових якостей таких суб'єктів;

- принцип єдиноначальності та колегіальності є комплексне використання в процесі визначення та реалізації управлінських рішень наданих певному суб'єкту організації взаємодії повноважень з колегіальним виробленням та відпрацюванням таких рішень, що забезпечує їх об'єктивність та обґрунтованість;

- принцип системності полягає в тому, що забезпечення здійснення взаємодії, яка є компонентом кооперації оперативно-розшукової та слідчої діяльності, потребує комплексу взаємопов'язаних та взаємообумовлених рішень від їх суб'єктів, що мають різний обсяг повноважень, що виключає одноосібне забезпечення взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом одним з таких суб'єктів;

- принцип плановості забезпечує програмно-цільовий характер заходам із забезпечення взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом із чітким визначенням необхідних для цього заходів та осіб, які їх будуть реалізовувати в певні визначені для цього терміни.

1.3. Суб'єкти організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та нормативно-правова регламентація їх повноважень

З попереднього підрозділу вбачається, що організація взаємодії є прерогативою не будь-якого учасника взаємодії, а лише того, який такими повноваженнями наділений законодавством чи має таку компетенцію на підставі наказу чи розпорядження. Ні кримінальне процесуальне законодавство, ні наукові напрацювання не містять чіткого і вичерпного кола таких суб'єктів, не окреслюють вони й чітких меж повноважень таких осіб.

Маючи концептуальне бачення змісту організації взаємодії слідчого з оперативним підрозділом аналізуючи законодавство можна виділяти в ньому окремі положення, які стосуються визначення суб'єктів організації такої взаємодії.

Перш за все слід зазначити, що окремі положення щодо суб'єктів організації взаємодії містяться у Кримінальному процесуальному законодавстві. Зокрема, у ст. 39 КПК України визначено повноваження керівника органу досудового розслідування. Безпосередньо у п. 1 ч. 2 цієї статті задекларовано, що саме керівник органу досудового розслідування визначає слідчого (за потреби кількох слідчих), який (які) здійснюватимуть досудове розслідування, а у разі, якщо досудове розслідування провадитиметься слідчою групою, знову ж таки саме керівник органу досудового розслідування зобов'язаний визначити старшого такої групи, який нею керуватиме.

Проте зазначених положень для належної організації взаємодії відверто не достатньо. Цілком закономірно, що регламентації діяльності суб'єктів організації взаємодії перейшло в площину підзаконних нормативно-правових актів.

Як відзначає у цьому аспекті М. В. Борисенко, для процесу організації та здійснення взаємодії мають значення й інші нормативно-правові акти. Такі нормативно-правові акти визначають окремі аспекти здійснення цієї діяльності

між слідчим та іншими особами підрозділів Національної поліції України. При цьому до них він відносить: Інструкцію з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, яка затверджена наказом МВС України від 27.04.2020 року № 357; Інструкцію з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, затверджена наказом МВС України від 6.07.2017 року № 570; Інструкцію про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби МВС України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події, затверджена наказом МВС України від 3.11.2015 року № 1339 тощо [21, С. 209].

Не вдаючись у полеміку зазначимо, що базовим підзаконним нормативно-правовим актом щодо організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом Національної поліції є уже неодноразово згадувана Інструкція, затверджена наказом МВС України від 07.07.2017 року № 575.

У розділі I Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні визначено, що відповідальними за належну організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами поліції в запобіганні, виявленні й розслідуванні кримінальних правопорушень є керівники органів та підрозділів поліції і органів досудового розслідування. Правильність такого нормативно-правового визначення не оспорюється у науковій літературі [27, С. 31].

Нормативно-правовими актами МВС України передбачено, що організацію роботи щодо збирання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, інформації щодо подій та фактів, які сприятимуть їх розслідуванню і розкриттю, а також контроль в частині перевірки вказаної інформації безпосередньо здійснює керівник органу/підрозділу Національної поліції [110].

Положення вказаної вище Інструкції визначають, що комплексне використання усіх наявних сил та засобів органів та підрозділів Національної поліції у процесі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень організовують: 1) Голова Національної поліції; 2) керівники структурних підрозділів апарату центрального органу управління поліцією; 3) керівники міжрегіональних територіальних органів Національної поліції; 4) керівники головних управлінь Національної поліції в АР Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві; 5) керівники підпорядкованих органів та підрозділів поліції на засадах централізації управління ними, координації вжитих заходів і забезпечення належної взаємодії.

Загалом Інструкція визначає процес організації взаємодії в залежності від відповідного етапу реагування на факти готування, вчинення кримінальних правопорушень. Відповідно й суб'єкт організації взаємодії залежатиме від конкретного етапу. Першим таким етапом, який зумовлює необхідність в організації взаємодії є етап надходження до органу, підрозділу поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагування на них. У цьому випадку першочергове рішення про організацію взаємодії приймає керівник органу досудового розслідування чи дізнання, адже Інструкція чітко визначає, що працівник чергової частини при одержанні заяви чи повідомлення про вчинення кримінального правопорушення повинен негайно здійснити доповідь саме керівнику органу досудового розслідування чи дізнання підрозділу Національної поліції куди надійшла заява (повідомлення), а вже керівник органу досудового розслідування (дізнання) безпосередньо визначає слідчого чи дізнавача, який здійснюватиме досудове розслідування.

Крім того, Інструкція покладає обов'язки щодо організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами на цьому етапі й на начальників ГУНП, їх територіальних (відокремлених) підрозділів в частині своєчасного направлення слідчо-оперативних груп на місце події в повному складі, а також за направлення інших працівників підрозділу Національної поліції на місце події з урахуванням

обставин вчиненого (вчинених) кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) та його (їх) характеру в тому числі й спеціалістів інших органів.

На цьому етапі, після надходження до поліції інформації про вчинення кримінального правопорушення та внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, під керівництвом начальника органу (підрозділу) поліції, здійснюється комплекс першочергових заходів та невідкладних слідчих (розшукових) дій. У цьому випадку керівник органу, підрозділу Національної поліції організовує проведення низки невідкладних заходів перш за все слідчим (дознавачем), слідчий (дознавач) у свою чергу за допомогою надання доручень організовує роботу інших працівників, які входять як до складу слідчо-оперативної групи, так і спеціалістів для з'ясування всіх обставин справи та встановлення винної (винних) особи (осіб).

Інструкція визначає першочергові заходи та невідкладні слідчі (розшукові) дії, організація здійснення яких є обов'язком керівника органу (підрозділу) Національної поліції. При цьому, якщо проведені першочергові заходи і невідкладні слідчі (розшукові) дії не дали результату, тобто не дали змоги встановити особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний організувати та забезпечити подальшу роботу з розкриття та розслідування цього кримінального правопорушення.

Безпосередньо на місці події організація взаємодії, за відсутності керівника органу (підрозділу), стає прерогативою слідчого (дознавача), оскільки Інструкцією визначено, що слідчий (дознавач) на місці події безпосередньо здійснює керівництво діями усіх членів слідчо-оперативної групи та відповідає за якість проведення огляду місця події, а також за потреби (наявності підстав) здійснює інформування уповноваженого працівника чергової частини про доцільність залучення додаткових сил і засобів. Відповідно у частині функціонування слідчо-оперативної групи слідчий забезпечує організацію діяльності групи, відповідає за якість такої роботи, має право клопотати про залучення додаткових сил.

Характерним є те, що в окремих випадках Інструкція прямо вимагає від керівника органу (підрозділу) поліції здійснювати виїзд на місце події, керувати процесом, а отже безпосередньо на місці організувати взаємодію між усіма учасниками (членами слідчо-оперативної групи, іншими особами, залученими до огляду місця події). Так, у розділі II Інструкції безпосередньо задекларовано, що керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний особисто виїхати на місце події, забезпечити роботу слідчо-оперативної групи щодо огляду місця події, організувати належну взаємодію між працівниками поліції при проведенні усіх необхідних процесуальних дій і заходів, забезпечити, при потребі, залучення додаткових сил і засобів, надавати іншу допомогу членам слідчо-оперативної групи у випадку вчинення особливо тяжких злочинів або вчинення кримінальних правопорушень, що викликали значний суспільний резонанс.

В окремих випадках ініціатором здійснення взаємодії можуть виступати керівники оперативних підрозділів. Так, розділом III Інструкції передбачено, що керівника оперативного підрозділу при веденні оперативно-розшукової справи оперативним підрозділом у письмовій формі звертається до керівника органу досудового розслідування щодо закріплення за конкретною оперативно-розшуковою справою слідчого для забезпечення методичного супроводу її реалізації, а також практичної допомоги оперативному підрозділу.

Забезпечення ефективної взаємодії слідчого та працівників оперативних підрозділів багато в чому обумовлено створенням слідчо-оперативної групи під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях, у яких здійснення досудового розслідування доручено: а) Генеральним прокурором України; б) його заступниками; в) керівниками регіональних прокуратур за вмотивованими постановами, у разі неефективного досудового розслідування. Отже, Інструкція визначає створення слідчо-оперативної групи одним із ефективних засобів забезпечення належної взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами. Відповідно створення слідчо-оперативної групи є початковим етапом налагодження такої взаємодії, а особа, яка приймає рішення про створення такого утворення відповідно суб'єктом, яка її фактично

налагоджує. Відповідно перелік таких суб'єктів визначений тією ж Інструкцією. Так, у розділі IV зазначається, що утворення слідчо-оперативних груп здійснюється наказом: 1) Голови Національної поліції України; 2) першого заступника Голови Національної поліції України; 3) заступника Голови Національної поліції України – начальника Головного слідчого управління; 4) керівників територіальних органів поліції; 5) керівників територіальних (відокремлених) підрозділів поліції; 6) осіб, які виконують обов'язки усіх вищезазначених керівників.

Керівником слідчо-оперативної групи є слідчий, який визначається керівником органу досудового розслідування для досудового розслідування кримінального правопорушення. При цьому контроль за роботою слідчо-оперативної групи покладено на керівника органу досудового розслідування, який в тому числі за допомогою проведення оперативних нарад здійснює організаційну функцію взаємодії між слідчим та працівниками оперативних підрозділів (стану виконання доручень слідчого, розгляд питань щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень тощо).

Відповідно у цьому разі керівник органу досудового розслідування організовує роботу слідчого з оперативними та іншими підрозділами в складі слідчо-оперативної групи. Слідчий натомість організовує роботу слідчо-оперативної групи при здійсненні конкретних дій чи виконання конкретних завдань. З цього приводу науковці, досліджуючи це питання в теоретичній та правовій площині, зазвичай вказують на те, що взаємодія між слідчим і оперативними підрозділами полягає у визначенні та вчиненні раніше узгоджених слідчих та оперативно-розшукових дій (заходів) з метою досягнення завдань кримінального судочинства саме під керівництвом слідчого [67, С. 184–185].

Працівників оперативних підрозділів не можна ставити на другий план, адже при організації взаємодії зі слідчим під час провадження в оперативно-розшуковій справі очевидно співробітник оперативного підрозділу, у провадженні якого є така справа, та його керівник несуть відповідальність за якість та ефективність заходів, які здійснюються в оперативно-розшуковій

справі. Також згідно з положеннями ч. 2 ст. 41 КПК України, де визначено, що працівник оперативного підрозділу під час виконання доручення слідчого користується повноваженнями останнього. Цей аспект теж слід враховувати при визначенні суб'єктів організації взаємодії.

Слід мати на увазі, що одним із способів налагодження ефективної взаємодії слідчого та оперативних підрозділів є письмові доручення. Фактично саме цей документ процесуально легалізує діяльність працівників оперативних підрозділів в частині здійснення низки процесуальних дій при розслідуванні кримінального провадження. Інструкцією визначено, що під час досудового розслідування злочинів слідчий вправі надавати оперативним підрозділам поліції письмові доручення щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. При цьому в Інструкції чітко визначено, що жодних процесуальних дій з власної ініціативи співробітники оперативних підрозділів здійснювати не вправі, як і не вправі самостійно звертатися з будь-якими клопотаннями до прокурора чи слідчого судді.

Слід зазначити, що при отриманні доручення від слідчого працівник (працівники) оперативного підрозділу (підрозділів) зобов'язані виконати його у строки визначені у цьому дорученні, а у разі відсутності можливості виконати доручення з поважних причин у визначені строки продовження цього строку можливе лише при письмовому погодженні з слідчим (дознавачем), який безпосередньо надав таке доручення.

При цьому в теорії кримінального процесу визначено, що доручення, як своєрідна вказівка про необхідність вчинення певних дій є проявом інструменту управління (керівництва) зі сторони слідчого задля спрямування та організації дій працівників оперативних підрозділів щодо швидкого і повного розслідування кримінального провадження [27, С. 87].

Щодо застосування доручень для організації взаємодії у кримінальному провадженні, то воно має відбуватися з дотриманням ряду вимог: 1) проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) не може бути доручене співробітнику оперативного підрозділу якщо має місце один з параметрів,

передбачених ст. 77 КПК України. При чому з числа наведених у цій статті підстав найменш критично може сприйматися попередній, тобто до доручення йому слідчим проведення процесуальних дій в порядку ст. 41 КПК України, допит співробітника оперативного підрозділу як свідка у цьому ж кримінальному провадженні [9, С. 114 – 116]; 2) якщо у кримінальному провадженні є рішення слідчого судді, у якому зазначено, що дозвіл на проведення слідчої (розшукової) чи негласної слідчої (розшукової) дії наданий слідчому або прокурору, то останні не можуть передоручити їх проведення оперативному підрозділу у випадках, коли в КПК прямо визначено, що виконання ухвали слідчого судді може бути здійснене слідчим або прокурором. Такі нормативні приписи присутні в ч. 1 ст. 236 КПК України, що формує виключність повноважень проводити обшук слідчим або прокурором та неприпустимість доручення проведення обшуку оперативним підрозділом. На це звернув увагу Верховний Суд у постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 29.01.2019 справі № 466/896/17 (провадження № 51-7759км18) та у постанові Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 06.12.2021 у справі № 663/820/15-к [9, С. 102 – 113]. Щодо випадків, коли кримінальний процесуальний закон не містить таких категоричних приписів як в ч. 1 ст. 236 КПК України, а мають місце альтернативні норми, наприклад, як це є в ч. 6 ст. 246 КПК України, за якою слідчий має право провести негласні (слідчі) розшукові дії або доручити їх проведення оперативному підрозділу, то проведення процесуальної дії може доручатися такому підрозділу.

Зазначимо, що хоча доручення слідчого (дізнавача) за частотою використання у кримінальних провадженнях домінує, не слід забувати, що окрім доручень слідчого (дізнавача) до числа інструментів управління (керівництва) досудовим розслідуванням відносяться вказівки керівника органу досудового розслідування слідчому та вказівки і доручення прокурора. При чому, як вірно зазначає О. О. Торбас вказівка як інструмент керівництва досудовим розслідуванням забезпечує не тільки визначення того, які процесуальні дії у

кримінальному провадженні мають бути проведені, а й порядок проведення таких процесуальних дій [139, С. 90].

На цьому етапі контроль за виконанням доручення слідчого (дознавача), прокурора працівниками оперативних підрозділів покладається на керівника територіального органу (підрозділу) поліції. Окрім того, керівник територіального органу чи підрозділу зобов'язаний: 1) визначити із числа співробітників оперативного підрозділу коло осіб, які безпосередньо виконуватимуть доручення слідчого (дознавача), прокурора. Проте виняток із цього правила матиме місце у разі, якщо слідчий (дознавач), прокурор надає доручення працівнику оперативного підрозділу, який включений до складу слідчо-оперативної групи; 2) визначити коло осіб, які вестимуть облік доручень слідчого (дознавача), прокурора з метою їх своєчасного виконання. У цьому випадку така (такі) особа (особи) визначаються теж із числа працівників оперативного підрозділу з обов'язковим виданням наказу щодо такого рішення; 3) кожного тижня під час проведення оперативних нарад керівництва територіального органу (підрозділу) здійснювати інформування про стан виконання доручень слідчих (дознавачів), прокурорів.

При цьому науковці слушно зазначають, що оскільки слідчо-оперативна група не є однією з форм провадження досудового розслідування, а є лише однією із форм саме взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, яка має істотні відмінності від надання доручень, і, відповідно, на їх думу, єдина стаття в КПК України на сьогодні не може бути достатньою правовою підставою розслідування кримінального провадження слідчо-оперативною групою. Відповідно, в практичній площині виникла ситуація при якій застосовуються окремі форми взаємодії слідчого з оперативними та іншими підрозділами поліції, які не врегульовані законодавством належним чином, і в першу чергу положеннями КПК України [27, С. 47].

Ініціатором взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами може виступати й працівник оперативного підрозділу. Розділ VII інструкції передбачає такі випадки: 1) у разі, якщо оперативний працівник одержав достовірну

інформацію про намір підозрюваного щодо якого застосовано запобіжний захід, не пов'язаний із триманням під вартою, переховуватися від органів досудового розслідування або ж здійснювати на потерпілого, свідка, експерта, спеціаліста, іншого підозрюваного, або має на меті вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити вчинюване ним кримінальне правопорушення, він (оперативний працівник) має право скласти мотивований рапорт який надає слідчому для прийняття рішення про проведення слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій щодо недопущення подальшої кримінально протиправної діяльності чи заміни запобіжного заходу; 2) у випадку, якщо оперативний працівник при виконанні доручення слідчого чи дізнавача виявив обставини, які свідчать про доцільність проведення обшуку у житлі чи іншому володінні особи складає мотивований рапорт, який надається керівнику оперативного підрозділу, а в подальшому у разі погодження керівником, відбувається інформування органу досудового розслідування про необхідність проведення такого обшуку для виявлення та фіксації відомостей, які матимуть значення для досудового розслідування, відшукування можливих знарядь його вчинення, майна, яке могло бути здобуте в результаті вчинення кримінального правопорушення, встановлення фактичних даних щодо осіб, які перебувають в розшуку.

У цьому разі слідчому (дізнавачу) з урахуванням потенційної можливості знаходження на місці проведення обшуку осіб, які могли вчинити кримінальне правопорушення, а також зброї, боєприпасів, предметів, вилучених із цивільного обігу, надано право залучити працівників оперативних підрозділів та інших підрозділів поліції для надання допомоги у проведенні вказаної слідчої дії. Окрім того, слідчий (дізнавач) має таку можливість й у випадку, коли наявна інформація про можливі обставини, що можуть ускладнити, або ж і взагалі унеможливити проведення обшуку.

На першочерговому етапі здійснення кримінального провадження керівник територіального органу (підрозділу) поліції зобов'язаний: по-перше, невідкладно організувати складання узгодженого плану слідчих (розшукових)

дій та негласних слідчих (розшукових) дій у разі, якщо в кримінальному провадженні не встановлено осіб, що вчинили розслідуване кримінальне правопорушення. Такий план має бути спрямований саме на виявлення таких осіб. У цьому разі, здійснення контролю за виконання зазначеного плану покладається на керівника органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів з урахуванням напрямків їх роботи; по-друге, керівники територіальних органів (підрозділів) поліції повинні не рідше ніж один раз на місяць проводити аналіз одержаної оперативної та іншої інформації щодо кримінальних проваджень, які не розкриті; по-третє, теж щонайменше раз в місяць заслуховувати членів слідчо-оперативної групи, керівників оперативних підрозділів, залучених по справі, за потреби працівників інших підрозділів поліції щодо результатів проведеної роботи, виконання плану слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Таке заслуховування повинно відбуватись за визначеним графіком спільно з керівником органу досудового розслідування. Попри проведення такого заслуховування визначені вище керівники повинні надавати практичну допомогу у проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Отже, крім контролюючої функції, керівники територіальних органів (підрозділів) поліції, як і керівник органу досудового розслідування повинні виконувати й допоміжну функцію щодо проведення окремих процесуальних дій; по-четверте, керівники зазначених рівнів повинні забезпечити належні умови зберігання слідів, речових доказів, які були вилучені з місця події для забезпечення можливості проведення з такими слідами і речовими доказами необхідних судових експертиз, виконання щодо них ухвалених рішень судів.

Окремо законодавством акцентується увага на організацію взаємодії при розслідуванні тяжких або особливо тяжких злочинів. У цих випадках керівники територіальних органів (підрозділів) поліції зобов'язані щомісяця заслуховувати стан розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії. Крім того, заслуховуванню підлягають й допущені у результаті проведення досудового розслідування недоліки у роботі слідчо-оперативної групи. Таке заслуховування

має місце на оперативних нарадах, при проведенні яких особливу увагу слід приділяти саме стану взаємодії між слідчим та оперативними й іншими підрозділами, проблемами які виникають щодо організації та здійсненні такої взаємодії, вжиття заходів щодо їх усунення, в тому числі за допомогою посилення складу слідчо-оперативної групи.

Щодо розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення і переховуються від слідства, то нормативно-правовими актами визначено, що організація такої роботи покладається на керівника оперативного підрозділу. При цьому про всі здійснені заходи у цьому напрямку працівники оперативних підрозділів повинні доповідати слідчому. У цьому разі працівник оперативного підрозділу щодо зупиненого досудового розслідування за фактом переховування підозрюваного від органів досудового розслідування щомісяця у письмовій формі зобов'язаний здійснювати інформування слідчого або дізнавача про усі проведені заходи щодо встановлення його місця перебування.

При проведенні розшукових дій керівник оперативного підрозділу або керівник територіального (відокремленого) підрозділу (у випадку, якщо оперативне супроводження здійснюється таким підрозділом) повинен:

- 1) здійснювати координацію оперативно-розшукової діяльності органів (підрозділів) поліції, які йому підпорядковані щодо розшуку підозрюваного (підозрюваних);
- 2) раз в квартал проводити оперативні наради з питань організації розшуку осіб, які переховуються від слідства.

Також слід зазначити, що взаємодія на стадії зупинення досудового розслідування реалізується за допомогою проведення зустрічної звірки кількості підозрюваних, яких оголошено у розшук та зведених оперативно-розшукових справ про що складається відповідний акт, який затверджується в подальшому керівником органу (підрозділу) поліції. Така зустрічна звірка відбувається за участі керівника територіального органу (підрозділу) поліції, керівника органу досудового розслідування (дізнання), керівника відповідного оперативного підрозділу та представника підрозділу інформаційного забезпечення.

З огляду на предмет цього дослідження неабиякий інтерес мають положення розділу IX Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, адже саме у цьому розділі звертається увага на особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя та здоров'я особи.

Перша особливість, яка притаманна організації такої взаємодії щодо зазначеної категорії правопорушень є те, що до складу слідчо-оперативної групи, яка виїздитиме на місце події, окрім осіб, зазначених у п. 5 розділу II цієї Інструкції обов'язково включається слідчий територіального органу поліції, який спеціалізується саме на розслідуванні кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, за потреби – працівник підрозділу, який вправі здійснювати оперативно-технічні заходи, психолог, інші працівники поліції з специфічною кваліфікацією. При цьому слідчий, який спеціалізується на кримінальних правопорушеннях цієї категорії призначається старшим слідчо-оперативної групи і залучається у відповідності до графіку цілодобового чергування, який затверджується на місяць.

Передбачено Інструкцією й можливість створення в апаратах Головних управлінь Національної поліції в областях постійно діючих слідчо-оперативних груп на чолі з слідчими спеціалізованих підрозділів щодо розслідування кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи у складі слідчого управління Головних управлінь. Такі слідчо-оперативні групи створюються з метою оперативного реагування, виїзду на місце події при вчиненні вбивств чи інших кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я, статевої свободи чи недоторканості особи, які викликали суспільний резонанс або ж вчинені щодо або за участю представників центральних органів виконавчої влади або місцевого самоврядування, засобів масової інформації, депутатів усіх рівнів, працівників правоохоронних органів, суддів.

У разі, якщо в Головному управлінні Національної поліції в області відсутній спеціалізований підрозділ щодо розслідування кримінальних правопорушень цієї категорії, то до складу слідчо-оперативної групи залучається слідчий, який спеціалізується на кримінальних правопорушеннях проти життя та здоров'я особи.

Характерним для розслідування кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи є й те, що до складу слідчо-оперативної групи обов'язково повинні залучатися співробітники підрозділів кримінальної поліції та інспектори-криміналісти (техніки-криміналісти).

При вчиненні кримінальних правопорушень проти життя особи Інструкція зобов'язує керівників різного рівня здійснити низку заходів (прийняти низку рішень). Зокрема, керівник органу досудового розслідування у таких випадках повинен: 1) забезпечити невідкладне внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального правопорушення пов'язаного із вбивством особи або при виявленні трупа людини щодо якої на момент огляду місця події причини смерті не вдається за можливе встановити, або у разі, якщо не здобуто достатніх даних, які засвідчують саме насильницький характер смерті особи. У цьому випадку керівник органу досудового розслідування зобов'язаний проконтролювати, що внесені відомості до ЄРДР передбачають попередню кваліфікацію саме як умисного вбивства, а також вжити усіх передбачених законодавством заходів щодо повного, всебічного та неупередженого дослідження обставин вчиненого кримінального правопорушення, пов'язаного із умисним протиправним заподіянням смерті іншій особі; 2) також керівник органу досудового розслідування у випадку надходження заяви про зникнення безвісти дитини, упродовж 24 годин після її надходження забезпечує обов'язкове внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 115 КК України. Внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань у цьому випадку відбувається, якщо впродовж цього часу (24 години з моменту

одержання повідомлення) місце знаходження дитини не вдалося встановити. Такі саме дії зазначений керівник повинен здійснити й у разі зникнення безвісти дорослої особи за наявності обставин, які свідчать про можливість вчинення проти цієї особи злочину. Аналогічна ситуація матиме місце й у разі виявлення частини тіла невстановленої людини. Слід мати на увазі, що у зазначених вище випадках керівник органу досудового розслідування зобов'язаний вжити усіх передбачених КПК України заходів, які забезпечать всебічне, повне та неупереджене дослідження всіх обставин кримінального правопорушення.

До керівників інших рівнів у разі вчинення умисних вбивств, або випадків щодо яких відомості в Єдиний державний реєстр досудових розслідувань вносяться теж за ознаками злочину, передбаченого ст. 115 КК України, Інструкцією також передбачено низку особливостей організації реагування на них. Так, начальник слідчого управління ГУНП в області при вчиненні умисного вбивства на території обслуговування зобов'язаний особисто виїхати на місце події. Винятком з такого правила може бути відсутність такого керівника з поважних причин. В такому випадку на місце події зобов'язаний виїхати заступник начальника слідчого управління, який за своїми функціональними обов'язками відповідає за організацію та контроль за розслідуванням кримінальних правопорушень проти життя особи. Окрім того, начальник слідчого управління, або його заступник за напрямком (у згаданому вище випадку) заслуховує звіти членів слідчо-оперативної групи, здійснює перевірку складеного протоколу огляду місця події, повноту фіксації всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення. У разі, якщо керівники цього рівня встановлять факти неповного фіксування обставин вчинення умисного вбивства членами слідчо-оперативної групи, вони повинні негайно організувати проведення повторного або додаткового огляду місця події. Важливе завдання при організації взаємодії органів та підрозділів поліції при розкритті та розслідуванні умисних вбивств зі сторони керівника слідчого управління чи його заступника за напрямком полягає в організації взаємодії слідчих та Експертних служб Міністерства внутрішніх справ України. Йдеться про організацію такої

взаємодії при вилученні, зберіганні вилучених слідів (в тому числі слідів біологічного походження); організації кваліфікованого призначення судових експертиз по вилучених слідах; організації перевірки таких слідів за криміналістичними обліками Експертної служби МВС України.

У наукових публікаціях йде мова про те, що при вчиненні умисних вбивств до складу слідчо-оперативної групи, яка виїздить на місце події окрім основного складу слідчо-оперативної групи включаються й низка інших суб'єктів, а саме: по-перше, слідчий територіального органу поліції, який спеціалізується на розслідуванні вбивств, який і є старшим слідчо-оперативної групи, слідчий-криміналіст слідчого управління відповідного ГУНП в області, у разі необхідності – кінолог з собакою та/або психолог. Крім того, у разі виявлення трупа людини чи його частин в обов'язковому порядку залучається судово-медичний експерт та експерти НДЕКЦ відповідної спеціалізації (до прикладу, біологи, балісти тощо) [27, С. 50].

Також особливістю справ щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним протиправним заподіянням смерті іншій людині є те, що на місце події обов'язково, за певних умов, прибуває керівник експертного підрозділу. Умовами для цього є: 1) умисне вбивство вчинено в умовах неочевидності; 2) мало місце вчинення вбивства з обтяжуючими обставинами (передбаченими ч. 2 ст. 115 КК України); 3) умисне вбивство викликало значний суспільний резонанс; 4) вбивство представників центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, Народних депутатів, депутатів інших рівнів, суддів та працівників правоохоронних органів, або вбивство за їх участі. У цьому випадку керівник експертної служби очолює роботу криміналістичної лабораторії на місці події та очолює проведення експрес-аналізів матеріальних об'єктів, які було вилучено. Крім того, вказаний суб'єкт взаємодії повинен проаналізувати наявну слідову інформацію та надавати усю необхідну допомогу старшому слідчо-оперативної групи. У випадку вчинення умисного вбивства з обтяжуючими обставинами вказаний керівник повинен особисто вивчити матеріали, які надійшли від слідчого, а

також особисто опрацювати перелік поставлених на експертизу питань, а при виявленні у процесі такого аналізу недоліків доповісти відповідному курівнику слідчого підрозділу.

З огляду на зазначене важливим є те, що керівник експертного підрозділу за таких умов несе персональну відповідальність за організацію експертного забезпечення роботи слідчого, за проведення роботи щодо виявлення, фіксації, вилучення слідової інформації, за проведення експертами своєчасних, а головне якісних експертиз.

При організації взаємодії слідчого з іншими органами та підрозділами Національної поліції слід враховувати особливості щодо залучення до огляду місця події слідчого-криміналіста та/чи інспектора-криміналіста (техніка-криміналіста). Йдеться про те, що у разі вчинення умисного вбивства слідчий-криміналіст зобов'язаний особисто або у складі постійно діючої слідчо-оперативної групи виїхати на місце події за кожним таким фактом. Слід мати на увазі, що за відсутності керівника слідчого управління ГУНП чи його заступника за напрямом саме слідчий-криміналіст є старшим слідчо-оперативної групи. В такому випадку саме слідчий-криміналіст повинен організувати проведення огляду місця події, приймати рішення про залучення додаткових сил та засобів для проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій з урахуванням усіх обставин вчиненого кримінального правопорушення. При цьому слідчий-криміналіст вправі надавати рекомендації керівниками територіальних органів (підрозділів) поліції та іншим працівникам поліції. Особливістю діяльності слідчого-криміналіста при розслідуванні умисних вбивств є й те, що він: 1) керує діями інших слідчих при огляді місця події; 2) здійснює забезпечення обміном інформацією між членами слідчо-оперативної групи; 3) здійснює надання різного роду практичної та методологічної допомоги під час огляду місця події; 4) здійснює контроль за складанням протоколу огляду місця події та додатків до цього протоколу; 5) в разі потреби вправі проводити особисто огляд місця події; 6) може надавати допомогу при призначенні судових експертиз або ж самостійно призначає такі експертизи у разі, якщо саме ним у складі СОГ здійснюється

досудове розслідування кримінального правопорушення; 7) проводить найбільш складні слідчі (розшукові) дії; 8) надає допомогу у складанні плану слідчих (розшукових) дій на основі отриманої після проведення першочергових слідчих (розшукових) дій інформації; 9) самостійно при необхідності складає план слідчих (розшукових) дій; 10) висуває версії вчиненого вбивства, визначає необхідні для їх відпрацювання заходи та терміни їх виконання; 11) контролює за вказівкою керівництва слідчого управління ГУНП стан досудового розслідування вчиненого умисного вбивства; 12) веде контрольню-наглядову справу; 13) у випадку виявлення ним недоліків щодо проведення розслідування вносить керівництву слідчого управління ГУНП пропозиції щодо заходів з їх усунення.

Як зазначалось процес взаємодії слідчого з іншими працівниками органів та підрозділів поліції в тому числі розкривається крізь призму визначених для них повноважень та обов'язків, які в тому числі фіксують підпорядкованість одного суб'єкта взаємодії іншому. З огляду на це слід зазначити, що розділ ІХ інструкції визначає специфіку залучення інспектора-криміналіста (техніка-криміналіста) до процесу розслідування умисних вбивств, адже у згаданому розділі передбачено, що останній за дорученням слідчого здійснює заходи щодо вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапису, виготовлення відбитків та зліпків слідів, складання планів і схем (у разі необхідності), графічних зображень оглянутого місця події чи окремих речей, допомагає слідчому під час огляду місця події описувати специфічні ознаки (вид, кількість, локалізацію слідів, спосіб їх виявлення), виготовлення фототаблиць огляду місця події, стенограм, аудіо-, відеозаписів проведення процесуальних дій, схем, зліпків, упакування носіїв доказової бази (в тому числі об'єктів, матеріалів, носіїв комп'ютерної інформації).

Важливим аспектом в організації взаємодії є не лише організація її здійснення, а контроль за виконанням поставлених завдань. Одним із інструментів контролю щодо взаємодії слідчого з оперативними підрозділами є здійснення керівником органу досудового розслідування (дідання) розгляду

матеріалів щодо виконання доручень слідчих (дізнавачів), які одержано від оперативних підрозділів. Вивчивши матеріали одержані у результаті виконання доручення зазначений керівник вправі повернути відповідно до вимог діловодства такі матеріали назад керівнику територіального органу (підрозділу) поліції для усунення виявлених недоліків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності в межах чинного законодавства.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз наукового доробку з питань взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом продемонстрував, що питанням організації взаємодії між цими суб'єктами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень приділялася увага лише побіжним чином. Навіть якщо наукові праці чи їх окремі частини, наприклад, щодо особливостей розслідування окремих різновидів кримінальних правопорушень, містили у своїй назві вказівку на проблематику організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом як на предмет дослідження, це, як правило, не визначало того, що безпосередньо питанням організації такої взаємодії буде приділена увага. Через такі підходи відбулося розмивання поняття організації взаємодії у загальному відносно нього понятті взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення. З огляду на наведене, виходячи з гіпотези, що організація взаємодії має визначальне значення для успішного спільного вирішення слідчим та оперативним підрозділом завдань щодо швидкого, повного та неупередженого розкриття та розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження, проблематика організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень на прикладі умисних вбивств, які відносяться до числа таких, що мають беззаперечний суспільний резонанс,

обрана тема дисертації визначається нами як актуальна для теорії та практики розслідування кримінальних правопорушень.

2. Взаємодія слідчого з оперативним підрозділом при виявленні та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень як спільна діяльність слідчого та оперативного підрозділу відбувається за напрямками виявлення кримінального правопорушення, де зазвичай першочергове значення має діяльність оперативних підрозділів, у разі, якщо виявлення відбувалось при здійсненні оперативно-розшукової діяльності щодо тяжких злочинів, які готуються, та досудового розслідування кримінального правопорушення, де ключову роль відіграє слідчий. Не залежно від напрямів такої взаємодії вона складається з організації взаємодії та реалізації взаємоузгоджених заходів. Організація взаємодії домінує у взаємодії як діяльності. Вона забезпечує взаємодію слідчого з оперативним підрозділом через засоби прийняття управлінських, процесуальних рішень суб'єктами організації взаємодії щодо визначення учасників взаємодії, її форм, планування спільної діяльності, контролю за виконанням запланованих заходів, оцінку результатів виконаних заходів з позиції їх своєчасності, якості за процедурою здійснення, результативності в контексті ступеня вирішення завдань, які визначалися перед кожним заходом і у їх взаємозв'язку, визначення ризиків, що перешкоджають досягненню мети та корегування з урахуванням результатів попередньо здійснених заходів та визначених ризиків – подальших спільних дій слідчого та оперативного підрозділу.

3. Під організацією взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення пропонується розуміти систему рішень та дій, які реалізуються керівниками слідчого, оперативного підрозділів, правоохоронних органів, прокурором процесуальним керівником, слідчим, працівником оперативного підрозділу в межах їх повноважень та компетенції, із забезпечення ефективності спільного вирішення завдань щодо встановлення обставин події кримінального правопорушення та кримінального переслідування винних у його вчиненні.

Принципами організації взаємодії є – законності, спільної мети, компетентності, єдиноначальності та колегіальності, системності, плановості.

4. Коло суб'єктів організації взаємодії залежить не лише від повноважень, якими вони наділені законодавством, а й від ситуації, у якій є потреба організувати та реалізувати спільне вирішення завдань щодо швидкого, повного та неупередженого розкриття та розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб. Так, під час здійснення провадження в оперативно-розшуковій справі суб'єктами організації взаємодії щодо кримінальних правопорушень, які підслідні Національній поліції, є керівник оперативного підрозділу, органу Національної поліції, співробітник оперативного підрозділу, в провадженні якого є оперативно-розшукова справа. З моменту одержання заяви, повідомлення про вчинення такого кримінального правопорушення ключову позицію в організації взаємодії займають керівник слідчого підрозділу, органу Національної поліції та слідчий, який виїхав на місце події. В подальшому, після внесення відомостей до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань, до числа суб'єктів організації взаємодії приєднується прокурор процесуальний керівник досудовим розслідуванням.

РОЗДІЛ 2.

ТИПОВІ МОДЕЛІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО ТА ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ

2.1. Умисне вбивство як чинник, що впливає на організацію взаємодії слідчого та оперативних підрозділів для з'ясування її обставин

Спочатку звернемо увагу на ключові компоненти кримінально-правового аспекту умисних вбивств для критичної оцінки наявних підходів до організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у чинних нормативно-правових актах.

У наукових публікаціях кримінально-правового характеру це кримінальне правопорушення досить ґрунтовно досліджено. Враховуючи предмет дослідження та задекларовану назву цього підрозділу вдаватись у детальний аналіз елементів складу цього злочину, а правильніше правопорушень, пов'язаних із умисним протиправним заподіянням смерті іншій особі, не видається доцільним. Адже інтерес у цьому випадку викликає саме специфіка вказаних кримінальних правопорушень, їх видове різноманіття, яке має значення для організації та здійснення процесу виявлення та розслідування їх ознак правоохоронними органами, а також встановлення та притягнення до відповідальності винних осіб.

Перш за все слід звернути увагу, що загальна норма, яка передбачає відповідальність за умисне вбивство, передбачена у ст. 115 КК України, де визначено, що цей злочин полягає в умисному протиправному заподіянні смерті іншій людині. З цього визначення вбачається два важливих аспекти, які мають значення у межах цього підрозділу. Перший, полягає у тому, що умисне заподіяння смерті іншій особі повинно бути обов'язково протиправним, відповідно не будь-яке умисне заподіяння смерті людині є кримінально протиправним діянням. З огляду на положення ст. 3 КК України лише цим

Кодексом визначено кримінальну протиправність діяння, його караність та інші кримінально-правові наслідки його вчинення, а тому умисне заподіяння смерті іншій особі може визнаватися не кримінально протиправним, а отже правомірним лише з підстав, визначених саме цим нормативно-правовим актом. Передбачено низку таких випадків і визначені вони в окремих нормах розділу VIII Загальної частини КК України, який передбачає низку обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння (наприклад, у межах необхідної оборони, виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України тощо). Другий важливий аспект зумовлений тим, що заподіяти смерть при умисному вбивстві потрібно іншій живій людині, що пов'язано із таким поняттям, як «момент початку життя», адже ненароджена людина, положеннями КК України взагалі не охороняється. У цьому випадку момент початку життя людини, пов'язується із моментом початку фізіологічних пологів.

Відповідно до положень Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвнонародженості, Порядку реєстрації живонароджених і мертвнонароджених, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я від 29.03.2006 № 179, живонародження – вигнання або вилучення з організму матері плода, який після вигнання/вилучення (незалежно від тривалості вагітності, від того, чи перерізана пуповина і чи відшарувалась плацента) дихає або має будь-які інші ознаки життя, такі як серцебиття, пульсація пуповини, певні рухи скелетних м'язів [86].

Хоча в науковій літературі щодо моменту початку життя людини є різні позиції. Так, одні вчені загалом підтримують думку, що цей момент пов'язаний саме з початком фізіологічних пологів [61, С. 49; 145, С. 70; 155, С. 462]. Конкретизуючи цю позицію Л. Остапенко вказує, що зважаючи на те, що кримінально-правова охорона життя людини розпочинається з моменту початку фізіологічних пологів слід мати на увазі, що фізіологічні пологи, на думку цього автора, починаються не з появи дитини на світ, а моменту початку переймів [96, С. 341]. Інші натомість дещо по іншому визначають цей момент. Наприклад

Ю.Ф. Іванов момент початку життя розглядає, як момент з якого плід визнається життєздатним, у цьому разі автор конкретизує цей момент спливом 22 повного тижня вагітності матері [49]. Хоча є й зовсім радикальні пропозиції щодо визначення цього поняття. Так, окремі дослідники момент початку життя людини пов'язують із моментом зачаття, і, відповідно, на їх думку, кримінально-правова охорона життя повинна розпочинатись саме з цього моменту [105, С. 11–12]. Остання позиція видається не досить обґрунтованою з огляду хоча б на те, що до 12 тижня такий продукт зачаття вважається ембріоном, а з 12 до 22 плодом, який поза лоном матері не здатний до продовження життя, і це доведено сучасною наукою.

Слід зазначити, що й світова практика у цьому питанні не однозначна. Правовий статус ембріона і навіть плоду людини на сьогодні не є однозначно визначений. В одному із рішень Європейського Суду з прав людини, а саме справа «*Vo v. France*», яке було ухвалено 8 липня 2004 року, зазначено, що «...потенціал і здатність ембріона людини стати людиною вимагають його захисту в ім'я людської гідності, однак це не вимагає розглядати його як людину, котрій належить право на життя у сенсі ст. 2 Конвенції» [114].

Здійснюючи дослідження з цієї проблематики окремі автори роблять наступні висновки: по-перше, одним із основоположних, пріоритетних та фундаментальних прав людини є право на життя; по-друге, право на штучне переривання вагітності не може бути виправдано з жодної позиції (релігійної, морально-етичної, міжнародно-правової); по-третє, дитина, яка ще ненароджена уже є людиною, відповідно її вбивство є аналогічним вбивству дитини що вже народилась; по-четверте, на рівні міжнародного права, не говорячи про норми моралі, життя ненародженої дитини слід охороняти аналогічно як народженої; по-п'яте, не може науковий прогрес у зв'язку з досягненнями сучасної медицини протиставлятися цінності людського життя незважаючи на те, на якій стадії розвитку це життя не було [97, С. 147].

Отже, визначення моменту початку життя, попри здавалося б на перший погляд свою простоту, є досить дискусійним поняттям як для науки, так і для

практичної площини. Попри це його встановлення, і належна законодавча регламентація має неабияке значення як для його правильного трактування, так і правильного застосування у правоохоронній та судовій практиці.

Короткий аналіз наукових публікацій дає змогу визначити, що загалом момент початку життя людини пов'язують із моментом початку фізіологічних пологів, проте низка публікацій вказує на відповідні зрушення і відхід від такої позиції. Більше того, сучасні тенденції в кримінально-правовій доктрині засвідчують теж певні зрушення у цьому напрямку. Так, у проекті нового Кримінального кодексу України (станом на 14.10.2023 року), який розроблено робочою групою з питань розвитку кримінального права [112], передбачено ст. 4.1.14, яка встановлює кримінальну відповідальність за спричинення загибелі плоду людини після початку 22 тижня вагітності. При цьому вказане діяння віднесено до злочинів 7 ступеня, тобто згідно положень ст. 2.5.9 Проекту КК України (ступені тяжкості злочину) злочини 7 ступеня пов'язані із заподіянням особливо тяжкої шкоди, і відповідно належать до особливо тяжкого злочину. За положеннями ст. 3.2.5. Проекту КК України покарання за такий злочин встановлено у виді ув'язнення на строк від 10 до 13 років. У цьому випадку автори Проекту спричинення загибелі плоду фактично за ступенем тяжкості прирівняли до умисного вбивства, оскільки обидва діяння належать до злочинів 7 ступеня, проте покарання в останньому випадку може бути суворіше. Таке твердження вбачається з положень ст. 3.2.3 (ув'язнення на певний строк), в якій вказано, що у разі вчинення за злочини пов'язані із умисним позбавленням життя людини ув'язнення на певний строк встановлюється до 30 років.

Наступне що потребує уваги в межах цього дослідження є те, що, як зазначалось, ст. 115 КК України належить до категорії так званих «загальних» норм, а отже передбачає відповідальність за умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, крім випадків, передбачених іншими «спеціальними» нормами. Відповідно умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, передбачене не лише цією нормою, і це потрібно враховувати не лише при правильній кримінально-правовій кваліфікації, але й у процесі вибудовування

стратегії розслідування. Йдеться про те, що кримінальне законодавство України передбачає низку норм, які відносяться до категорії «спеціальних» по відношенню до загальної норми, передбаченої ст. 115 КК України.

У цьому разі йдеться про те, що не будь-яке вбивство є вбивством за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 115 КК України. Умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині у чинному КК України диференційоване щодо об'єкта посягання, потерпілого, мети та мотиву вчинення цього кримінального правопорушення, певним чином способу його вчинення, наявності певного психічного стану винної особи (йдеться про стан афекту), віку потерпілої особи тощо. Отже, при здійсненні розслідування правильна кваліфікація впливатиме й на процес розслідування, тому що відповідно до положень ст. 216 КПК України такі злочини, передбачені «спеціальними» нормами, є підслідними різним органам досудового розслідування – Національній поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, які мають не однаковий кадровий, матеріально-технічний потенціал та досвід розслідування цих злочинів. Також не слід забувати, що за правовою позицією об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, викладеної у постанові від 24 травня 2021 року в справі №640/5023/19, у випадках здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення не уповноваженою на це особою докази, одержані в наслідок цього, є недопустимими на підставі ст. 86, пункту 2 ч. 3 ст. 87 КПК України [106]. Саме тому як слідчому, так і керівнику органу досудового розслідування, а також прокурору процесуальному керівнику у кримінальному провадженні необхідно протягом всього процесу розслідування здійснювати переоцінку відповідності кваліфікації злочину одержаним доказам, щоб своєчасно ініціювати питання щодо зміни підслідності у кримінальному провадженні і не допустити ситуації визнання зібраних доказів недопустимими. Не притягнення до кримінальної відповідальності винних у таких злочинах в результаті не професійних дій сторони обвинувачення завжди спричиняє неабиякий суспільний резонанс.

Загалом до кримінально-правових норм, які передбачають відповідальність за вбивство, відносяться ст.ст. 112, 348, 348¹, 379, 400, 443 КК України.

Також слід врахувати, що чинний КК України містить низку норм, які встановлюють відповідальність теж за умисне вбивство, проте з пом'якшуючими обставинами, так звані «привілейовані» склади умисних вбивств, а це ст.ст. 116, 117, 118 КК України.

В КК України крім того є норми, об'єктивна сторона яких не виражена словосполученням «умисне вбивство», проте в контексті розуміється саме це. До прикладу, ст. 442 (Геноцид) передбачає відповідальність за «діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи...».

Однак і це ще не все. В окремих статтях Особливої частини КК України умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині може виступати у якості кваліфікуючої ознаки. У цьому випадку діяння за ст. 115, ні за сукупністю з нею не кваліфікуються, а здійснюється кримінально-правова оцінка вчиненого за відповідною частиною іншої статті Особливої частини КК України. Так, ст. 404 КК України (Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків) у частині 5 передбачає відповідальність за дії, передбачені частинами другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби. Аналогічні положення містить й ст. 438 КК України (Порушення законів та звичаїв війни), ч. 2 якої встановлює відповідальність за діяння, передбачені ч. 1 цієї статті, якщо вони поєднані з умисним вбивством, та ст. 439 КК України (Застосування зброї масового знищення), ч. 2 якої встановлює відповідальність за вчинення діяння, передбаченого частиною першою цієї статті, якщо воно спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки.

Окремо також потрібно зупинитись на випадках заподіяння смерті іншій людини як ознаки, що кваліфікує кримінальне правопорушення у випадках, коли форми вини щодо настання смерті не вказано. Загалом як доктрина кримінального права, так і судова практика, у тому числі узагальнення судової практики, яке відображене в постановах Пленуму Верховного суду України, виходять з того, що кваліфікуючі ознаки: «спричинило смерть потерпілого», «смерть особи», «загибелі людей», «загибель людини», «смерть неповнолітнього», «смерть пацієнта», «інші тяжкі наслідки» передбачають заподіяння смерті потерпілому чи потерпілим через необережність. Тобто зазвичай у складах кримінальних правопорушень із вказаними кваліфікуючими ознаками має місце так звана «змішана» форма вини, при якій особа до діяння ставиться умисно або необережно, а до наслідку лише через необережність. Досить часто така ситуація має місце при встановленні кримінальної відповідальності за порушення спеціальних правил. Так, до прикладу, порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 286) або загибель кількох осіб (ч. 3 цієї статті) із суб'єктивної сторони характеризується саме змішаною формою вини, тобто умисно чи необережно до порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту і лише необережно до наслідку у виді заподіяння смерті особи чи спричинення загибелі кількох осіб. В протилежній ситуації, тобто умисній формі вини до наслідку, діяння кваліфікуватиметься за відповідною частиною ст. 115 КК України як умисне вбивство. Механічний транспортний засіб при цьому виступатиме знаряддям вчинення кримінального правопорушення.

Є і інші склади кримінальних правопорушень, кваліфікованими складовими яких є дії, які призвели до загибелі людей або інших тяжких наслідків. Це ч. 3 ст. 110, ч. 8 ст. 111¹, ч. 3 ст. 258, ч. 3 ст. 321¹, ч. 3 ст. 447 КК України. При вчиненні таких діянь правоохоронні органи стикаються із суспільно небезпечними наслідками у формі протиправного заподіяння смерті

іншій людині. І в окремих випадках на початковому етапі розслідування, діючи в умовах обмежених обсягів даних про обставини події, що сталася, правоохоронцям складно визначити чи мало місце протиправне діяння, передбачене ст. 115 КК України чи ч. 3 ст. 110, або ч. 8 ст. 111¹, чи ч. 3 ст. 258, чи ч. 3 ст. 321¹, або ч. 3 ст. 447 КК України.

Вказані проблеми насправді досить вагомі, і на сьогодні в теорії кримінального права вже є напрацювання щодо їх усунення. Так, в згаданому раніше проекті нового Кримінального кодексу України ця проблема вирішена, оскільки заподіяння смерті особі не утворює собою кваліфікуючої ознаки в жодному кримінальному правопорушенні, а в кожному випадку діяння кваліфікуються за сукупністю з умисним вбивством [112].

Певні особливості є й у розмежуванні складу умисного вбивства від умисних тяжких тілесних ушкоджень, що спричинили смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК України), адже у цьому разі за своїми ознаками слідова картина досить часто буде якщо не ідентичною, то дуже схожою. Як у вбивстві, так і в умисному тяжкому тілесному ушкодженні наявне діяння (залежно від способу: постріл, удар, використання отруйних речовин тощо), є наслідок у виді заподіяння біологічної смерті потерпілої особи, і нюанс полягатиме у причинно-наслідковому зв'язку між діянням та наслідком. Проте встановити його, а ще більше довести, є вельми складним завданням. Звісно положення постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 року № 2 певним чином приходять на допомогу, адже у п. 22 зазначено, що: «для відмежування умисного вбивства від умисного заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК), суди повинні ретельно досліджувати докази, що мають значення для з'ясування змісту і спрямованості умислу винного. Питання про умисел необхідно вирішувати виходячи із сукупності всіх обставин вчиненого діяння, зокрема враховувати спосіб, знаряддя злочину, кількість, характер і локалізацію поранень та інших тілесних ушкоджень, причини припинення злочинних дій, поведінку винного і потерпілого, що передувала

події, їх стосунки. Визначальним при цьому є суб'єктивне ставлення винного до наслідків своїх дій: при умисному вбивстві настання смерті охоплюється умислом винного, а в разі заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, яке спричинило смерть потерпілого, ставлення винного до її настання характеризується необережністю» [111]. При цьому тривалість часу, який минув від вчинення діяння до моменту настання біологічної смерті значення немає ні для випадків коли фактично має місце умисне вбивство, ні для випадків коли смерть є необережним наслідком умисного тяжкого тілесного ушкодження.

Положення зазначеної постанови Пленуму Верховного суду України очевидно мають важливе значення в більшій мірі для кваліфікації діяння, але й для розслідування цих кримінальних правопорушень як основа для визначення напрямів пошуково-пізнавальної діяльності.

Як відзначалось, правильна побудова розслідування в тому числі залежить від правильної оцінки вчиненого діяння. А на правильну оцінку впливає наявність або відсутність ознак того чи іншого складу кримінального правопорушення. Однією з таких ознак є об'єкт складу кримінального правопорушення. З теоретичної точки зору, при розмежуванні умисного вбивства із суміжними складами кримінальних правопорушень об'єкт є однією із розмежувальних ознак, оскільки при вчиненні умисного вбивства в тому числі привілейованих його складів (ст.ст. 115-118 КК України) особа посягає на таке соціальне благо, як життя особи [14, С. 147], натомість при вчиненні інших кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним заподіянням смерті іншій людині об'єктом виступають зовсім інші суспільні відносини. У цьому аспекті життя людини, як найвищої соціальної цінності, відходять так би мовити на другий план. Йдеться про те, що у статті 112 КК України основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини у сфері захисту національної безпеки України в політичній сфері [76, С. 206; 88, С. 336; 53]; у ст.ст. 348 та 348¹, – суспільні відносини у сфері захисту авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині забезпечення функціонування правоохоронних органів та порядку здійснення законної

професійної діяльності журналістів [89, С. 965; 65, С. 510; 90, С. 445; 126, С. 215]; у ст.ст. 379 та 400 – суспільні відносини у сфері забезпечення правосуддя [68, С. 5; 88, С.1146-1147; 83, С. 82], у ст. 443 – суспільні відносини у сфері забезпечення миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [2, С. 135]. У статтях, у яких однією з особливо кваліфікуючих ознак визначено умисне заподіяння смерті людині, зокрема у ст. 404 – суспільні відносини у сфері встановленого порядку несення військової служби [50, С. 70]; у ст.ст. 438 та 439 – суспільні відносини у сфері забезпечення миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (зокрема, в частині дотримання встановлених міжнародним правом правил ведення війн в першому випадку і в другому) [28, С. 59]. І, відповідно, у статтях в яких особливо кваліфікуючою ознакою є заподіяння (спричинення) смерті особи і санкція за які, передбачає покарання аналогічне як в умисному вбивстві об'єктами посягань є: у ч. 3 ст. 110 та ч. 8 ст. 111¹ – суспільні відносини у сфері захисту національної безпеки України в частині захисту цілісності та недоторканості території України [23, С. 27]; ч. 3 ст. 258 – суспільні відносини у сфері забезпечення громадської безпеки в частині захисту від терористичних загроз [104, С. 254]; ч. 3 ст. 321¹ – суспільні відносини у сфері забезпечення здоров'я населення в частині забезпечення встановленого законодавством виробництва та обігу лікарських засобів [127, С. 187], ч. 3 ст. 447 – суспільні відносини у сфері забезпечення миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [90, С. 1239].

Аналіз об'єктів складів кримінальних правопорушень, наслідком яких є умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині засвідчує, що така чисельність діянь, які фактично передбачають однаковий наслідок є невинуватою, оскільки це створює перепони не лише в процесі здійснення уповноваженою особою кваліфікації, а й ставить питання щодо аспекту використання в нормативно-правових актах з питань організації взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, наслідком яких є умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, терміну умисне вбивство.

Наступною важливою ознакою, яка має значення у процесі кваліфікації і проведення розслідування, є потерпілий. Положення ч. 1 ст. 115 КК України не вказують на особливості потерпілої особи, а отже кого умисно позбавляє життя винний для кваліфікації значення немає. Проте це не зовсім так. Перш за все відповідні ознаки потерпілого мають значення для розмежування частини першої цієї статті від її частини другої. Йдеться про те, що в окремих пунктах ч. 2 ст. 115 законодавець посилює кримінальну відповідальність з огляду саме на ознаки потерпілої особи. Так, п. 2 ч. 2 ст. 115 передбачає такі кваліфікуючі ознаки, як вбивство малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності. Окрім того, для правильної кримінально-правової оцінки необхідно враховувати, що умисне позбавлення життя спеціального потерпілого має значення у таких складах кримінальних правопорушень: ст. 112 – державний або громадський діяч (в диспозиції цієї статті визначено їх перелік); ст. 117 – новонароджена дитина; ст. 348 – працівник правоохоронного органу, член громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовець, їх близькі родичі; ст. 348¹ – журналіст, його близькі родичі, члени сім'ї журналіста; 379 – суддя, народний засідатель, присяжний, їх близькі родичі; ст. 400 – захисник, представник особи, їх близькі родичі; ст. 404 – військовий начальник, особа, яка виконує обов'язки з військової служби; ст. 443 – представник іноземної держави, особа, яка має міжнародний захист.

Однак слід мати на увазі, що наявність у потерпілого такого «спеціального» статусу ще не утворює складу спеціальної норми, адже для правильної оцінки вчиненого поряд із видом потерпілого має обов'язково враховуватись мета чи мотив вчинення умисного вбивства. Йдеться про те, що сам факт вбивства, до прикладу, Народного депутата України, не утворює автоматично склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 112 КК України, адже обов'язковою ознакою цього злочину є мета – припинити його державну або громадську діяльність, чи мотив – помста за неї. Це впливає із словосполучення «у зв'язку із їх державної чи громадською діяльністю». За

відсутності такої мети чи такого мотиву діяння підлягає оцінці за ознаками загальної норми – ст. 115 КК України.

Така ж ситуація, окрім ст. 117 та ст. 404 КК, і з іншими схожими за своєю конструкцією складами кримінальних правопорушень. Так, у ст. 348 – у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків, а у випадку з військовослужбовцем – у зв'язку з його діяльністю щодо охорони громадського порядку; у ст. 348¹ – у зв'язку із здійсненням цим журналістом законної професійної діяльності; у ст. 379 – у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя; у ст. 400 – у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; у ст. 443 – з метою впливу на характер їхньої діяльності або на діяльність держав чи організацій, які вони представляють, або з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень.

Окрім того, мотив впливає при визначенні частини ст. 115 КК України, адже у разі, якщо особа вчинила умисне вбивство з корисливих, хуліганських мотивів чи з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості діяння кваліфікуватиметься відповідно за п. 6, п. 7 чи п. 14 ч. 2 цієї статті. Мета матиме значення у разі, якщо винна особа вчинила умисне вбивство з метою приховати інше кримінальне правопорушення або полегшити його вчинення (відповідно діяння кваліфікується за п. 9 ч. 2 ст. 115 КК).

Має значення для кримінально-правової оцінки умисного вбивства у деяких випадках й емоційний стан винної особи при вчиненні нею цього діяння. Відомо, що емоційний стан є факультативною ознакою суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення і загалом немає значення для кваліфікації. Проте, в окремих складах кримінальних правопорушень цей стан набуває обов'язкового характеру. Щодо умисного вбивства емоційний стан має значення у ст. 116 КК України, яка передбачає відповідальність за умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. У цьому випадку предмет доказування буде охоплювати ряд специфічних ознак. В першу чергу наявність в особи на момент вчинення вбивства стану афекту, а це уже передбачає залучення до взаємодії осіб із специфічними спеціальними знаннями.

Крім того, встановлення того ким чи чим саме цей стан був викликаний, адже стан афекту повинен бути зумовлений саме діяннями зі сторони потерпілої особи (жорстоким поведженням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведження).

Також в деяких випадках на кваліфікацію умисного вбивства впливає й статус (ознаки, характеристика) суб'єкта складу кримінального правопорушення. Так, у разі вчинення особою умисного вбивства за умови, що винна особа раніше вже вчиняла умисне вбивство, і у разі засудження судимість за одне із діянь не знята і не погашена, діяння кваліфікується за п. 13 ч. 2 ст. 115 КК України. Або ж умисне вбивство вчинено матір'ю стосовно своєї новонародженої дитини.

Має неабияке значення для оцінки діяння і організації розслідування має й спосіб вчинення вбивства. Так, для розмежування простого вбивства від його кваліфікованих різновидів (вбивств з обтяжуючими ознаками) має значення такі способи як вчинення вбивства з особливою жорстокістю (п. 4 ч. 2 ст. 115 КК) та вчинення вбивства способом, небезпечним для життя багатьох осіб. При цьому зміст обидвох способів тлумачиться в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 року № 2. Так, у п. 8 зазначеної постанови зазначено, що «умисне вбивство визнається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глуmlinня тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глуmlinням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань» [111]. Проте, не можна вважати умисним вбивством з особливою жорстокістю випадок, при

якому винна особа з метою приховання тіла жертви розчленовує або знищує його. Натомість п. 9 цієї постанови декларує «як учинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб умисне вбивство кваліфікується за умови, що винний, здійснюючи умисел на позбавлення життя певної особи, усвідомлював, що застосовує такий спосіб убивства, який є небезпечним для життя не тільки цієї особи, а й інших людей. При цьому небезпека для життя інших людей має бути реальною» [111].

Зазначене дає підстави стверджуваний, що відповідальність за умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині в чинному КК України занадто диференційована, що не лише не полегшує застосування положень цього нормативно-правового акту в практичній площині, а навпаки негативно впливає на цей процес. Проблеми у застосуванні положень матеріального права безумовно викликають ряд труднощів у слідчій діяльності, і вочевидь, така ситуація потребує законодавчого коригування, наприклад, за шляхом, яким пішли розробники згаданого у цьому підрозділі проекту Кримінального кодексу України.

Отже, наведений опис різноманіття передбачених у кримінальному законі різновидів умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині, а також сформований нормами ст. 216 КПК України розподіл повноважень їх розслідувати між органами досудового розслідування Національної поліції, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань з позицій організації їх розслідування у взаємодії з оперативними підрозділами відповідних правоохоронних органів формує вихідну складну ситуацію щодо забезпечення належної до положень закону організації реагування на подію умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині відповідним органом досудового розслідування. На початковому етапі, як свідчить слідча практика, правоохоронні органи вимушені діяти в умовах інформаційної невизначеності, тому що, як правило, у заявах, повідомленнях про такі факти, які одержуються по лінії 102, міститься незначний обсяг даних про подію, що сталася. Це обумовлює формування практики визначення як базового для кримінально-

правової оцінки події протиправного заподіяння смерті іншій людині як умисного вбивства (ст. 115 КК України). Таке кримінальне правопорушення є домінуючим серед злочинів протиправного заподіяння смерті іншій людині за даними кримінальної статистики в єдиних звітах про кримінальні правопорушення за період з 2013 по 2023 рік Офісу Генерального прокурора, [109]. Умисні вбивства передбачені ст. 115 КК України є підслідними органам досудового розслідування Національної поліції, тому саме слідчо-оперативні групи Національної поліції здійснюють реагування на такі заяви, повідомлення. Зазначимо, що саме цей факт обумовлює розгляд нами в подальшому моделей організації взаємодії слідчого з оперативним підрозділом при виявленні та розслідуванні умисних вбивств на прикладі підрозділів Національної поліції. Але, повертаючись до визначеної проблеми – при виявленні в умисному протиправному заподіянні смерті ознак злочинів, які підслідні органам досудового розслідування Служби безпеки України або Державного бюро розслідувань, кримінальні провадження мають передаватися за підслідністю до відповідного органу досудового розслідування. У зв'язку з цим звернемо увагу на те, що, на жаль, саме такі ситуації мають максимальні ризики в плані втрат потенціалу одержання доказів слідчо-оперативною групою. У кожному випадку зміни слідчого, що здійснює досудове розслідування, воно уповільнюється як мінімум на час вивчення ним матеріалів кримінального провадження. А у випадках зміни повного складу слідчо-оперативної групи, а саме це має місце при передаванні кримінального провадження з одного до іншого органу досудового розслідування – є ризики втрати можливостей зі своєчасного одержання доказів. Оптимальним у таких ситуаціях є включення до складу слідчо-оперативної групи слідчого, співробітників оперативного підрозділу Національної поліції, які входили до складу слідчо-оперативної групи. На жаль відсутній відомчий нормативно-правовий акт, який би на системній основі врегулював питання організації розслідування слідчо-оперативною групою шляхом обов'язкового включення до її складу слідчого та співробітників оперативного підрозділу, які здійснювали досудове розслідування, у випадках

передавання кримінального провадження від органу досудового розслідування Національної поліції до органу досудового розслідування Служби безпеки України чи Державного бюро розслідувань. Саме в прийнятті такого міжвідомчого нормативно-правового акту, який би врегулював питання організації розслідування злочинів спільними слідчо-оперативними групами при передаванні кримінальних проваджень з органу досудового розслідування Національної поліції, Служби безпеки України чи Державного бюро розслідувань, вбачається нами можливість забезпечити збереження потенціалу одержання доказів у таких слідчих ситуаціях [117, С. 381 – 384].

2.2. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства

2.2.1. Різновиди моделей взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства

Умисні вбивства відносяться до категорії кримінальних правопорушень, встановлення обставин готування, вчинення яких, осіб, які причетні до цього, потребує максимальної концентрації значних ресурсів оперативних підрозділів та органу досудового розслідування у стислі проміжки часу. Як зазначають О. М. Лепеха та О. В. Кондратюк, своєчасне реагувати на готування вбивства, навіть коли є попередня інформація, вкрай проблематично, оскільки на підготовку та реалізацію злочину зловмисник спрямовує конкретно підібрані сили та засоби, на готування яких він до моменту, коли стає відомо про такі факти, міг мати у своєму розпорядженні набагато більше часу, ніж має оперативний підрозділ [69, С. 121 – 122]. За таких умов діяльність оперативного підрозділу та слідчого для забезпечення припинення вчинення цього злочину та

притягнення до кримінальної відповідальності винних вимагає організації такої діяльності відповідно до вимог чинного законодавства та ситуації, яка склалася.

Аналіз наукового доробку у галузях теорії оперативно-розшукової діяльності та криміналістики свідчить про відсутність досліджень, предметом яких виступали би питання форм організації управління процесами взаємодії між оперативними підрозділами та слідчим як під час виявлення фактів готування, вчинення окремих різновидів злочинів, так і їх досудового розслідування (про останнє піде мова у підрозділі 2.3. дисертації). В теорії управління визначається, що формування ефективної системи засобів вирішення управлінських завдань має відбуватися в рамках чітко визначеної керівником моделі управління. Аналіз робіт з менеджменту свідчить про наявність широкого спектру моделей управління, застосування яких залежить від мети, сфери діяльності, умов, у яких вона реалізується, функціонального потенціалу колективу, об'єкту, на який спрямована діяльність, тощо [39; 44, С. 75 – 85]. Окреме місце займають моделі кризового менеджменту через їх високий потенціал у вирішенні проблемних завдань [73, С. 161-170; 137, С. 187 – 192; 34, С. 148 – 152; 144, С. 228 – 232]. Модель організації взаємодії між суб'єктами спільної для них діяльності виступає категорією, яка дозволяє визначити систему заходів, які забезпечують формування управління процесами взаємодії та її реалізацію у певних умовах такої діяльності.

Звернемо спочатку нашу увагу на умови, які впливають на організацію взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим.

В теорії оперативно-розшукової діяльності сукупність умов, у яких здійснюється вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, визначається як оперативно-розшукова ситуація. Один з основоположників сучасних уявлень про оперативно-розшукову ситуацію В. Г. Самойлов визначав її як сукупність умов реальної кримінальної події щодо якої здійснюється оперативно-розшуковий захід або як умови, у яких здійснюється оперативно-розшуковий захід, та можливості оперативного працівника (оперативного підрозділу) щодо вжиття необхідних заходів, спрямованих на вирішення

конкретного завдання. В подальшому позиція В. Г. Самойлова була розвинута до уявлень, що оперативно-розшуковою ситуацією на тактичному рівні, тобто на рівні здійснення оперативно-розшукових заходів у оперативно-розшуковій справі, є сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, що впливають на ефективність здійснення оперативно-розшукової діяльності у певних просторово-часових межах у конкретній оперативно-розшуковій справі [98, С. 50]. Щодо комплексу таких чинників в теорії оперативно-розшукової діяльності існує декілька підходів. Перший передбачає виділення як елементів оперативно-розшукової (тактичної) ситуації: оперативно-тактичну характеристику на визначений момент кримінальної або криміногенної події; характеристику умов, за яких набуває прояву ця подія; умови, за яких необхідно прийняти рішення про здійснення оперативно-розшукових заходів з урахуванням реальних можливостей оперативного працівника [148, С. 188]. Другий – конкретні кримінальні події, пов'язані з ними супутні дії осіб чи ймовірність настання таких подій; індивідуальні особливості осіб, які підлягають перевірці, розробці, розшуку та профілактиці; потенційні джерела інформації про обставини кримінальної події, умови її отримання та можливості використання як для прийняття рішень в оперативно-розшуковій справі, так і в доказуванні у кримінальному провадженні; стан наявних на момент оцінки слідчої ситуації даних, що характеризують кримінальну подію та інші факти, можливість отримання нових відомостей та їх раціонального використання; можливості та ефективність обраних методів оперативно-розшукової діяльності, їх пріоритетність для конкретної ситуації тактико-технічні можливості засобів оперативної техніки, які є в розпорядженні оперативного підрозділу [98, С. 51–52]. Кожен з наведених підходів до розуміння оперативно-розшукової ситуації містить важливі для розуміння природи умов, у яких реалізовується оперативно-розшукова діяльність щодо факту готування, вчинення конкретного злочину. Але ми вважаємо, що для розкриття умов організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим, структурування чинників, які впливають на її ефективність оптимальним є підхід запропонований С. О. Павленком, який,

спираючись на напрацювання криміналістичної теорії слідчих ситуацій, залежно від їх взаємозв'язку з суб'єктами оперативно-розшукової діяльності виділяє об'єктивні та суб'єктивні чинники [98, С. 50]. Такий підхід забезпечить синхронізацію підходів до розгляду умов організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом як під час здійснення оперативно-розшукової діяльності так і під час досудового розслідування. Керуючись таким підходом до числа об'єктивних чинників ситуацій взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим в оперативно-розшукових справах щодо готування, вчинення умисного вбивства відносяться:

- нормативно-правові приписи, які регламентують повноваження суб'єктів взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час виявлення та документування оперативним підрозділом готування, замаху на вчинення злочину;

- наявні на певний момент джерела оперативно-розшукової інформації, їх достовірність та потенційна можливість бути використаними при прийнятті рішень в оперативно-розшуковій справі, проведенні оперативно-розшукових заходів та в подальшому в доказуванні у кримінальному провадженні;

- організаційні та матеріально-технічні можливості з документування протиправної діяльності осіб, які є в розпорядженні оперативного підрозділу.

Суб'єктивними чинниками є:

- склад співробітників оперативного та слідчого підрозділу, які взаємодіють, їх професійні якості та досвід роботи з документування готування, замаху на вчинення умисного вбивства;

- особливості суб'єкта (особи, групи осіб), щодо яких здійснюється провадження в оперативно-розшуковій справі – його психологічні особливості, професійний досвід, досвід злочинної діяльності, соціальні зв'язки, тощо.

Розуміння сутності нормативно-правової регламентації такої взаємодії забезпечує визначення функціонального спектру моделі управління, рамок, в яких можуть діяти суб'єкти організації взаємодії.

Основи сучасних уявлень про особливості здійснення оперативно-розшукової діяльності та її співвідношення з іншими видами діяльності органів державної влади та управління сформувалися у другій половині минулого сторіччя. І ці уявлення вплинули на визначення у сучасному оперативно-розшуковому та кримінальному процесуальному законодавстві функціонального призначення оперативно-розшукової діяльності, її результатів у кримінальному провадженні та забезпечення їх використання у взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим в доказуванні під час досудового розслідування окремих різновидів злочинів. Як зазначає В. А. Некрасов тоді парадигма оперативно-розшукової діяльності розглядалася як другорядна, спеціальна діяльність, урегульована на рівні наказів і інструкцій, покликана обслуговувати кримінально-процесуальну діяльність [92, С. 328-329]. Н. А. Якубович, досліджуючи взаємозв'язок між оперативно-розшуковою та кримінально-процесуальною діяльністю з розслідування злочинів писала, що оперативно-розшукова та слідча функції обидві важливі у боротьбі зі злочинністю, але здійснюються різними методами та засобами і взаємно не замінюють одна одну. У підсумку аналізу пошуково-пізнавальних можливостей оперативно-розшукової та слідчої діяльності вона вказувала, що оперативно-розшукова діяльність відносно досудового розслідування грає важливу, але допоміжну роль, оскільки здобути за її допомогою даним притаманний орієнтуючий характер, доказового значення вони не мають і не можуть бути використані в якості підстав для прийняття процесуальних рішень. Аналогічну позицію займали й В. Я. Дорохов, О. Р. Ратінов, О. Н. Колесниченко, Р. С. Белкін. Такі твердження базувалися, по-перше, на нормах кримінального процесуального законодавства радянських республік – Української РСР (стаття 103 КПК), Білоруської РСР (стаття 116 КПК), Грузинської РСР (стаття 118 КПК) та інших. Так у статті 103 КПК Української РСР 1960 року визначалося, що «на органи дізнання покладається вжиття необхідних оперативно-розшукових заходів з метою виявлення ознак злочину і осіб, що його вчинили» [66]. По-друге, на відсутність у кримінальному процесуальному законодавстві норм, які б

визначали значення для кримінального провадження інформації, матеріальних об'єктів, її носіїв, одержаних в результаті здійснення оперативно-розшукових заходів. Таким чином, оперативно-розшукова діяльність з одного боку мала широкий арсенал оперативно-розшукових заходів та засобів одержання даних про готування, вчинення кримінальних правопорушень, осіб, які причетні до їх вчинення, переховуються від органів досудового розслідування, суду, а з іншого – її результати залишалися поза рамками процесу доказування у кримінальному провадженні. Щодо останнього підкреслимо – відсутність у суб'єктів доказування можливості розглядати протоколи оперативно-розшукових заходів, додатки до них, та інші документи, у яких зафіксовані відомості про обставини, які мають значення для доказування, як джерела доказів у кримінальному провадженні. М. А. Погорецький вірно робить акцент на тому, що КПК Української РСР передбачав лише допустимість, необхідність та мету застосування оперативно-розшукових заходів, а не їх результатів [102, С. 68]. О. Р. Ратінов навів одне з перших обґрунтувань такого ставлення до даних, які одержувалися в результаті здійснення оперативно-розшукових заходів:

- оперативно-розшукова діяльність хоча й заснована на законі, але здійснюється поза процесуальними рамками;

- негласна форма здійснення оперативно-розшукових заходів та специфічні особливості використання засобів оперативно-розшукової діяльності під час їх проведення не надають достатньо надійних гарантій для встановлення істини про обставини події злочину та осіб, які до неї причетні.

Розмірковуючи далі в контексті значення результатів оперативно-розшукової діяльності О. Р. Ратінов визначав, що такі результати розділяються на дві групи відомостей. Перша – це відомості, які безпосередньо вказують на фактичні дані, які в подальшому можна зібрати та зафіксувати проведенням процесуальних дій під час досудового розслідування. Друга – відомості про шляхи відшукання доказів, а також такі, що забезпечують звуження кола підозрюваних. Такі дані носять орієнтуючий характер для правильної побудови версій, визначення напрямів розслідування, розшуку осіб, які підозрюються у

вчиненні злочину, обрання оптимальних тактичних прийомів та засобів збирання доказів [134, С. 501, 502–503].

Викладені О.Р. Ратіновим положення вчинили неабиякий вплив як на теорію, так і на практику доказування у кримінальному провадженні, тому що робота «Теорія доказів в радянському кримінальному процесі», одним із співавторів якої він був, об'єднала укладачів Основ кримінального судочинства СРСР та союзних республік.

Наведені теоретичні положення в подальшому отримали свій розвиток в роботах Р. С. Белкіна, А. Я. Дубинського, В. І. Зажицького, М. М. Михеєнка, П. С. Елькінд та багатьох інших науковців [42; 57, С. 51 – 58].

В центрі уваги наукової спільноти та практиків в рамках проблематики співвідношення оперативно-розшукової зі слідчою діяльністю та їх результатів знаходилися питання:

- визначення властивостей оперативно-розшукової інформації та потенціал її використання під час досудового розслідування;
- особливості реалізації інформації, одержаної в результаті здійснення оперативно-розшукових заходів в доказуванні у кримінальному провадженні [36, С. 129 – 130].

Щодо першого питання дискусії точилися навколо з'ясування того чи може оперативно-розшукова інформація містити відомості про факт події готування, вчинення злочину.

Один з основоположників концепції оперативно-розшукової інформації Д. В. Гребельський в рамках її визначення пропонував поєднувати сукупність первинних та похідних від них даних щодо осіб, які причетні до готування та вчинення злочинів, а також відомості про стан оперативно-розшукових сил і засобів, умови, у яких відбувається діяльність органів правопорядку по боротьбі зі злочинністю. В контексті нашого дослідження для нас представляє інтерес подальший розвиток уявлень про оперативно-розшукову інформацію, яка містить відомості про обставини готування, вчинення злочину, зокрема, умисного вбивства. Спектр уявлень про оперативно-розшукову інформацію

репрезентують терміни, які використовуються науковцями як денотати у її визначеннях. Найбільш розповсюдженими серед них є непроцесуальна інформація [33, С. 23], відомості, оперативні докази, дані про факти [99, С. 40; 3, С. 53]. В історичному контексті розвитку визначень поняття оперативно-розшукова інформація відмічається поступовий перехід від термінів «непроцесуальна інформація» до «відомостей» і далі до «даних про факти». Зумовлено це прагненням поглибити теоретичне обґрунтування значення результатів оперативно-розшукової діяльності по оперативно-розшуковим справам для доказування у кримінальному провадженні, оптимізувати кримінальну процесуальну діяльність шляхом визнання даних про обставини готування до вчинення злочину, одержаних під час проведення оперативно-розшукових заходів, як таких, що містять відомості про факти. Не вдаючись до детального аналізу еволюції наукової думки звернемо увагу на етапну для вітчизняної практики оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження малу судову реформу, яка відбулася у 2001 році. До ч. 2 ст. 65 КПК України 1960 року були внесені зміни, якими в якості одного із джерел доказів у кримінальному процесі визначені протоколи оперативно-розшукових заходів. Такі нормативні приписи кримінального процесуального закону, поєднані із положеннями ст. 1, абзацами першим, другим, третім, шостим п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року, створювали нормативно-правову основу не тільки первинного виявлення оперативно-розшуковими заходами та засобами злочинів, що готуються або вчинені невстановленими особами, осіб, які готували або вчинили злочин, а й в подальшому з моменту порушення кримінальної справи – для оперативно-розшукового супроводження досудового розслідування шляхом пошуку і фіксації за дорученням слідчого фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, про місцезнаходження осіб, які переховувалися від органів розслідування, а також реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членам їх

сімей та близьким родичам, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя. Але на превеликий жаль законодавець не дослухався пропозицій науковців [77, С. 58 – 59] і залишив прогалину, не сформувавши вимоги до процесуальної форми протоколів оперативно-розшукових заходів, а також залишив складну процедуру розсекречення матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Цим нівелювався позитивний ефект від вказаних вище змін у законодавстві.

Невизначеність порядку процесуального оформлення результатів здійснення оперативно-розшукових заходів як до, так і після малої судової реформи 2001 року зумовлювала потребу у виробленні алгоритмів реалізації інформації, одержаної в результаті здійснення оперативно-розшукових заходів в доказуванні у кримінальному провадженні [43; 71, С. 30 – 36; 113, С. 319 – 321]. Такі алгоритми в теорії оперативно-розшукової діяльності та криміналістики представлялися у формі тактичних операцій, основним завданням яких є з одного боку забезпечення збирання доказів у кримінальній справі, а з іншого – збереження в таємниці джерела фактичних даних про обставини готування, вчинення злочину, які стали відомі оперативному підрозділу, з метою забезпечення безпеки таких джерел.

Реформа кримінального судочинства 2012 року внесла кардинальні зміни у нормативно-правову регламентацію оперативно-розшукової діяльності.

По-перше, законодавець, рухаючись у фарватері проблем практики оперативно-розшукової та кримінальної процесуальної діяльності, синхронізуючись з європейським досвідом їх розв'язання, з метою забезпечення можливості використання в доказуванні у кримінальному провадженні результатів оперативно-розшукової діяльності взяв за основу положення Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи державам–членам «Про «спеціальні методи розслідування» тяжких злочинів, у тому числі терористичних актів» N Rec (2005) 10 від 20.04.2005 [157]. Адаптація європейського досвіду призвела до формування нормативних приписів абзацу другого ст. 99 КПК України, якими визначено, що протоколи оперативно-розшукових заходів та

додатки до них, оформлені відповідно до вимог КПК України, є документами джерелами доказів у кримінальному провадженні. Окрім цього компонентом правового механізму використання результатів оперативно-розшукової діяльності виступили норми ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», якими визначена процесуальна форма проведення окремих оперативно-розшукових заходів – аналогічна до процесуальної форми негласних слідчих (розшукових) дій, передбачених главою 21 КПК України. Все це в сукупності стало основою правового механізму використання в доказуванні у кримінальному провадженні результатів оперативно-розшукової діяльності. Але правозастосовна практика, зокрема й по оперативно-розшукових справах про готування до вчинення умисного вбивства, її узагальнення надали підстави для оціночних суджень, що на заваді використанню таких результатів стоїть не тільки ризик поставити під загрозу життя, здоров'я джерела оперативно-розшукової інформації при оприлюдненні даних про нього, а відсутність чітко визначеної процедури прийняття рішення про використання результатів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному провадженні [77, С. 97].

По-друге, очевидно, орієнтуючись на той же європейський досвід, намагаючись оптимізувати оперативно-розшукову діяльність, підвищити якість документування готування та вчинення кримінальних правопорушень за рахунок залучення до цього засобів кримінальної процесуальної діяльності, в наслідок реформи кримінального судочинства з п. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» було вилучено завдання з розкриття кримінальних правопорушень. При чому нормативні приписи ч. 2, 3 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначили по суті обов'язок оперативного підрозділу після виявлення ознак кримінального правопорушення припинити здійснення оперативно-розшукових заходів в оперативно-розшуковій справі окрім випадків, коли припинення проведення таких оперативно-розшукових заходів може негативно вплинути на результати кримінального провадження, і зібрані матеріали скерувати до органу досудового розслідування або прокурора для прийняття рішення про початок кримінального

провадження. У кримінальному провадженні оперативно-розшукові заходи замінили функціонально відповідні їм негласні слідчі (розшукові) дії. Системне тлумачення норм, які регламентують здійснення досудового розслідування у КПК України, свідчить про виключення можливості здійснювати оперативно-розшукові заходи для збирання доказів у кримінальному провадженні. Роль оперативних підрозділів у кримінальному провадженні, виходячи з ч. 1 ст. 41 КПК України, зведена до проведення за письмовим дорученням слідчого, прокурора слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій.

Наведені новели у оперативно-розшуковому та кримінальному процесуальному законодавстві змінили співвідношення між оперативно-розшуковою та кримінальною процесуальною діяльністю. Це, як зазначає М. Є. Шумило, засвідчило наділення оперативних підрозділів функцією загального розслідування, тобто невідкладного дослідження події та обставин злочину, а спеціальне, спрямоване на встановлення підозрюваного та з'ясування його вини у вчиненні кримінального правопорушення, покладене на органи досудового розслідування [150, С. 230]. Все це має ключовий вплив на вибудовування алгоритмів реагування правоохоронних органів, уповноважених на здійснення оперативно-розшукової діяльності, органів досудового розслідування на факти готування, вчинення злочинів і в подальшому кримінального переслідування осіб, винних у їх вчиненні. Потреба в забезпеченні виконання завдання з пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України (ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»), генетично зумовлює ціле полягання оперативно-розшукової діяльності в рамках оперативно-розшукової справи на формування таких її результатів, які зможуть забезпечити притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності в рамках кримінального провадження. За формування таких результатів відповідають співробітники оперативного підрозділу, які здійснюють провадження в оперативно-розшуковій справі. Виходячи з п. 1 Розділу III Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами

Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 №575, оперативний підрозділ в питаннях взаємодії зі слідчим має займати активну позицію з питань організації взаємодії під час провадження в оперативно-розшуковій справі. Саме керівник оперативного підрозділу має письмово звертатися до керівника слідчого підрозділу про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу. Пункти 2–4 розділу III вказаної інструкції містять настанови про порядок надання доступу слідчому до матеріалів оперативно-розшукової справи, функціонал спільної оперативної наради оперативного та слідчого підрозділу для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР. Однак, визначати компоненти моделі організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим на рівні конкретної оперативно-розшукової справи – упустити цілий комплекс рішень та заходів, які передують цьому, спрямовуються на формування умов для ефективної взаємодії між суб'єктами взаємодії.

Модель організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час провадження в оперативно-розшуковій справі щодо готування, вчинення умисного вбивства має декілька рівнів.

Перший – стратегічний. На цьому рівні вирішуються завдання з формування нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення діяльності з виявлення готування, вчинення умисних вбивств, їх документування для подальшого використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, підвищення рівня кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств. Тобто на цьому рівні формується готовність до спільної діяльності оперативного підрозділу та слідчого щодо такого різновиду

кримінальних правопорушень. Це рівень керівництва Національної поліції та її територіальних підрозділів, які мають:

- організувати та здійснювати підбір і розстановку кадрів у відповідних оперативних підрозділах, з урахуванням їх професійної та психологічної підготовки для роботи по умисним вбивствам;

- формувати матеріально-технічну базу діяльності оперативного підрозділу, яка забезпечуватиме виконання його співробітниками завдань оперативно-розшукової діяльності;

- організувати заходи, спрямовані на вироблення алгоритмів дій співробітників оперативного підрозділу у типових ситуаціях, які можуть виникнути під час роботи по оперативно-розшуковій справі за фактом готування, вчинення умисного вбивства, та злагодження діяльності співробітників такого підрозділу;

- організувати проведення спільних заходів з підвищення кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств.

Безумовно, успішне відпрацювання за всіма наведеними вище завданнями на цьому рівні формування моделі організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час виявлення та документування умисних вбивств в більшій мірі залежить від спільної та якісної роботи керівників різних рівнів – від керівника підрозділу кримінальної поліції, слідчого підрозділу територіального підрозділу Національної поліції до рівня керівника кримінальної поліції, слідчого управління на рівні регіонального управління Національної поліції та керівника регіонального управління Національної поліції і до рівня керівництва Національної поліції. Різний обсяг повноважень керівників цих рівнів генетично зумовлює взаємодію між ними через потребу вирішення спільного для них завдання щодо організації якісної роботи оперативних підрозділів та слідчих щодо припинення фактів готування, замаху на вчинення умисних вбивств та забезпечення притягнення винних до кримінальної відповідальності. На рівні керівника оперативного, слідчого

підрозділу здійснюється підбір кадрів, які за професійними якостями відповідають вимогам, що пред'являються для роботи по умисним вбивствам, їх погодження та призначення на посаду здійснюється керівниками вищого рівня.

Не залишається за рамками необхідності вирішувати завдання з якісної підготовки до спільної діяльності оперативних підрозділів та слідчого під час виявлення та документування готування до вчинення, замаху на вчинення умисних вбивств і керівний склад відповідних підрозділів Департаменту карного розшуку (у складі кримінальної поліції) та Головного слідчого управління Національної поліції. При чому, структурування завдань для керівників цього рівня відбувається в контексті:

- по-перше, формування відомчої нормативно-правової бази взаємодії оперативного підрозділу та слідчого при виявленні та документуванні готування до вчинення, замаху на вчинення умисного вбивства;

- по-друге, координація та контроль за якістю підготовки відповідних підрозділів карного розшуку та органів досудового розслідування регіонального рівня до спільної діяльності щодо виявлення та документування умисних вбивств;

- по-третє, забезпечення кадровим складом відповідних підрозділів Департаменту карного розшуку, Головного слідчого управління Національної поліції, який має належного рівня практичний досвід та підготовку до надання методичної допомоги, а також безпосередньої участі у документуванні фактів готування до вчинення, замаху на вчинення умисних вбивств, що можуть мати суспільний резонанс;

- по-четверте, забезпечення розробки та впровадження в практику методичних рекомендацій щодо взаємодії між оперативними підрозділами та слідчими під час виявлення готування, замаху за фактами вчинення умисних вбивств.

До числа засобів організації взаємодії на стратегічному рівні відноситься:

- видання відомчих/міжвідомчих нормативно-правових актів, які визначають механізм взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень;
- видання відомчих нормативних актів, які визначають організаційно-штатну структуру, матеріально-технічне забезпечення оперативних, слідчих підрозділів, які мають спеціалізацію на виявленні та, відповідно, розслідуванні умисних вбивств;
- проведення координаційних нарад, спрямованих визначення та відпрацювання процедур ініціювання та реалізації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у випадках виявлення готування, замаху на вчинення умисного вбивства;
- проведення семінарів-нарад, тренінгів за участі керівників та співробітників оперативних підрозділів, органів досудового розслідування, прокурорів, які спеціалізуються на кейсах щодо умисних вбивств, спрямованих на відпрацювання алгоритмів спільних дій у типових ситуаціях виявлення фактів готування, замаху, вчинення умисних вбивств.

Другий – тактичний рівень, пов’язаний з організацією взаємодії у конкретних кейсах за фактами виявлення готування до вчинення, замаху на вчинення умисного вбивства. Ключовим суб’єктом організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у таких справах є керівник оперативного підрозділу. По-перше, саме він після визначення за результатами оцінки матеріалів оперативно-розшукової справи наявності достатніх даних щодо факту готування до вчинення умисного вбивства письмово звертається до керівника органу досудового розслідування про закріплення за цією справою слідчого. По-друге, в рамках провадження по оперативно-розшуковій справі слідчий, який за рішенням керівника органу досудового розслідування закріплюється за такою справою, здійснює методичне супроводження та надає практичну допомогу у визначенні моменту та достатності оперативно-розшукової інформації в матеріалах оперативно-розшукової справи для їх реалізації в доказуванні у кримінальному провадженні. Слідчий виконує важливу але другорядну роль на

етапі документування факту готування до вчинення умисного вбивства оперативним підрозділом, тому що в кінцевому рахунку рішення щодо припинення провадження в оперативно-розшуковій справі, скерування її матеріалів до органу досудового розслідування для прийняття рішення про початок досудового розслідування приймається на рівні оперативного підрозділу. Окрім визначення моменту потреби в наданні методичного супроводу та практичної допомоги слідчим завданнями керівника оперативного підрозділу з організації взаємодії у оперативно-розшуковій справі є:

- забезпечення вирішення питання про доступ слідчого, керівника органу досудового розслідування до матеріалів оперативно-розшукової справи;
- організація проведення оперативної наради за участю керівника органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у роботі по оперативно-розшуковій справі, слідчого;
- організація підготовки проекту плану заходів з припинення замаху на вчинення умисного вбивства, встановлення осіб, причетних до нього, реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи в доказуванні у кримінальному провадженні та його затвердження спільно з керівником органу досудового розслідування;
- здійснення поточного контролю за реалізацією запланованих заходів в оперативно-розшуковій справі.

Не дивлячись на те, що у п. 3 Розділу III «Організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами оперативно-розшукової діяльності до органу досудового розслідування» Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 №575, визначена можливість участі керівника органу досудового розслідування у оперативних нарадах для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР така участь є обов'язковою. На це, зокрема вказують результати проведеного анкетування, за

підсумками якого 84% співробітників оперативних підрозділів та 98% слідчих вказали на обов'язковість такої участі (див. Додаток Б). Обумовлена така позиція тим, що: по-перше, для того щоб не формально затвердити план заходів з реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи, а забезпечити координацію взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом, керівник органу досудового розслідування має володіти інформацією про оперативно-розшукову ситуацію, яка склалася по справі; по-друге, керівник органу досудового розслідування для забезпечення організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні щодо умисного вбивства, яке розпочинається на підставі матеріалів оперативно-розшукової діяльності, має бути обізнаним в деталях щодо потенціалу використання в доказуванні у кримінальному провадженні матеріалів оперативно-розшукової діяльності щодо цього злочину. Очевидно, що без безпосередньої участі керівника органу досудового розслідування у процесах обговорення та планування заходів, спрямованих на реалізацію інформації, одержаної оперативним шляхом, не можна забезпечити ефективну організацію ним здійснення досудового розслідування факту готування, замаху на вчинення умисного вбивства, своєчасне прийняття ним процесуальних та інших рішень щодо забезпечення взаємодії між слідчим (групою слідчих) та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні.

На підставі наведеного пропонуємо визначити у п. 3 Розділу III Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 №575, вказати на обов'язковість участі керівника органу досудового розслідування у нараді з питань визначення перспектив використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні та викласти його у такій редакції:

«3. Матеріали ОРС *мають* розглядатися під час оперативної наради за участю керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних

матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР. Одночасно розробляється план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується керівниками органу досудового розслідування та оперативного підрозділу.»

Безумовно, що важливим компонентом у забезпеченні організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим має й неформальна складова ділових взаємовідносин між співробітниками оперативного підрозділу, слідчим та їхніми керівниками. Не можна не погодитися в цьому контексті з В. І. Гаєнком та Є. О. Железновим, що без взаємної довіри один до одного не буде досягнутий той рівень відкритості в обміні оперативною інформацією між оперативним підрозділом та слідчим [32, С. 192], який, зокрема, забезпечить своєчасне визначення моменту достатності результатів оперативно-розшукової діяльності для внесення відомостей до ЄРДР та їх можливості використання їх в доказуванні у кримінальному провадженні. На це як на чинник, який суттєво впливає на ефективність взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим під час документування протиправної діяльності в оперативно-розшукових справах, вказало 100% опитаних нами респондентів (див. Додаток Б). Виходячи з цього, а також з нашого особистого практичного досвіду, це питання обов'язково має бути на контролі в першу чергу в керівника оперативного підрозділу.

До суб'єктів організації взаємодії відноситься і співробітник оперативного підрозділу, в провадженні якого знаходиться оперативно-розшукова справа. Саме він має здійснювати планування спільної діяльності зі слідчим щодо реалізації результатів оперативно-розшукової діяльності. Така горизонтальна взаємодія не виникає автономно, а у взаємозв'язку із управлінськими рішеннями керівників оперативного та слідчого підрозділів. При чому слід зазначити, що співробітник оперативного підрозділу має діяти самостійно та ініціативно в рамках визначеного рішенням керівника оперативного підрозділу поля для взаємодії зі слідчим. Саме від його активності залежить складання плану заходів, реалізація яких має забезпечити одержання достатніх даних для початку кримінального провадження слідчим, визначення форм та порядку обміну

інформацією зі слідчим щодо змісту результатів оперативно-розшукової діяльності по справі.

2.2.2. Особливості організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у типових оперативно-розшукових ситуаціях під час виявлення готування до вчинення, вчинення умисного вбивства

Аналіз матеріалів оперативно-розшукових справ за фактами умисних вбивств, наш особистий досвід дає підстави до виділення таких типових оперативно-розшукових ситуацій, які можуть обумовлювати прийняття рішення про взаємодію оперативного підрозділу та слідчого у справі:

- 1) оперативно-розшукова справа розпочата на підставі оперативно-розшукової інформації про готування до вчинення умисного вбивства певної особи;
- 2) відомості про факт вчинення умисного вбивства одержані в рамках провадження у оперативно-розшуковій справі щодо готування до вчинення іншого злочину.

Перша оперативно-розшукова ситуація є найбільш розповсюдженою за вивченими нами кейсами та мала місце у 96% вивчених нами справ. Вона може мати два різновиди:

- на момент прийняття рішення керівником оперативного підрозділу щодо звернення до органу досудового розслідування про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого інформація щодо факту готування до вчинення умисного вбивства потребуватиме здійснення перевірки та підтвердження результатами проведення оперативно-розшукових заходів. Ця ситуація забезпечує використання в максимальному обсязі потенціалу співпраці співробітників оперативного підрозділу та слідчого у вирішенні завдання зі своєчасного визначення достатності даних, які містять відомості щодо факту готування до вчинення умисного вбивства, для прийняття рішення про початок

кримінального провадження. Саме своєчасність прийняття рішення про припинення провадження в оперативно-розшуковій справі, скерування її матеріалів до органу досудового розслідування для внесення відомостей до ЄРДР є запорукою своєчасного припинення протиправних дій особи, спрямованих на вчинення умисного вбивства, з одночасним фіксуванням таких дій у кримінальному провадженні для забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності винних;

- на момент прийняття рішення керівником оперативного підрозділу щодо звернення до органу досудового розслідування про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого за оцінкою цього керівника є достатні дані щодо факту готування особи до вчинення умисного вбивства іншої особи. Ця ситуація містить потенційні ризики не встигнути не стільки з початком кримінального провадження, технологічно це здійснюється швидко, а з плануванням та організацією проведення тактичної операції з припинення та фіксування протиправних діянь із замаху на вчинення умисного вбивства в рамках кримінального провадження. Так, відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є можливість у випадках, коли припинення оперативно-розшукових заходів може вчинити негативний вплив на результати кримінального провадження, продовжити проведення таких оперативно-розшукових заходів з повідомленням органу досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак готування до вчинення умисного вбивства. Однак, все це суттєво ускладнює роботу слідчого на початковому етапі розслідування, тому що у таких ситуаціях слідчий, керівник органу досудового розслідування мають у стислі терміни ознайомитися із зібраними даними, забезпечити створення слідчо-оперативної групи у кримінальному провадженні, слідчий має спланувати проведення комплексу слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, одержати необхідні дозволи на проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні, мають бути вирішені питання щодо залучення необхідних спеціалістів до проведення процесуальних дій, у випадках потенційної загрози чинення збройного опору з

боку злочинця (злочинців) – залучення спеціального підрозділу Національної поліції для його (їх) затримання, тощо. Через те, що оперативно-розшукова діяльність має менший потенціал з одержання фактичних даних, які будуть мати доказове значення, ніж відповідний потенціал є в кримінальній процесуальній діяльності з досудового розслідування кримінальних правопорушень, затягування із залученням слідчого до роботи по оперативно-розшуковій справі може негативно вплинути не тільки на збирання доказів у кримінальному провадженні, а й мати наслідком допущення настання суспільно-небезпечних наслідків у формі поранення потерпілого або настання його смерті. Саме через сукупність наведених обставин й рекомендується залучати слідчого для надання методичної допомоги у оперативно-розшуковій справі щодо готування до вчинення умисного вбивства на початку її провадження.

У оперативно-розшукових ситуаціях, коли відомості про вчинення умисного вбивства одержані в рамках провадження у оперативно-розшуковій справі щодо готування до вчинення іншого злочину, дії оперативного підрозділу зводяться до визначення достовірності одержаних даних та можливості використання їх як підстави для початку кримінального провадження без створення ризику розкриття джерела їх отримання оперативним підрозділом. Це є найбільш оптимальним алгоритмом дій у цій ситуації. Розпочинати провадження в оперативно-розшуковій справі в умовах, коли є достатні дані для початку кримінального провадження – упустити можливість зафіксувати протиправну діяльність із використанням широкого спектру засобів збирання доказів у кримінальному провадженні. У Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 07.07.2017 №575, не передбачено як має діяти оперативний підрозділ у таких випадках. Вважаємо, що доцільною є практика керівнику оперативного підрозділу діяти згідно із п. 1 Розділу III цієї Інструкції. Очевидно, що без залучення слідчого неможливо якісно вирішити вказані завдання та забезпечити збирання в

подальшому докази щодо факту вчинення умисного вбивства зі збереженням в таємниці відомостей про джерела первинних даних про цю подію та причетних до неї осіб.

Оснoву для адміністрування процесу використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні, відповідно до п. 3 Розділу III Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, складає план заходів з реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи, який затверджується керівниками органу досудового розслідування та оперативного підрозділу.

Практика свідчить, що оптимальними для організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у випадках, коли є потенціал використати матеріали оперативно-розшукової справи для початку кримінального провадження та в доказуванні у такому кримінальному провадженні є наступна послідовність дій:

- співробітник оперативного підрозділу, в провадженні якого знаходиться оперативно-розшукова справа, разом зі слідчим, який закріплений за оперативно-розшуковою справою, мають спільно скласти проект плану заходів з реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи;

- такий проект в обов'язковому порядку має бути розглянутий на оперативній нараді за участі керівників відповідного оперативного та слідчого підрозділу у взаємозв'язку із одержаними даними в рамках оперативно-розшукової справи про обставини готування, вчинення злочину, які передбачається використати у кримінальному провадженні.

Оптимальним для забезпечення успішної реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи є наявність в плані:

- переліку матеріалів оперативно-розшукової справи, які будуть скеровані до слідчого підрозділу для використання під час досудового розслідування для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному

провадженні, строки та відповідальні особи за їх розсекречення, а також строки направлення до органу досудового розслідування;

- оперативно-розшукові заходи, які мають бути завершені до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань;

- оперативно-розшукові заходи, які неможливо завершити без чинення негативного впливу на результати кримінального провадження, з визначенням строків їх завершення, оформлення їх результатів та направлення до органу досудового розслідування;

- обставини, які можуть бути доказані у кримінальному провадженні, з використанням даних, які містяться у матеріалах оперативно-розшукової справи, які будуть направлені до органу досудового розслідування;

- негласні слідчі (розшукові) та слідчі (розшукові) дії, які мають бути проведені, на підставі відомостей, які містяться в матеріалах оперативно-розшукової діяльності, які будуть надані органу досудового розслідування.

Існує практика, коли план заходів з реалізації матеріалів оперативно-розшукової справи, не складається, а одразу слідчим спільно із співробітником оперативного підрозділу готується проект плану розслідування злочину слідчо-оперативною групою, в якому, зокрема, плануються заходи, спрямовані на забезпечення використання даних, які містяться у матеріалах оперативно-розшукової справи, у кримінальному провадженні.

Особливо дієвим є такий підхід під час провадження оперативно-розшукових справ та досудового розслідування щодо умисних вбивств. У ситуаціях, коли йде мова про реалізацію оперативно-розшукової інформації щодо готування умисного вбивства, співробітники оперативного підрозділу, слідчий діють в умовах обмеженого намірами злочинця (злочинців) часу. У таких випадках необхідно одразу організовувати як реалізацію матеріалів оперативно-розшукової діяльності, так і досудове розслідування цього злочину. Об'єднання таких планів забезпечує інтенсивність та безперервність вирішення завдань зі своєчасного, до настання суспільно небезпечних наслідків припинення

вчинення умисного вбивства, збирання доказів та затримання злочинців [115, С. 573 – 576].

2.3. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств

2.3.1. Різновиди моделей організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств

Під час здійснення досудового розслідування умисних вбивств моделі організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом одержують своє втілення на тих же рівнях вирішення управлінських завдань – стратегічному та тактичному. Але у порівнянні організацією взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства, для організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств – інші завдання, визначення яких обумовлюється положеннями ст. 2 КПК України.

З моменту внесення відомостей до ЄРДР питання організації взаємодії під час розслідування умисних вбивств переходить у сферу пріоритетної відповідальності керівника слідчого підрозділу та слідчого, який розслідує це кримінальне правопорушення. Що підтверджується результатами проведеного нами опитування (див. Додаток Б).

Як правило, структуру організації розслідування вбивств зводять до: аналізу вихідної інформації, яка має значення для кримінального провадження; визначення проміжних завдань, а також обставин, які необхідно встановити; визначення та організації проведення окремих слідчих (розшукових) та інших дій, та їх комплексів з метою встановлення окремих обставин; планування розслідування; налагодження взаємодії, координації між учасниками

розслідування [131, С. 108 – 109]. З такими уявленнями про діяльність щодо організації розслідування даної категорії злочинів, за якими організація взаємодії зводиться суто до планування розслідування, поза їх рамками залишається ціла система заходів, які здійснюються на різних рівнях адміністрування діяльності оперативних та слідчих підрозділів, спрямованих на створення оптимальних умов для спільного виконання завдань кримінального провадження.

В структурному плані модель організації взаємодії під час досудового розслідування включає аналогічні компоненти, що й під час здійснення оперативно-розшукової діяльності по фактам готування до вчинення умисних вбивств – умови, суб'єкти, засоби організації взаємодії.

Відповідно до підпункту 5 пункту 1 Розділу III Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 06.07.2017 №570 функція організації взаємодії слідчих підрозділів з органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, покладена на слідчі підрозділи. Виконання цієї функції розподілене між стратегічним та тактичним рівнями організації взаємодії для забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів фізичних і юридичних осіб.

На стратегічному рівні ключову роль грають начальник Головного слідчого управління та керівники слідчих управлінь головних управлінь Національної поліції в областях. В першу чергу діяльність таких керівників має бути спрямована на формування стійких процесів взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом, які забезпечують взаємне інформування, спільне виконання суб'єктами взаємодії у конкретних кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, або виконання оперативним підрозділом доручень слідчого.

Керівництвом профільних управлінь за напрямом здійснення досудового розслідування умисних вбивств та його забезпечення з боку оперативних

підрозділів в контексті формування стійких процесів взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом, в першу чергу, має здійснюватися аналіз наявних практик виконання чинних нормативно-правових актів, які мають визначальне значення по такій категорії кримінальних проваджень, на предмет найбільш ефективного досвіду взаємодії, його узагальнення та розповсюдження серед територіальних підрозділів Національної поліції, а також на предмет проблем у їх реалізації з визначенням їх характеру та необхідності внесення змін у чинні відомчі нормативно-правові акти з цих питань. Безумовно, що осторонь цього не можуть бути й керівники територіальних управлінь Національної поліції та управлінь карного розшуку.

Ще одним напрямом, за яким має відбуватися організація взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час досудового розслідування умисних вбивств, є систематичне проведення координаційних нарад за участі керівників слідчих та оперативних підрозділів, присвячених саме проблемним питанням взаємодії між ними. Зазначимо, що оптимальним є проведення таких координаційних нарад не як наслідок системних проблем у взаємодії між слідчими та оперативним підрозділом у кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств, а реагування керівників на одиничні випадки збоїв у координації спільної діяльності суб'єктів взаємодії. З власного досвіду – якщо керівник залишає без реагування випадки негативних результатів взаємодії у кримінальному провадженні, то будуть і наступні, які у кінцевому рахунку породять психологічне роз'єднання не тільки між слідчими та співробітниками оперативного підрозділу, які одержали негативний досвід спільної діяльності, а й між колективами слідчого та оперативного підрозділу в цілому. Відновити довіру один до одного, нормальну робочу атмосферу у таких випадках вкрай складно. Для цього можуть бути здійснені такі заходи:

- проведення виїзної координаційної наради у територіальному підрозділі Національної поліції з метою обговорення проблем, які виникли, та визначення шляхів і конкретних заходів з подолання кризових явищ в спільній роботі слідчого та оперативного підрозділу у кримінальному провадженні. Спілкування

керівника вищого рівня з колективом у місці його дислокації створює більш сприятливу атмосферу для обговорення та вирішення проблем взаємодії. Керівник, який проводить таку нараду має сам в першу чергу налаштуватися на створення такої атмосфери на нараді, яка б сприяла відвертій розмові між її учасниками, критичному та виваженому аналізу дій як слідчого, співробітників оперативного підрозділу, так і їхніх керівників. Основна мета, за умови якщо конфлікт між суб'єктами взаємодії не носить характер суворого суперництва, тобто коли вони відкриті для сприйняття інформації від іншої сторони та зберігають самокритичне ставлення до власних дій, по-перше, через визнання прорахунків в роботі визначити послідовність дій, які є оптимальними у типових ситуаціях взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні про умисні вбивства, а по-друге, спираючись на це – відновити основу для подальшої спільної діяльності та формування взаємної довіри між суб'єктами взаємодії;

- зміна складу суб'єктів взаємодії в рамках конкретного кримінального провадження;

- перезавантаження кадрового складу слідчого та/або оперативного підрозділу у випадках, коли психологічне роз'єднання між суб'єктами взаємодії не вдається подолати.

До числа підзаконних нормативно-правових актів, які визначають рамку організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час досудового розслідування умисних вбивств окрім Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України, відносяться:

- Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затверджена наказом МВС України від 31 липня 2017 року № 575;

- Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного

інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України, затверджена наказом МВС України від 27 квітня 2020 року № 357;

- Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджену наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, міністерства фінансів України, міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

Однією з ключових обставин, яка впливає на особливості організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у кримінальних провадженнях по умисним вбивствам, є визначення у п. 1 розділу IX «Особливості організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених проти життя, здоров'я, статевої свободи та статевої недоторканості особи» Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, що до складу слідчо-оперативної групи, яка виїздить на місце вчинення умисних вбивств включається слідчий територіального органу поліції, який спеціалізується на розслідуванні кримінальних правопорушень зазначеної категорії (є старшим СОГ), а також за необхідності – працівник підрозділу оперативно-технічних заходів, інші працівники поліції відповідної кваліфікації. Виконання цих вимог потребує від керівника слідчого підрозділу на стратегічному рівні організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом:

- визначення та призначення у профільний для розслідування умисних вбивств відділ розслідування злочинів, скоєних проти життя та здоров'я особи, слідчого управління, а також слідчих підрозділів територіальних підрозділів Національної поліції слідчих, які мають відповідний рівень як кваліфікації, так і є психологічно готовими до розслідування такої категорії злочинів;

- проведення нарад з такими слідчими з метою опрацювання алгоритмів їх першопочаткових дій на місці події і подальших дій у кримінальному

провадженні у типових слідчих ситуаціях, які можуть виникнути за фактами умисних вбивств;

- проведення спільних координаційних нарад слідчих та співробітників оперативних підрозділів з метою забезпечення злагодження їх дій з моменту одержання інформації щодо факту умисного вбивства до вирішення завдання щодо притягнення до кримінальної відповідальності винної особи;

- ініціювання проведення тренінгів із слідчими та співробітниками оперативного підрозділу щодо особливостей розслідування умисних вбивств. Такі тренінги можуть бути проведені як на базі територіального управління Національної поліції із залученням слідчих-криміналістів, так і на базі закладу вищої освіти, який здійснює підготовку слідчих для підрозділів досудового розслідування Національної поліції.

До числа заходів, які на системній основі покликані забезпечити належний рівень готовності та забезпечення якості збирання доказів під час розслідування фактів умисних вбивств, також відноситься складання щомісячних графіків цілодобового чергування слідчих, які спеціалізуються на розслідуванні таких злочинів, та співробітників оперативних підрозділів [118, С. 183 – 187].

2.3.2. Особливості організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у типових слідчих ситуаціях досудового розслідування умисного вбивства

Заходи з організації взаємодії по такій категорії кримінальних проваджень на тактичному рівні прямо пов'язані зі слідчою ситуацією, яка склалася. Найбільш типовими є ситуації початку кримінального провадження:

- 1) на підставі заяви чи повідомлення про виявлення трупа з ознаками насильницької смерті;

- 2) на підставі матеріалів оперативно-розшукової справи щодо фактів готування до вчинення, вчинення умисного вбивства.

У 82% вивчених нами кримінальних проваджень щодо умисного вбивства вони починалися на підставі заяви чи повідомлення про виявлення трупа з ознаками насильницької смерті. Спектр варіацій такої слідчої ситуації вельми широкий і до нього входять такі класифікаційні пари її підвидів:

- вбивства, вчинені в умовах очевидності та неочевидності;
- вбивства, вчинені на ґрунті побутового конфлікту, в ході вчинення іншого злочину, як ексцес виконавця, на замовлення;
- вбивства однієї особи чи двох або більше осіб;
- вбивства пересічного громадянина та вбивство особи, яке викликає суспільний резонанс.

В теорії криміналістики в залежності від повноти даних про обставини події злочину слідчі ситуації розділяють на сприятливі та несприятливі. В пункті 4 Розділу VII «Організація взаємодії при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та виконанні заходів забезпечення кримінального провадження» Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні сконцентрований комплекс першочергових організаційних заходів, які має вживати керівник територіального органу, підрозділу поліції у несприятливих слідчих ситуаціях на початковому етапі кримінального провадження, а саме:

- коли не встановлено осіб, що вчинили кримінальне правопорушення, невідкладно організувати складення узгодженого плану слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на їх встановлення;
- забезпечувати здійснення контролю за виконанням такого плану з боку керівника органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи, визначеними у плані.

Безумовно, такі заходи визначені вірно, але, з нашого особистого практичного досвіду, вони мають реалізовуватися не тільки у несприятливих слідчих ситуаціях розслідування умисних вбивств. Якщо плануванню не приділяти увагу з початку досудового розслідування умисного вбивства у

сприятливій слідчій ситуації, то можна втратити потенціал одержання доказів вини особи (осіб) у його вчиненні. Нормативні приписи наведеного вище підпункту 1 пункту 4 Розділу VII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні у окремих керівників територіальних органів, підрозділів поліції формують позицію щодо відсутності потреби приділяти увагу питанням організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у випадках, коли з початку розслідування умисного вбивства є дані про особу (осіб), які його вчинили. Вважаємо, що в якості критерію, який би з одного боку дозволяв відносити до сфери компетенції керівника територіального органу, підрозділу поліції складні у розслідуванні кримінальні провадження, а не всі без виключення, незалежно від ступеню тяжкості кримінального правопорушення кримінальні провадження, у яких не відома особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, з іншого – забезпечував би організаційно-управлінську координацію спільної діяльності слідчого та оперативних підрозділів є створення слідчо-оперативної групи у кримінальному провадженні. У пункті 1 Розділу IV Створення СОГ для досудового розслідування кримінальних правопорушень Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні в якості підстав для створення слідчо-оперативної групи визначені:

- складність та великий обсяг кримінального провадження;
- кримінальне провадження щодо тяжкого, особливо тяжкого злочину, учиненого в умовах неочевидності;
- кримінальне правопорушення набуло суспільного резонансу;
- кримінальне правопорушення учинено на території декількох адміністративно-територіальних одиниць України.

При формуванні складу слідчо-оперативної групи у кримінальних провадженнях про умисне вбивства як керівник оперативного, так і слідчого

підрозділів мають враховувати навантаження включених у неї співробітників оперативного підрозділу та слідчих [149, С. 137]. З метою, з одного боку, забезпечити максимальне їх залучення до спільної роботи у кримінальному провадженні про умисне вбивство, а з іншого – не спричинити шкоду роботі по інших провадженнях, рекомендується звільнити їх від частини проваджень і передати їх іншим співробітникам.

Виходячи з формулювання положень підпункту 1 пункту 4 Розділу VII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні контроль з боку керівника за плануванням розслідування вимагається тільки у кримінальних провадженнях, у яких не встановлено осіб, що вчинили кримінальні правопорушення. Таким чином закладене вибіркоче забезпечення якості досудового розслідування, що є неприйнятним.

На підставі наведеного пропонуємо викласти підпункту 1 пункту 4 Розділу VII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні у такій редакції:

«4. Керівник територіального органу, підрозділу поліції на першочерговому етапі кримінального провадження зобов'язаний:

1) у кримінальних провадженнях, у яких створено СОГ, невідкладно організувати складення узгодженого плану слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на їх встановлення; виконання зазначеного плану контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи;».

Планування – виступає одним з ключових засобів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні, через те, що саме під час планування здійснюється:

- впорядкування доказів, які зібрані у кримінальному провадженні на момент складання плану розслідування та під час періодичної оцінки його відповідності новим доказам;

- моделювання події кримінального правопорушення шляхом побудови слідчих версій, які з найбільшою імовірністю моделюють обставини події кримінального правопорушення, а також шляхом визначення структури та послідовності дій з розслідування кримінального правопорушення;

- управління процесом розслідування кримінального правопорушення визначенням у плані розслідування виконавців, строків проведення процесуальних та інших дій, а також періодичного корегування цього плану виходячи з результатів розслідування.

В теорії криміналістики виділяються дві форми планування розслідування – усне та письмове [55, С. 323]. В роботах, присвячених плануванню розслідування кримінальних правопорушень застосування цих форм планування:

- по-перше, пов'язується з етапами розслідування – на початковому етапі, яким охоплюється проведення невідкладних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, визначення послідовності їх проведення здійснюється слідчим усно, а на наступному етапі план розслідування складається письмово;

- по-друге, суб'єктом планування розслідування визначається тільки слідчий.

Аналіз практики розслідування умисних вбивств свідчить, що такий підхід до планування розслідування звужує уявлення про особливості організації розслідування із застосуванням методу планування через не врахування участі керівників органів Національної поліції, слідчих та оперативних підрозділів як на початковому, так і на наступному етапах розслідування цих злочинів.

Безумовно, слідчий відіграє ключову роль у плануванні розслідування і ані керівник слідчого підрозділу, ані керівник підрозділу Національної поліції не мають перебирати на себе складання плану розслідування. Але у випадках, коли у кримінальному провадженні з його початку досудове розслідування

здійснюється слідчо-оперативною групою, а це має місце у всіх випадках розслідування умисних вбивств, формування складу та створення якої віднесено до компетенції керівника органу Національної поліції (п. 1 Розділу IV Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні), цілком логічним з позицій забезпечення якості та результативності її діяльності є те, що такий керівник має здійснювати контроль за діяльністю створеної ним організаційної форми взаємодії слідчого з оперативним підрозділом. І це отримало своє втілення у положеннях п. 1 Розділу V Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, відповідно до яких розроблений слідчим план проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції. За умови неформального підходу керівників цих рівнів погодження такого плану має включати:

- вивчення змісту висунутих версій з оцінкою їх на предмет відповідності даним про обставини настання насильницької смерті особи;

- визначення можливості запланованих слідчим слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій у визначеній послідовності їх проведення забезпечити комплексну перевірку висунутих версій;

- оцінку здатності залученими до виконання визначених у плані процесуальних та інших дій слідчих та співробітників оперативного підрозділу у визначений строк їх виконати.

В результаті такої оцінки план розслідування може піддатися корегуванню. З огляду на наведене вважаємо, що керівників органу досудового розслідування, оперативного підрозділу, територіального органу, підрозділу

поліції у випадках складання плану розслідування злочину слідчо-оперативною групою, необхідно включати до суб'єктів планування розслідування.

Також не можна не звернути увагу на роль прокурора процесуального керівника у кримінальному провадженні у плануванні розслідування злочину. Не дивлячись на те, що положеннями Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні участь такого прокурора у складанні узгоджених планів розслідування не визначена взагалі, на практиці старший групи прокурорів процесуальних керівників у кримінальному провадженні (така група прокурорів завжди створюється у кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств через те, що вони згідно із абзацом п'ятим п. 9.3, п. 9.5 наказу Офісу Генерального прокурора «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 30.09.2021 № 309 віднесені до категорії складних та таких, що потребують групової форми роботи прокурорів для забезпечення якісного процесуального керівництва досудовим розслідуванням) також контролює якість плану розслідування. Такий контроль не одержує свого формалізованого втілення у вигляді візування плану розслідування прокурором але безумовно має відбуватися синхронізація позицій прокурора старшого групи прокурорів у кримінальному провадженні щодо умисного вбивства та слідчого, який здійснює досудове розслідування, щодо напрямів, послідовності проведення та визначення завдань процесуальних та інших дій у плані розслідування. Основною формою забезпечення узгодження слідчим з прокурором плану розслідування є проведення координаційної наради за участі як мінімум слідчого, прокурора старшого групи прокурорів, керівника слідчого, оперативного підрозділу. Оптимальним же є залучення до такої наради всіх прокурорів, які включені до групи прокурорів, та складу слідчо-оперативної групи.

Слід відрізнити координаційну від оперативної наради як засоби організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні.

Координаційні наради як правило мають проводитися на початковому етапі розслідування умисних вбивств у слідчих ситуаціях, коли про факт насильницької смерті стало відомо із заяви/повідомлення до правоохоронного органу. Оптимальним моментом її проведення є завершення первинних процесуальних та інших дій у кримінальному провадженні. Ключовим завданням такої наради є:

- здійснення групової оцінки її учасниками результатів проведення первинних процесуальних та інших дій членами слідчо-оперативної групи по факту умисного вбивства;

- визначення основних напрямів розслідування через оцінку висунутих слідчих версій на предмет їх відповідності зібраним даним про подію, що сталася, та комплексу завдань, які мають бути виконані для їх перевірки з урахуванням особливості події, що сталася, а також строків їх виконання;

- оцінка відповідності складу слідчо-оперативної групи, яка працювала на початковому етапі розслідування при проведенні первинних процесуальних та інших дій, її матеріально-технічного забезпечення, завданням та строкам їх виконання, і, виходячи з результатів такої оцінки, визначення організаційно-управлінських рішень, які мають бути прийняті, керівниками яких саме підрозділів це має бути здійснене для забезпечення ефективного розслідування умисного вбивства;

- визначення форм, періодичності та суб'єктів контролю за результатами здійснення процесуальних та інших дій у кримінальному провадженні.

Координаційна нарада може проводитися і у випадках, коли, виходячи із слідчої ситуації у кримінальному провадженні, виникає потреба змінити склад слідчо-оперативної групи. Рішення про зміну складу слідчо-оперативної групи може бути обумовлене такими чинниками:

- не ефективною роботою у кримінальному провадженні слідчо-оперативної групи, що отримало прояв у неякісному збиранні доказів, втрату доказів через несвоєчасність проведення слідчих (розшукових), інших процесуальних чи розшукових дій, порушення вимог кримінально-процесуального законодавства, що має наслідком визнання одержаних доказів недопустимими;

- суттєве збільшення обсягу роботи у кримінальному провадженні через об'єднання в одному провадженні декількох досудових розслідувань про кримінальні правопорушення вчинені, однією особою або групою осіб (організованою групою).

Оперативна нарада призначена забезпечувати поточний контроль за виконанням плану розслідування слідчо-оперативною групою. Періодичність її проведення, як правило, визначається на розсуд слідчого, який здійснює досудове розслідування злочину. Узагальнення практики розслідування умисних вбивств слідчо-оперативними групами свідчить, що періодичність проведення оперативних нарад може бути щодня, кожні два чи три дні, але не рідше. Частота проведення таких нарад може змінюватися і прямо залежить від інтенсивності проведення процесуальних та інших дій слідчо-оперативною групою у кримінальному провадженні, результати яких можуть вплинути на визначення подальших дій у кримінальному провадженні та прийняття у ньому процесуальних рішень. У таких оперативних нарадах можуть на системній основі брати участь не тільки члени слідчо-оперативної групи, а й керівники слідчого, оперативного підрозділу, прокурор процесуальний керівник у кримінальному провадженні. Не є негативною практикою те, що керівники таких підрозділів, прокурор можуть не брати участь у кожній оперативній нараді. Не завжди в цьому є потреба, обумовлена необхідністю прийняття в першу чергу управлінських рішень щодо забезпечення ефективності здійснення розслідування умисного вбивства. Однак, чинником, який може обумовити участь керівників слідчого, оперативного підрозділу, прокурора у оперативних нарадах є особлива складність кримінального провадження, що викликає

необхідність залучення максимуму професійних ресурсів до роботи по такому кейсу, особливо коли керівник слідчого, оперативного підрозділу, прокурор мають власний значний досвід досудового розслідування умисних вбивств.

Планування у кримінальному провадженні щодо умисних вбивств має носити систематичний характер. Формальний підхід до планування, особливо у складних кримінальних провадженнях, є неприпустимим. За такого підходу майже завжди гарантованим є наслідок не ефективне розслідування злочину.

В теорії криміналістики та на практиці планування розслідування структурується за видами планів. Ключовим є план розслідування.

Планування такої спільної діяльності слідчого та оперативного підрозділу є вкрай важливим, але воно не має перетворюватися у самоціль, як це визначається окремими науковцями. Зокрема, А. М. Лисенко та І. В. Лисенко визначаючи планування як важливий елемент організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів на прикладі протидії злочинам, пов'язаним із терористичною діяльністю, пропонують слідчим складати цілий комплекс окремих планів під час досудового розслідування:

- план документування фактів підготовки до вчинення злочину, пов'язаного з терористичною діяльністю підозрюваними особами у межах заведеної оперативно-розшукової справи до початку досудового розслідування;
- план реалізації матеріалів, зібраних за фактом вчинення злочину, пов'язаного з терористичною діяльністю із затриманням злочинців;
- план проведення слідчих (розшукових) дій та застосування методів оперативно-розшукової діяльності на початковому етапі розслідування злочину;
- план проведення слідчих (розшукових) дій та застосування методів оперативно-розшукової діяльності на наступному етапі розслідування злочину.

При чому ці науковці визначають, що кожний наступний план треба складати поетапно після виконання дій, передбачених попереднім планом, та досягнення запланованих цілей [70, С. 246-247].

По-перше, звернемо увагу на те, що А. М. Лисенко та І. В. Лисенко очевидно помилково віднесли до планів розслідування план документування

фактів підготовки до вчинення злочину підозрюваними особами у межах заведеної оперативно-розшукової справи до початку досудового розслідування.

По-друге, дотримання слідчими таких рекомендацій суттєво ускладнить як техніку планування розслідування, так і контроль за ходом та результатами виконання запланованих заходів. Слідчий, який вирішить планувати розслідування злочину послідовно складаючи неведені вище плани розслідування, буде змушений користуватися декількома планами розслідування, що на наше переконання, ускладнить сприйняття системи процесуальних та інших дій, які були заплановані у попередніх планах, результатів їх виконання. Не зрозумілою є рекомендація науковців, що кожний наступний план не може бути складений поки не будуть досягнуті цілі, заплановані у поточному плані. А якщо цілі були визначені не вірно? Один з загальновизнаних принципів планування, дотримання якого забезпечує його ефективність – це динамічність, що передбачає гнучкість, рухливість, змінюваність планування залежно від ситуації, що складається на певний момент розслідування [81, С. 9; 141, с. 122 – 126]. Цілі плану розслідування, заплановані в залежності від них процесуальні та інші дії, можуть і мають корегуватися по ходу розслідування в залежності від отриманих результатів.

Узагальнення практики розслідування умисних вбивств дає підстави для виділення наступних різновидів планів, які використовуються слідчими в залежності від обсягу планування:

- план розслідування злочину;
- план здійснення тактичної операції;
- план проведення процесуальної дії.

За результатами опитування слідчих – 100% з них вказали, що користуються планами розслідування, плани здійснення тактичних операцій складають лише 8% з них, а складання планів проведення процесуальних дій на постійній основі практикують значно більша частина з числа опитаних. При чому, серед планів процесуальних дій майже абсолютно домінують плани

допитів – 94%, 84% вказали, що практикують складання планів проведення слідчих експериментів, і 12% – вказали плани обшуків (див. Додаток Б).

План розслідування умисного вбивства слідчо-оперативною групою є базовим документом, який покликаний на системній основі визначити комплекс процесуальних та інших дій, які мають бути проведені у певні визначені строки конкретними членами такої групи.

Якщо звернутися до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, то в ній ми не знайдемо жодної згадки про план розслідування. Замість нього наведені вказівки щодо обов'язкового складання плану проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій при здійсненні розслідування слідчо-оперативною групою. Чи є такий план альтернативою плану розслідування? На наше переконання – ні. Самою назвою такого плану запрограмовано, що він може містити тільки перелік слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, які мають бути здійснені у кримінальному провадженні. Очевидно, що назва такого плану розслідування кримінального правопорушення слідчо-оперативною групою обумовили положення ст. 41 КПК України, відповідно до яких оперативний підрозділ у кримінальному провадженні може здійснювати тільки слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії. Такий підхід, на наше переконання, суттєво обмежує сприйняття в першу чергу слідчими потенціалу взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні, залишаючи поза рамками плану координацію розшукових заходів, які може здійснювати оперативний підрозділ у кримінальному провадженні. Також як такі, що чинять негативний вплив на практику організації взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема й умисних вбивств, визначаються нами вимоги п. 1 Розділу V Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, згідно із якими у випадках,

коли виконання плану проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій позитивних результатів не дав і кримінальне правопорушення залишилося нерозкритим, розроблюється план додаткових заходів. Укладачі інструкції лише обмежилися вказівкою загального характеру щодо складання такого додаткового плану без деталізації його змісту. А на це обов'язково треба було звернути увагу у такому нормативно-правовому акті, який має засадниче значення для забезпечення організації взаємодії між слідчими та оперативними підрозділами під час розслідування кримінальних правопорушень різних категорій, тому що не розкриття кримінального правопорушення на початковому етапі його розслідування формує проблемну слідчу ситуацію, розв'язання якої потребує концентрації зусиль як слідчого? так і оперативного підрозділу у найкоротші терміни на одержанні криміналістично значимої інформації, яка забезпечить встановлення особи (осіб), які причетні до вчинення умисного вбивства, та одержання доказів їх вини. Для забезпечення виконання цього завдання такий додатковий план має містити не просто перелік додаткових, до тих, які були здійснені, процесуальних дій, а в першу чергу результати критичної оцінки виконаної роботи у кримінальному провадженні. Такій оцінці мають бути піддані:

- висунуті версії початкового етапу розслідування;
- результати кожної процесуальної дії та розшукових дій, які були здійснені;
- сили (кількість та якісний склад членів слідчо-оперативної групи, а також приданих до неї співробітників для забезпечення виконання окремих дій) та засоби (технічні, в тому числі техніко-криміналістичні, спеціально-технічні), які були задіяні, а також часові проміжки їх застосування у взаємозв'язку із одержаними результатами.

Така аналітична робота, не має залишатися поза рамками плану розслідування кримінального правопорушення для подальшого етапу розслідування.

Слідчою практикою напрацьовані різні форми планів розслідування. Для планування розслідування слідчо-оперативною групою на подальшому етапі оптимальним є план, форма якого передбачає версії, перелік обставин події кримінального правопорушення, які встановлені та ще підлягають з'ясуванню, процесуальні та інші дії, які були здійснені, та стисло викладені їх результати, перелік процесуальних та інших дій, які мають бути здійснені, виконавці та строки їх проведення. Такий план рекомендується опрацювати під час координаційної наради перед його погодженням керівниками слідчого та оперативного підрозділів.

На підставі наведеного пропонуємо викласти п. 1 Розділу V Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні у такій редакції:

«1. Діяльність СОГ здійснюється на підставі плану розслідування кримінального правопорушення, який розробляється з урахуванням наданих обґрунтованих пропозицій усіх працівників, уключених до складу СОГ. У зазначеному плані відображаються версії вчинення кримінального правопорушення, заходи, спрямовані на їх перевірку, а також зазначаються конкретні виконавці та строки виконання. План погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції.

Якщо план розслідування виконано, а кримінальне правопорушення залишається нерозкритим, розроблюється, погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції, додатковий план розслідування. У такому плані визначаються версії, перелік обставин події кримінального правопорушення, які встановлені та ще підлягають з'ясуванню, процесуальні та інші дії, які були здійснені, та стисло викладені їх результати, перелік процесуальних та інших дій, які мають бути здійснені, виконавці та строки їх проведення.

Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи.

Оперативний супровід досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, або у разі закриття кримінального провадження.»

У випадках, коли слідчий не здійснював розслідування умисного вбивства з його початку, а йому доручили кримінальне провадження після здійснення початкових процесуальних дій, для впорядкування результатів попередньо виконаної роботи та систематизації зібраних даних перед складанням плану розслідування слідчому необхідно:

- вивчити матеріали кримінального провадження;
- опитати слідчого, який до цього здійснював досудове розслідування, а також інших членів слідчо-оперативної групи.

Важливість для якісної організації подальшого розслідування ретельного вивчення матеріалів кримінального провадження важко переоцінити. Ключовим документом, який призначений забезпечити у концентрованому вигляді:

- сформувані чіткі уявлення про стан кримінального провадження, тобто про відомі та невідомі обставини події умисного вбивства, зібрані докази та в яких процесуальних документах та додатках до них вони містяться, місцезнаходження речових доказів, проведені щодо них дослідження та їх результати, процесуальні строки, тощо;

- систематизацію процесуальних документів кримінального провадження;
- визначення прогалин, допущених помилок при збиранні доказів, а також порушень вимог кримінального процесуального законодавства під час проведення окремих процесуальних дій в контексті їх впливу на визнання допустимості для використання в доказування, одержаних під час їх проведення фактичних даних,

– є конспект матеріалів кримінального провадження [81, С. 22 – 23].

Форма такого конспекту є довільною, однак, ключове, щоб у ньому фіксувалися версії, які раніше опрацьовувалися, дані про обставини події злочину з прив'язкою до їх джерел (процесуальних та інших документів) із зазначенням їх реквізитів, виявлені слідчим суперечності, прогалини та неточності в матеріалах кримінального провадження, природу яких треба з'ясувати під час подальшого розслідування. Також в конспекті можуть у формі приміток фіксуватися попередньо визначені слідчим процесуальні та інші дії, які необхідно провести з метою усунення таких суперечностей, прогалин та неточностей.

Безумовно, що не весь обсяг виконаної роботи у кримінальному провадженні одержує своє відображення у його матеріалах, які передані новопризначеному слідчому. За рамками як плану розслідування на початковому етапі, який може бути переданий такому слідчому разом із кримінальним провадженням, так і змісту процесуальних документів, які в ньому містяться, залишається багато інформації, носіями, якої є особи, що здійснювали досудове розслідування, проводили окремі процесуальні дії, щодо підґрунтя формулювання слідчих версій, причин негативних результатів проведення окремих процесуальних дій, поведінки осіб під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, тощо. Одержати такі відомості можна шляхом спілкування зі слідчим, який до цього здійснював досудове розслідування, а також іншими членами СОГ, зокрема, співробітниками оперативного підрозділу, зокрема, з тим, в провадженні якого була оперативно-розшукова справа щодо готування, вчинення умисного вбивства. Оптимальним для одержання в найбільш повному обсязі інформації про допущені помилки є організація такого спілкування не на оперативній нараді за участі керівників слідчого, оперативного підрозділу, органу Національної поліції, а під час зустрічі в робочому кабінеті слідчого. Присутність керівників може завадити налагодженню психологічному контакту при такому спілкуванні та призвести до не бажання обговорювати труднощі в організації роботи СОГ, формуванні її кадрового складу, залученні спеціалістів до проведення окремих процесуальних дій, техніко-криміналістичному,

інформаційному, матеріально-технічному забезпеченні як проведення окремих процесуальних дій, так і роботи СОГ в цілому, які заходи і чому не були здійснені.

У випадках, коли кримінальне провадження про умисне вбивство передається до слідчого підрозділу вищого рівня, то керівник такого слідчого підрозділу не має стояти осторонь з'ясування причин не ефективного здійснення досудового розслідування, щоб не повторити попередні помилки в організації розслідування. Основними джерелами даних про стан розслідування є доповідь за результатами вивчення матеріалів кримінального провадження слідчим-методистом організаційного-методичного підрозділу слідчого правління (Головного слідчого управління). Залучення слідчого-криміналіста до аналізу матеріалів кримінального провадження про умисне вбивство та організації роботи слідчо-оперативної групи не можна переоцінити. Однозначно вірними є положення пп. 4, 5 п. 3 Розділу VIII Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 06.07.20217 № 570, на підставі яких сформована практика забезпечення виїзду слідчого-криміналіста на місце виявлення трупа з ознаками насильницької смерті і супроводження таких кримінальних проваджень до прийняття в них остаточного процесуального рішення. Неухильному дотриманню такої практики має приділяти увагу кожний керівник слідчого управління. У складних слідчих ситуаціях, коли виникають проблеми зі встановленням особи, яка вчинила умисне вбивство, збиранням доказів її вини керівник слідчого управління може залучити до спільного аналізу стану досудового розслідування як слідчих-криміналістів, так і слідчих-методистів не залежно від того чи буде злочин розслідуватися слідчим підрозділом територіального відділу Національної поліції чи слідчого управління.

Також окрему увагу слідчому, якому на подальшому етапі доручено здійснювати досудове розслідування умисного вбивства, треба приділити з'ясуванню місцезнаходження всіх вилучених під час проведення слідчого огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів матеріальних

об'єктів, дотриманню криміналістичних рекомендацій при їх виявленні та вилученні, коректності описання цього у протоколі відповідної процесуальної дії, цілісності їх упаковки та правильності зберігання.

Під час вивчення кримінального провадження окрім конспекту його матеріалів, особливо коли в його рамках розслідується декілька епізодів вчинення умисних вбивств, для забезпечення систематизації та візуалізації наявної інформації про елементи подій, які передували умисному вбивству, відбувалися під час та після його вчинення, можуть використовуватися графічні схеми, таблиці.

Плануванням охоплюється не тільки загальна організація розслідування умисного вбивства. Вкрай важливим є структурування планування й на плани здійснення тактичних операцій та окремих процесуальних дій.

Рішення про проведення тактичної операції проводиться у випадках, коли вирішення певного завдання розслідування потребує одночасного чи взаємопов'язаного, скоординованого проведення декількох процесуальних та інших дій.

Узагальнення результатів наукових розвідок [48; 20, С. 213-225; 59] та вивчення матеріалів кримінальних проваджень щодо розслідування умисних вбивств, результатів інтерв'ювання слідчих дозволяє виділити як такі, що є типовими – спрямовані на реалізацію матеріалів оперативно-розшукової діяльності, припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного, встановлення особи невідомого трупа, перевірку алібі підозрюваного, виявлення та подолання протидії розслідуванню.

Форма та зміст плану тактичної операції, які і плану проведення слідчої (розшукової) чи негласної слідчої (розшукової) дії, не визначена жодним нормативно-правовим актом. Безумовно, такий план має завжди розглядатися як компонент плану розслідування злочину. Планувати тактичну операцію можна і в плані розслідування злочину, однак, оптимальним є складання для цього окремого документа, тому що план розслідування не дає можливість детально визначити алгоритм вирішення певного завдання розслідування визначеного для

комплексу процесуальних та інших дій, тактику, точну хронометрію їх реалізації, виконавців, матеріально-технічне забезпечення, тощо. На жаль з числа опитаних нами слідчих тільки 8% практикують складання окремого плану проведення тактичної операції, інші обмежуються планом розслідування (див. Додаток Б).

Рекомендується план тактичної операції формувати виходячи з:

- ревізії слідчих версій, після їх аналізу на підставі одержаних у кримінальному провадженні даних про обставини події вбивства на момент початку планування тактичної операції;

- розділення загального завдання, вирішення якого має забезпечити тактична операція, на окремі в їх ієрархічній послідовності та взаємозв'язку, коли вирішення попереднього забезпечує умови для успішного вирішення наступного під час проведення певної процесуальної чи іншої дії;

- визначення сил та засобів, які є в розпорядженні слідчого для вирішення завдання тактичної операції;

- визначення часового проміжку, протягом якого має бути проведена тактична операція, та розбивки його на час початку та завершення проведення окремих процесуальних та інших дій, що будуть включені до тактичної операції.

План тактичної операції, виходячи з такого підходу, обов'язково має включати:

- загальне завдання, яке має бути вирішене її проведенням;

- процесуальні та інші дії, які мають бути здійснені, з визначенням послідовності проведення, для кожної з переліком завдань, часових проміжків проведення, виконавців;

- процесуальні, організаційно-управлінські рішення, які мають бути прийняті, для забезпечення виконання запланованих заходів.

Проведення тактичної операції, спрямованої на реалізацію матеріалів оперативно-розшукової діяльності, потребує визначення:

- які саме відомості, що містяться в протоколах оперативно-розшукових заходів та інших документах ОРС, які будуть надаватися слідчому, мають

значення для кримінального провадження як докази, а які – для організації та проведення процесуальних та інших дій під час досудового розслідування. При чому, окрему увагу треба звертати на відомості про обставини готування, вчинення злочину, використання яких може поставити під загрозу їх джерела, та визначати способи приховування обізнаності слідчого про місцезнаходження матеріальних об'єктів, які можуть мати значення речових доказів, події, які відбулися за участі підозрюваного;

- терміни розсекречення матеріалів оперативно-розшукової діяльності та надання їх слідчому підрозділу для використання у кримінальному провадженні;

- які оперативно-розшукові заходи не можуть бути завершені на момент внесення відомостей до ЄРДР, коли саме вони будуть завершені, протоколи та додатки до них розсекречені та надані слідчому підрозділу;

- негласні слідчі (розшукові) дії, слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні дії, які треба провести для одержання доказів протиправної діяльності особи.

Тактична операція з припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного є однією з найбільш складних та ризикованих. До числа її завдань в більшості випадків входить й реалізація матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Пріоритетне ж значення має завдання зі своєчасного припинення замаху на вчинення умисного вбивства. У взаємозв'язку із його вирішенням плануються дії, спрямовані на документування протиправної діяльності злочинців.

Типовими для проведення такої тактичної операції є дві слідчі ситуації:

- особа, яка готує вчинення умисного вбивства знаходиться під контролем співробітників оперативного підрозділу шляхом здійснення комплексу оперативно-розшукових заходів щодо нього;

- особа або одна з осіб, які беруть участь у готуванні до вчинення умисного вбивства, конфіденційно співробітничав з оперативним підрозділом з метою забезпечити припинення вчинення умисного вбивства.

В першій ситуації реалізація оперативно-розшукових заходів, які забезпечили одержання інформації щодо готування певної особою до вчинення

умисного вбивства, має бути продовжена. Їх припинення у зв'язку із внесенням відомостей про готування до вчинення умисного вбивства до ЄРДР призведе до втрати контролю за злочинцем на період до початку проведення замість них негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні чого ні в якому разі допускати не можна. Найбільшу ефективність з таких заходів має зняття інформації з електронних комунікаційних мереж та спостереження за особою.

У другій – є значно більше можливостей з одержання та документування інформації про протиправну діяльність злочинця через наявність конфідента, хоча такі ситуації є вкрай рідкими. Варіації цієї ситуації і відповідно комплекс дій, які можуть бути ними обумовлені, залежить від ролі, яку виконує конфідент. Він може бути знайомим злочинця і знати про його наміри, його співучасником у вчиненні іншого злочину, брати участь у готуванні до вчинення умисного вбивства, бути особою, яку найняли вчинити умисне вбивство.

Вкрай відповідальним є коректне визначення моменту припинення вчинення умисного вбивства. Ключовим в цьому є забезпечення безпеки життя та здоров'я жертви замаху на умисне вбивство, а також інших осіб, які можуть стати супутніми жертвами злочину, в тому числі й співробітники поліції. Якщо є ризик втрати контролю за ситуацією, то оптимальним є затримання злочинця за протиправне діяння, передбачене статтею 263 КК України чи за наявності на те підстав – іншого кримінального правопорушення, з подальшою роботою щодо як мінімум доказування факту готування ним вчинення умисного вбивства, а як максимум замаху на вчинення цього злочину. Успіх в цьому забезпечується визначенням форм та засобів постійного обміну інформацією між членами слідчо-оперативної групи, а також співробітниками оперативних підрозділів, які здійснюють спостереження за особою, спостереження за місцем, аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж. Окрім комплексу оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій, які можуть за зазначених вище умов здійснюватися паралельно з моменту внесення відомостей до ЄРДР, в план тактичної операції

можуть включатися такі процесуальні дії як затримання підозрюваного, його допит, проведення одразу після затримання обшуку його житла чи іншого володіння, допити потерпілого та понятих, які були присутні під час особистого обшуку затриманого, обшуків його житла чи іншого володіння.

Через суспільну небезпечність особи, яка має умисел на вчинення умисного вбивства, для уникнення з її боку спротиву затримання має плануватися у формі спеціальної операції. Для цього оптимальним є залучення співробітників підрозділів особливого призначення Національної поліції України. Для чого слідчому необхідно ініціювати перед керівництвом відповідного рівня територіального управління Національної поліції прийняття рішення щодо залучення таких співробітників поліції до затримання злочинця. Окремому визначенню при плануванні тактичної операції підлягають місце затримання, місце розташування групи захоплення, сигнал до початку захоплення злочинця, дії групи захоплення щодо безпосередньо самого фізичного затримання злочинця та відеофіксації процесу затримання.

У випадках, коли має місце слідча ситуація з готуванням до вчинення умисного вбивства на замовлення, де його виконавець конфіденційно співробітничав з оперативним підрозділом, має бути організоване моделювання події вчинення умисного вбивства проведенням контролю за вчиненням злочину у формах спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину для одержання беззаперечних доказів замовлення цього злочину певною особою. Контроль за вчиненням злочину виступає в якості консолідуючої тактичний задум щодо документування протиправних діянь замовника вбивства процесуальної дії. В процесуальному рішенні щодо його проведення прокурор на підставі одержаної від слідчого інформації щодо можливості зафіксувати та припинити вчинення замовного вбивства за участі конфідента визначає комплекс умов до проведення контролю за вчиненням злочину, а саме:

- формування обстановки, яка має бути максимально наближеною до реальної, з метою перевірки даних, одержаних у кримінальному провадженні, щодо умислу особи здійснити вбивство на замовлення;

- імітування факту вчинення вбивства на замовлення для забезпечення викриття замовника умисного вбивства.

Постанова про проведення контролю за вчиненням такого злочину має також містити й обмеження, які мають бути обов'язково враховані та дотримані слідчим під час проведення цієї негласної слідчої (розшукової) дії відповідно до вимог ч. 2 та 3 ст. 271 КПК України, щодо:

- недопустимості вчинення посягання на життя або заподіяння особі (особам) тяжких тілесних ушкоджень;
- втечі особи (осіб), які вчинили тяжкий чи особливо тяжкий злочин;
- заборони провокувати вчинення злочину.

До числа процесуальних дій, які пов'язані зі здійсненням контролю за вчиненням вбивства на замовлення, можуть відноситися:

- виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для моделювання факту вчинення умисного вбивства;
- зняття інформації з електронних комунікаційних мереж та аудіо-, відеоконтроль особи для фіксування фактів спілкування конфідента із замовником умисного вбивства до та після «виконання» замовлення, передачі авансу та залишку від його суми;
- огляд з подальшим вилученням після його проведення грошових коштів, а також документів, речей, які були передані замовником конфіденту для забезпечення його підготовки до вчинення вбивства;
- затримання замовника умисного вбивства після повідомлення його конфідентом про виконання замовлення та передавання йому залишку оплати за вчинене вбивство;
- обшук житла затриманого та іншого його володіння з метою вилучення речей і документів, пов'язаних із готуванням та вчиненням вбивства.

Вирішення завдання із встановлення особи невідомого трупа у випадках, коли умисне вбивство є нерозкритим, забезпечує слідству через з'ясування останніх годин, днів, місяців життя загиблої особи можливість встановити коло осіб, які могли бути причетними до її смерті, і тим самим сконцентрувати роботу

слідчого навколо персоніфікованих версій щодо таких осіб. Таку тактичну операцію оптимально організовувати на початковому етапі розслідування. До її складових входять:

- огляд місця події, межі якого визначаються виходячи з особливостей не тільки самого місця виявлення трупа, а й шляхів потрапляння на місце події та покидання його;

- радіотехнічна розвідка на місці події для встановлення базових станцій операторів телекомунікацій, в зоні дії яких знаходиться як саме місце вбивства, так і ймовірні шляхи потрапляння до нього та покидання його;

- огляд трупа з фотографуванням після його туалету. Огляд з такою метою проводиться в приміщенні бюро судово-медичних експертиз для забезпечення в подальшому ідентифікацію особи загиблого;

- дактилоскопіювання трупа та перевірка відбитків його пальців за дактилоскопічними обліками;

- проведення пошукових заходів за напрямками ймовірного прибуття жертви та злочинця на місце вбивства для встановлення свідків, а також наявності камер зовнішнього відеоспостереження на шляхах потрапляння на місце події та покидання його;

- моніторинг заяв до органів Національної поліції про безвісті зниклих громадян;

- тимчасовий доступ до речей і документів оператора електронних комунікацій про абонентські номери SIM-карток, IMEI мобільних телефонів, прізвища, імена, по батькові та інші відомості про абонентів (за наявності таких відомостей), між якими відбувався сеанс зв'язку, тип з'єднання (вхідні, вихідні з'єднання), дата, час і тривалість таких з'єднань, з'єднання нульової тривалості, маршрут передавання даних, азимут та адреси базових станцій, дані щодо яких були встановлені під час проведення радіотехнічної розвідки на місці події та які забезпечували з'єднання між абонентами;

- обробка та систематизація, одержаних даних від оператора електронних комунікаційних мереж в результаті тимчасового доступу до речей і документів,

із залученням програмно-технічних можливостей підрозділу кримінального аналізу для з'ясування наявності взаємозв'язку між абонентами, які знаходилися в проміжок часу, коли було вчинено умисне вбивство, в межах дії базових операторів електронних комунікацій навколо місця події та шляхів потрапляння до нього та покидання його [45, С. 17 – 25];

- тимчасовий доступ до речей і документів власників систем зовнішнього відеоспостереження для одержання копій відеозаписів з жертвою та ймовірними злочинцями, транспортними засобами, на яких вони могли пересуватися;

- звернення із запитом до обліків транспортних засобів Головного сервісного центру МВС України щодо встановлення власників транспортних засобів та в подальшому осіб, які ними керували та їхали як пасажери;

- співставлення даних одержаних в результаті кримінального аналізу з'єднань з базовими станціями операторів електронних комунікаційних мереж з даними про власників транспортних засобів, пересування яких встановлено в районі та в період часу вчинення умисного вбивства;

- звернення із запитом до обліку безвісті зниклих осіб Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України;

- призначення судово-медичної експертизи. Спектр питань, які можуть бути поставлені перед нею пов'язаний не тільки із з'ясуванням обставин настання насильницької смерті, а й одержанням даних про особу загиблого (стать, зріст, статура, вага і вік потерпілого; колір волосся та очей потерпілого; наявність у нього слідів хірургічного втручання, і їх давнина; наявність слідів від отриманих раніше ушкоджень, їх локалізація, характер, тяжкість і давнина; наявність ознак національної та расової особливостей; наявність ознак, що свідчать про зловживання спиртними напоями, уживання наркотиків; наявність на трупі слідів манікюру та педикюру; наявність на трупі особливостей, що вказують на рід занять і звички; наявність на трупі слідів полових зносин, зокрема сперми, її група, тощо). Під час її проведення можуть бути відібрані біологічні зразки для забезпечення можливості здійснення в подальшому ідентифікації жертви за ДНК [130, С. 166 – 366, 397 – 455, 518 – 562];

- призначення медико-криміналістичної експертизи, яка може забезпечити відновлення зовнішнього вигляду трупа по черепу, відновлення шкірного покриву при неможливості дактилоскопіювати труп внаслідок гнилісних змін, а також ідентифікації трупа за фотосполученням, коли слідством буде одержані фотографії безвісті зниклої особи, яка може бути загиблою [130, С. 567 – 590].

Заяву про алібі підозрюваного ніколи не можна ігнорувати. В. В. Юсупов, аналізуючи криміналістичні рекомендації вказує, що перевірка алібі розглядається більшістю вчених-криміналістів як тактична операція [151, С. 85]. Вважаємо, що не завжди для перевірки алібі необхідно концентрувати комплекс процесуальних дій. Перевірка алібі особи, яка підозрюється, стає завданням рівня тактичної операції у випадках, коли показання такої особи щодо її непричетності до події умисного вбивства та знаходження в іншому місці в період часу, коли цей злочин був вчинений, містять посилення на іншу особу (осіб) та/або на документи, які можуть підтвердити його алібі, і в розпорядженні слідчого на момент заяви про алібі відсутні достатні докази для її спростування. Якщо ж особа заявляє про свою непричетність до вчинення умисного вбивства, але її показання містять відомості, які суперечать раніше наданим нею показанням, показанням свідків, є висновок ідентифікаційної експертизи (дактилоскопічної, ДНК, тощо), який містить дані про взаємозв'язок особи з подією умисного вбивства, у такій ситуації слідчий має можливість одразу задати питання допитуваній особі щодо пояснення причин наявності суперечностей в її показаннях з іншими фактичними даними у кримінальному провадженні і тим самим нівелювати обґрунтованість заявленого алібі.

Чинниками, які впливають на організацію перевірки алібі, є:

- наскільки деталізовані показання за обставинами алібі були одержані слідчим під час допиту, коли підозрювана особа його вперше заявила;
- час, який пройшов від подій, про які було заявлено в алібі та моментом проведення слідчих та інших процесуальних дій, спрямованих на його перевірку;
- наявність, кількість та місцезнаходження джерел даних, на які послалася особа для підтвердження заявленого алібі.

Для організації об'єктивної перевірки заявленого алібі необхідно висувати різнопланові версії – щодо його достовірності або недостовірності. При формуванні переліку завдань для такої тактичної операції треба виходити від моделі подій, які мали місце за заявленим алібі, а також моделі механізму вчинення умисного вбивства [151, С. 89]. Особливу складність для спростування представляє заздалегідь підготовлене ще до безпосереднього вчинення умисного вбивства алібі. Злочинець у таких випадках має час для планування та реалізації комплексу заходів, спрямованих на підшукання осіб, які підтвердять неправдиві показання про його присутність у іншому місці під час вчинення злочину, одержання відповідних документів, тощо. Дещо простішою може бути ситуація, коли підготовка неправдивого алібі відбувається вже після вчинення вбивства, коли особа попадає в коло підозрюваних. Така особа діє в умовах обмежених за часом і через це потенціал якісної підготовки неправдивого алібі значено менший. Не слід легковажно відноситися до ситуацій, коли заявляється алібі, яке не містить посилань на інші джерела, що можуть його підтвердити. Кожне заявлене алібі має бути перевірене – підтверджене або спростоване. Ні в якому разі не слід його ігнорувати і визначати як неправдиве. Тільки одночасним відпрацюванням на предмет підтвердження чи спростування вчинення підозрюваним певних дій можна забезпечити одержання достовірних даних про подію умисного вбивства.

Центральне місце перевірки алібі підозрюваного займає допит особи, яка його заявила. Такою особою може бути не тільки особа, яка підозрюється у вчиненні умисного вбивства, а й особа, яка знаходиться з нею у родинних чи інших зв'язках. Від останньої групи осіб заява про алібі може поступати під час їх допиту у випадках, коли підозрювана особа переховується від органів досудового розслідування. До складу СОГ, яка здійснює розслідування умисного вбивства можуть входити декілька слідчих. У випадках, коли заяву про алібі отримав під час допиту не старший слідчої групи, він має обов'язково разом зі слідчим, який здійснював допит, проаналізувати протокол допиту шляхом співставлення показань з іншими матеріалами кримінального провадження для

визначення обставин, на перевірку яких необхідно звернути увагу. Оптимальним є проведення повторного допиту особи, яка заявила алібі підозрюваного, старшим слідчої групи. Рішення про такий допит має бути взаємопов'язане з наявністю у слідства доказів, які підтверджують, або спростовують показання про алібі. В плані проведення тактичної операції для забезпечення успішності перевірки алібі підозрюваного висунуті версії мають бути деталізовані в переліку обставин, які підлягають з'ясуванню під час її проведення. Не можна не погодитися з В. П. Бахіним, що максимальна деталізація – основний тактичний прийом для перевірки алібі [10, С. 22]. Старший слідчої групи для забезпечення інтенсивності перевірки алібі може доручити проведення допитів осіб як іншим членам слідчої групи, так і оперативному підрозділу. Однак, якщо таке рішення й приймається, то треба виважено підходити до того, допит кого саме доручати. Однозначно допит підозрюваного щодо алібі має проводити старший слідчої групи, допити свідків – може провести інший слідчий, а оперативному підрозділу проведення допитів у таких ситуаціях можна доручити тільки за умови забезпечення підготовки до його проведення за участі одного з членів слідчої групи.

До числа процесуальних дій, які можуть забезпечувати перевірку алібі, відносяться:

- допити осіб, на яких послалася особа, що заявила про алібі. Такі допити рекомендується проводити в один і той же час, щоб виключити обмін інформацією про питання та зміст відповідей між такими особами і в такий спосіб додаткове взаємне узгодження змісту показань;

- повторні допити раніше допитаної особи, яка заявила про алібі, та осіб, яких допитали для підтвердження алібі, для виявлення протиріч у їх показаннях, які вони раніше дали, та з'ясування, за наявності, їх причин;

- пошук свідків, які можуть спростувати алібі підозрюваної особи та їх допит;

- проведення обшуків у житлі чи іншому володінні підозрюваної особи, її родичів, знайомих за наявності для цього підстав для відшукування та вилучення

матеріальних об'єктів, які можуть містити дані, пов'язані з подією умисного вбивства;

- тимчасовий доступ до речей і документів, які знаходяться у володінні фізичних, юридичних осіб та можуть підтвердити або спростувати алібі;

- отримання зразків для експертизи та проведення ідентифікаційних експертиз (дактилоскопічної, ДНК) за слідами, виявленими на місці події;

- одночасний допит раніше допитаної особи, яка заявила алібі, та особи, яка дала показання, які спростовують алібі;

- проведення слідчого експерименту з метою перевірки можливості підозрюваному швидко переміститися між місцем злочину та місцем, де його бачили певний проміжок часу, який передував або слідував за подією вбивства.

Протидія розслідуванню є одним з вагомих чинників, які суттєво впливають на можливість притягнути до кримінальної відповідальності винних у вчиненні умисного вбивства. Вона по окремих категоріях кримінальних проваджень є закономірним явищем, яке впливає на ефективність не тільки розслідування, а й судового розгляду вчинених злочинів [4, С. 30; 10, С. 26 – 44; 13, С. 79 – 83].

Численні дослідження методики розслідування умисних вбивств, від загальних її положень до особливостей розслідування їх окремих різновидів (на замовлення, вчинених іноземцями, організованими групами, серійних вбивств на сексуальному ґрунті, вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями, поєднаних з відчуженням житла громадян, вчиненням розбійних нападів, вимаганням, торгівлею людьми, незаконним позбавленням волі, викраденням людини тощо) [48; 20; 59; 30; 46; 80; 131; 133] дають підстави для твердження, що слідчому при організації розслідування таких злочинів завжди необхідно брати до уваги протидію розслідуванню як закономірне явище, що є супутнім досудовому розслідуванню від його початку до завершення.

Спектр форм та способів протидії розслідуванню умисних вбивств широкий і може бути обумовлений як особливостями обраного злочинцем способу, місця вчинення злочину, жертви злочину, а також наявними в нього

можливостями вплинути на джерела фактичних даних про обставини події вбивства як до, так і під час досудового розслідування, та на осіб, що здійснюють досудове розслідування, експерта, прокурора, слідчого суддю. В теорії криміналістики як основні форми протидії розслідуванню виділяють приховування злочину та перешкоджання його розслідуванню. Перша – взаємопов’язана з діями щодо готування та вчинення злочину і в просторово-часовому аспекті приховування злочину розгортається паралельно або безпосередньо після їх вчинення. Друга – пов’язана з діями слідчого, оперативного підрозділу, спрямованими на одержання доказів у кримінальному провадженні та їх результатами [72, С. 81–91; 100, С. 78 – 107]. Потреба у організації тактичної операції, спрямованої на подолання протидії розслідуванню, виникає у ситуаціях, коли має місце застосування злочинцем та пов’язаними з ним особами комплексного впливу на джерела даних, які мають значення для кримінального провадження. І такий вплив може розпочинатися ще під час вчинення умисного вбивства із застосуванням різних способів приховування цього злочину – приховування трупа, його спалення, понівечення обличчя, пальців рук, розчленування, інсценування самогубства, тощо. А потім поєднуватися з іншими способами протидії вже під час розслідування умисного вбивства. При чому, злочинцем такі дії у взаємозв’язку можуть як плануватися та готуватися заздалегідь, так і визначатися вже під час досудового розслідування, виходячи з його припущень про докази, які можуть бути одержані слідством. У вивчених нами кримінальних провадженнях такий комбінований вплив мав місце при даванні неправдивих показань свідками та підозрюваним, відмові від раніше даних показань свідками з одночасним даванням неправдивих показань підозрюваним, спроби підкупу / підкуп свідків, погрози життю, здоров’ю, майну свідків з метою схиляння їх до давання неправдивих показань. Практиці відомі й випадки спроб підкупу / підкупу експертів з метою забезпечення одержання недостовірного висновку судової експертизи, спроб підкупу / підкупу слідчого, прокурора у кримінальному провадженні з метою забезпечення ухилення від кримінальної відповідальності винного.

Для забезпечення розв'язання тактичного завдання з подолання протидії розслідуванню слідчий має в першу чергу структурувати ідентифіковані ним факти, суб'єктів, способи протидії розслідуванню та наслідки їх застосування за ступенем їх впливу на перспективи встановлення особи, яка вчинила умисне вбивство, та доведення її вини. Практика свідчить, що протидія розслідуванню може бути ефективною, наприклад, давання неправдивих показань чи відмова від давання показань, тільки у випадках, коли відсутні інші джерела даних про обставини події кримінального правопорушення та причетність до неї певної особи. Але якщо такі джерела доказів є в розпорядженні слідчого, то спростування неправдивих показань не представляє суттєвих труднощів.

Давання неправдивих показань як компонент комбінованого впливу на можливості доказування при протидії розслідуванню домінує у практиці розслідування умисних вбивств над іншими способами протидії розслідуванню. Серед вивчених нами кримінальних проваджень 78% випадків від загальної кількості склали факти давання неправдивих показань. З їх числа у 11% мала місце їх комбінація з діями, спрямованими на приховування трупа. Інші 67% – з даванням неправдивих показань декількома особами (підозрюваним, свідками). У 18% – відмова від давання показань чи від раніше даних показань. У 3% – спроба підкупу слідчого, у 1% – експерта. Зазначимо, що це ті способи протидії, які були встановлені під час досудового розслідування, у вивчених нами кримінальних провадженнях.

При складанні плану проведення тактичної операції з подолання протидії розслідуванню слідчому треба визначитися із засобами нейтралізації впливу на одержання об'єктивних результатів розслідування виявленими способами протидії. До застосування таких засобів слідчому необхідно активно залучати членів СОГ.

У випадках, пов'язаних з протидією шляхом давання неправдивих показань, або відмовою від давання показань психологічний вплив є ключовим засобом подолання такої протидії розслідуванню. Застосування психологічного впливу на певну особу, яка протидіє розслідуванню повинно програмуватися з

урахуванням даних про особу суб'єкта протидії як наскрізне, таке що буде мати ті чи інші форми та моменти застосування під час проведення не одної, а декількох процесуальних дій. Тільки при такому підході до планування застосування психологічного впливу можна розраховувати на досягнення за його допомогою позитивного результату у формі відмови особи від подальшої протидії та схилення її до співробітництва зі слідством. Як справедливо зазначають В. К. Лисиченко та Р. М. Шехавцов психологічний вплив при подоланні протидії розслідуванню має за об'єктом впливу дві форми:

- логічний – спрямований на сферу раціональної оцінки особою ситуації, яка склалася у кримінальному провадженні, шляхом демонстрації суб'єкту протидії необґрунтованості його показань, хибності даних, на джерела яких він посилається, а також наслідків подальшого чинення протидії розслідуванню;

- емоціональний – спрямований на розбудження почуття жалю до себе, самолюбства, уявлення всіх негативних наслідків, що можуть настати в результаті вчинення протидії розслідуванню, душевний струс особи, наприклад, шляхом описання обставин вчинення злочину й наведення прикладу, як би ставилася особа до протидії розслідуванню, якщо б потерпілим була вона чи її родичі, та ін. [72, С. 217 – 218]

Такі вербальні слідчі (розшукові) дії як допит (первинний, повторний, додатковий), одночасний допит двох чи більше раніше допитаних осіб мають розглядатися як своєрідна платформа для застосування комплексного, розподіленого між декількома процесуальними діями психологічного впливу на суб'єкта протидії.

Для формування належного для подолання протидії розслідуванню у формі давання неправдивих показань рівня готовності слідчому необхідно здійснити одержати дані для їх спростування. Для цього можуть бути залучені співробітники оперативного підрозділу, яким доручаються встановлення свідків, які можуть спростувати неправдиві показання. Для з'ясування обставин приховування умисного вбивства та забезпечення одержання даних про приховані злочинцем матеріальні об'єкти, які є носіями слідів, вчинення

злочину, засобів злочину, тощо, а також про планування та реалізацію чинення протидії розслідуванню свою ефективність не однократно довели такі негласні слідчі (розшукові) дії як зняття інформації з електронних комунікаційних мереж та спостереження за особою. Їх результати можуть забезпечити одержання підстав для проведення обшуків і подальшого вилучення речових доказів за фактом вбивства. Протоколи зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, спостереження за особою після їх розтаємнення за їх пред'явлення для ознайомлення під час допиту суб'єктів протидії (підозрюваного, свідків) є дієвими засобами як мінімум дискредитації їх показань, а як максимум – це може сприяти відмові таких осіб від раніше наданих неправдивих показань та повідомленню достовірних даних про обставини події умисного вбивства. Звернемо увагу, що під час проведення названих вище негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути одержані дані про готування, вчинення протиправних діянь, передбачених ст.ст. 368, 384, 385, 386 КК України. Після одержання даних про такі протиправні діяння для слідства може відкритися можливість своєчасно припинити протидію розслідуванню, притягнути осіб, які їх вчинили, до кримінальної відповідальності, і в подальшому використати це для нейтралізації протидії розслідуванню. У таких випадках після внесення відомостей до ЄРДР організовується проведення тактичної операції із затримання злочинців.

У випадках погроз учасникам кримінального провадження про умисне вбивство діяльність СОГ має організовуватися за двома напрямками: 1) забезпечення їх безпеки; 2) одержання доказів протиправного впливу на них. Забезпечення безпеки є безумовним пріоритетом. Однак, ефективність заходів безпеки може бути забезпечена тільки за умов їх застосування в поєднанні із заходами, спрямованими на пошук та одержання даних про протиправний вплив на учасників кримінального провадження [156, С. 37]. Це завдання складно вирішити тільки повноваженнями слідчого, які він має в рамках кримінального провадження. Відповідно до вимог ст. 22 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» слідчий має в

строк не більше трьох діб, а у випадках, коли зміст повідомлення від учасника кримінального провадження дає підстави для висновку про наявність реальних ризиків для заявника, членів його сім'ї, близьких родичів – негайно прийняти рішення про застосування заходів безпеки.

Заходи процесуального характеру, наприклад, забезпечення конфіденційності даних про особу, проведення слідчих дій за допомогою відеоконференції, можуть бути реалізовані слідчим, а інші, пов'язані із реалізацією заходів фізичного захисту – за його дорученням відповідними органами Національної поліції [95, С. 89].

Застосування заходів безпеки не знімає як актуального питання щодо доручення слідчим на здійснення комплексу розшукових заходів оперативним підрозділом, спрямованих на встановлення осіб, які погрожують учаснику кримінального провадження, членам його сім'ї, близьким родичам, з подальшим проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на одержання доказів їх протиправної діяльності та затримання.

На рівні проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій доручення слідчого оперативному підрозділу виступає процесуальним засобом визначення як їх виконавців відповідний оперативний підрозділ чи конкретних співробітників оперативного підрозділу. Доручення в умовах відсутності визначення у КПК України СОГ як організаційної форми групового розслідування злочинів виступає єдиним засобом забезпечення законності проведення відповідних процесуальних дій оперативним підрозділом. Але для забезпечення якісного виконання доручень слідчий має відповідально відноситися не тільки до його складання, а й забезпечувати підготовку співробітників оперативного підрозділу до проведення, доручених процесуальних дій. Наприклад, до комплексу таких заходів щодо допиту відноситься деталізація в дорученні завдань, які мають бути вирішені під час проведення процесуальної дії, стислий опис обставини події, щодо якої необхідно здійснити допит особи, та максимально деталізований перелік питань, які мають бути з'ясовані під час допиту. Може мати місце ознайомлення

співробітника оперативного підрозділу, який буде проводити допит, з матеріалами кримінального провадження та обговорення варіантів розвитку допиту та питання, які при їх виникненні необхідно з'ясувати. Дії, які може вчинити особа (особи) з метою протидії розслідуванню.

Тільки спільна підготовка до окремих процесуальних дій може забезпечити умови для одержання доказів під час їх проведення.

Окремим завданням для спільної діяльності слідчого та оперативного підрозділу під час досудового розслідування умисних вбивств є розшук особи, щодо якої є дані вважати її причетною до цього злочину. Формування такого завдання може відбуватися у випадках, коли таких даних ще може бути не достатньо для формулювання підозри у вчиненні умисного вбивства такій особі, та коли доказів причетності особи до умисного вбивства достатньо і доручення про розшук підозрюваного надається оперативному підрозділу в рамках виконання вимог ст. 281 КПК України. Для забезпечення виконання завдання із розшуку особи, яка підозрюється у вчиненні умисного вбивства, слідчий має в рамках кримінального провадження зібрати та надати оперативному підрозділу, якому він доручає розшук, персональні дані про таку особу, її фото, відомості про документи, якими вона може користуватися, її контакти та потенційні місця знаходження. Пакет документів щодо оголошення підозрюваного в розшук разом із відповідним дорученням слідчого та документами про таку особу направляються оперативному підрозділу. Такі документи є підставою для заведення оперативно-розшукової справи щодо розшуку підозрюваного за абзацом третім ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Саме з цього моменту у вирішенні завдання з розшуку підозрюваного оперативний підрозділ виконує ключову роль. Слідчий з оперативним підрозділом взаємодіє через його керівника, який має здійснювати контроль за організацією та інтенсивністю здійснення розшукових заходів, спрямованих на встановлення місцезнаходження підозрюваного, який був оголошений в розшук.

Розшук підозрюваного є єдиним прямо визначеним у КПК України завданням, реалізацію якого слідчий може доручити оперативному підрозділу у кримінальному провадженні. На практиці ж спектр розшукових завдань, вирішення яких доручається слідчим оперативному підрозділу є значно ширшим. На це вірно звертають увагу М. Багрій, М. П. Климчук, А. А. Саковський та інші науковці [6, С. 315; 54, С. 55; 121, С. 112 – 113]. Підсумовуючи викладений нами матеріал щодо розшукових завдань, до вирішення яких можуть залучатися оперативні підрозділи під час розслідування умисних вбивств, через призму нормативної визначеності у КПК України їх постановки слідчим та виконання оперативними підрозділами зазначимо, що наявна практика їх формулювання в дорученнях слідчого, а саме, щодо встановлення свідків-очевидців, особи трупа, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення речових доказів у кримінальному провадженні, підшукування осіб, яких можна буде залучити до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, призводить нас до висновку, що норми ст. 41 КПК України не можуть бути застосовані як в повній мірі легітимне обґрунтування для таких доручень. Те, що на практиці виправдовується можливість давати такі доручення на підставі наявності в тексті ч. 1 ст. 41 КПК України термінів слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, які трактуються як дозвіл доручати оперативному підрозділу здійснювати гласно і негласно розшукові дії, не може розглядатися як достатнє обґрунтування для цього. Причина – наявність у ч. 1 ст. 223 КПК України визначення слідчих (розшукових) дій, а у ч. 1 ст. 246 КПК України негласних слідчих (розшукових) дій. І серед переліку слідчих (розшукових) у главі 20 КПК України та негласних слідчих (розшукових) дій у главі 21 КПК України не зазначені пошук свідків-очевидців, встановлення особи трупа, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення речових доказів у кримінальному провадженні, підшукування осіб, яких можна буде залучити до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Так, результати здійснення таких дій розшукового характеру не є доказами у кримінальному провадженні і питання щодо їх

допустимості чи недопустимості не стоїть, але вони можуть виступати як підстави для проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій і через це завжди є можливість для сторони захисту заявити клопотання щодо визнання одержаних доказів проведенням слідчої (розшукової) чи негласної слідчої (розшукової) дії, підставами для яких були дані отримані проведенням розшукових дій, недопустимими доказами. І за наявності таких прогалин в кримінальному процесуальному законі суд може таке клопотання задовільнити, керуючись п. 2 ч. 3 ст. 87 КПК України, тому що слідчий за ст. 41 КПК України не має повноважень доручати оперативному підрозділу здійснювати такі розшукові дії. Для усунення вказаної прогалини пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 41 КПК України абзацом другим у такій редакції:

«Слідчий може доручити оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження.»

Висновки до розділу 2

1. Умисне вбивство, передбачене ч. 1 ст. 115 КК України, є загальним складом по відношенню до всіх інших злочинів, які полягають в умисному протиправному заподіянні смерті іншій людині. Під час одержання первинної інформації про подію насильницької смерті людини її оцінка відбувається саме від ознак загального до ознак кваліфікованих складів злочинів цієї категорії. При виявленні під час досудового розслідування ознак різновиду умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині, який не підслідний органу досудового розслідування Національної поліції, кримінальне провадження передається за підслідністю до визначеного ст. 216 КПК України органу досудового розслідування. Зміна слідчого, слідчо-оперативної групи у кримінальному провадженні завжди є чинником, який потенцій може негативно вплинути на ефективність досудового розслідування умисного вбивства через часові витрати на передавання кримінального провадження, його вивчення

новопризначеним слідчим. Для зменшення негативних наслідків для кримінального провадження у таких ситуаціях оптимальним є включення до складу слідчо-оперативної групи слідчого, співробітників оперативного підрозділу Національної поліції, які входили до попереднього складу слідчо-оперативної групи. Однак, прийняття таких рішень для забезпечення стабільності та інтенсивності роботи по кримінальних провадженнях, і не тільки про умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, які передаються за підслідністю, має бути врегульоване на рівні відповідного міжвідомчого нормативно-правового акту з питань створення та організації роботи міжвідомчих слідчо-оперативних груп.

2. Формування моделей організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства відбувається на двох рівнях – стратегічному та тактичному. Моделі стратегічного рівня покликані забезпечити вирішення завдань з формування нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, методичного забезпечення діяльності з виявлення готування, вчинення умисних вбивств, їх документування для подальшого використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, підвищення рівня кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств. Моделі тактичного рівня забезпечують організацію взаємодії у конкретних кримінальних провадженнях за фактами виявлення готування до вчинення, замаху на вчинення умисного вбивства. Ці рівні організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим прямо взаємопов'язані, забезпечуючи формування загальної системи управління процесами спільної діяльності суб'єктів взаємодії, яка є основою для організації ефективної взаємодії у конкретній оперативно-розшуковій справі.

3. Моделі організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності

готування до вчинення, вчинення умисного вбивства стратегічного та тактичного рівнів складаються з таких компонентів: суб'єкти, завдання, засоби та умови організації взаємодії.

4. Для забезпечення інтенсивності початку досудового розслідування умисного вбивства у випадках, коли щодо такого факту здійснюється провадження в оперативно-розшуковій справі, оптимальним є прийняття рішення про закріплення за такою справою слідчого одразу після одержання первинної інформації щодо готування особи до вчинення умисного вбивства. Це дозволяє своєчасно прийняти рішення про припинення провадження в оперативно-розшуковій справі, скерувати її матеріали до органу досудового розслідування для внесення відомостей до ЄРДР, своєчасно припинити протиправні дії особи, спрямовані на вчинення умисного вбивства, з одночасним фіксуванням фактичних даних про такі дії у кримінальному провадженні.

5. Організація взаємодії під час досудового розслідування умисних вбивств також відбувається на стратегічному та тактичному рівнях. Моделі організації такої взаємодії на цих рівнях складаються з тих самих компонентів, що й моделі організації взаємодії під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, але ключову роль в них відіграють керівники органів досудового розслідування та слідчі.

6. Одним з найбільш ефективних засобів організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами є систематичне проведення координаційних нарад за участі керівників слідчих та оперативних підрозділів, присвячених проблемним питанням взаємодії між ними під час виявлення та розслідування умисних вбивств, а також для організації роботи слідчо-оперативної групи на початковому етапі розслідування та у випадках, коли після здійснення початкових процесуальних та інших дій умисне вбивство залишилося нерозкритим. Оперативні наради покликані забезпечити поточну організацію та контроль взаємодії у конкретних кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств.

7. Планування є ефективним засобом організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні, через те, що воно забезпечує системність збиранню доказів у кримінальному провадженні, залучення складу слідчо-оперативної групи до координованого виконання процесуальних та інших дій одночасно або протягом стислих проміжків часу та контроль за результатами їх здійснення. Якісне планування розслідування забезпечується наявністю у плані розслідування версій, переліку обставин події кримінального правопорушення, які встановлені та ще підлягають з'ясуванню, процесуальних та інших дій, які були здійснені, зі стислим викладенням їх результатів, переліку процесуальних та інших дій, які мають бути здійснені, виконавців та строків їх проведення. Наведені вимоги мають бути визначені у Розділі V Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Вивчення положень пункту 4 Розділу VII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні через призму слідчої практики, її недоліків при розслідуванні умисних вбивств свідчить про потребу посилення контролю з боку керівника підрозділу Національної поліції за плануванням розслідування всіх злочинів, які викликають суспільний резонанс, від початку до завершення досудового розслідування.

8. Також не можна не звернути увагу на роль прокурора процесуального керівника у кримінальному провадженні у плануванні розслідування злочину. Не дивлячись на те, що положеннями Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні участь такого прокурора у складанні узгоджених планів розслідування не визначена взагалі, на практиці старший групи прокурорів процесуальних керівників у кримінальному провадженні також контролює

якість плану розслідування. Такий контроль не одержує свого формалізованого втілення у вигляді візування плану розслідування прокурором, але безумовно має відбуватися синхронізація позицій прокурора старшого групи прокурорів у кримінальному провадженні щодо умисного вбивства та слідчого, який здійснює досудове розслідування, щодо напрямів, послідовності проведення та визначення завдань процесуальних та інших дій у плані розслідування. Основною формою забезпечення узгодження слідчим з прокурором плану розслідування є проведення координаційної наради за участі як мінімум слідчого, прокурора старшого групи прокурорів, керівника слідчого, оперативного підрозділу. Оптимальним же є залучення до такої наради всіх прокурорів, які включені до групи прокурорів, та складу слідчо-оперативної групи.

9. Вивчення слідчої практики дає підстави для визначення, що до числа проблемних завдань, які можуть виникати під час досудового розслідування умисних вбивств і оптимальним засобом вирішення яких є тактична операція, відносяться:

- припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного;
- встановлення особи невідомого трупа;
- перевірка алібі підозрюваного;
- подолання протидії розслідуванню;
- забезпечення безпеки учасників кримінального провадження;
- розшук підозрюваного.

10. Важливим напрямом забезпечення збирання доказів у кримінальному провадженні щодо умисних вбивств є здійснення розшукових заходів слідчим спільно з оперативними підрозділами щодо пошуку свідків-очевидців, встановлення особи трупа, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення речових доказів у кримінальному провадженні, також підшукування осіб, яких можна буде залучити до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, встановлення

місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук. Аналіз нормативних приписів кримінального процесуального закону свідчить про наявність прогалин у нормативно-правовій регламентації виконання неведених вище розшукових завдань, з числа яких слідчий може доручити оперативному підрозділу на підставі ст. 281 КПК України здійснити розшук підозрюваного, оголошеного в розшук. Наведене формує потребу у вдосконаленні положень ст. 41 КПК України в частині надання слідчому права доручати оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження.

ВИСНОВКИ

1. Вивчення наукового доробку на предмет визначення стану та ступеня дослідження питань організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень і, зокрема, умисних вбивств, продемонструвало, що визначення як складового предмету дослідження питань організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом не означає, що робота буде містити матеріал саме з цих питань. В теорії кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності відбулося розмивання поняття організації взаємодії у загальному відносно нього понятті взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення. Організація взаємодії є ключовою складовою забезпечення спільного вирішення слідчим та оперативним підрозділом завдань щодо швидкого, повного та неупередженого розкриття та розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження. Без чітких уявлень про зміст, сутність та структуру організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу не можна забезпечити на системній основі якість спільної діяльності слідчого та оперативного підрозділу при виявленні та розслідуванні злочинів. Умисні вбивства є злочинами, вчинення яких завжди спричиняє значний суспільний резонанс, за результатами розслідування яких суспільство оцінює якість роботи правоохоронних органів. Саме тому проблематика організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час виявлення та розслідування цих злочинів визначається як актуальний напрям для теорії та практики розслідування кримінальних правопорушень.

2. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами при виявленні та досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень як заснована на законі діяльність слідчого/слідчих, співробітника/співробітників оперативного підрозділу/оперативних підрозділів, прокурора процесуального керівника, їх

керівників з реалізації дій, спрямованих на швидке, повне та неупереджене розкриття, розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження за функціоналом складається з двох компонентів:

- виявлення кримінального правопорушення, де зазвичай першочергове значення має діяльність оперативних підрозділів, у разі, якщо виявлення відбувалось при здійсненні оперативно-розшукової діяльності щодо тяжких злочинів, які готуються;

- досудове розслідування кримінального правопорушення, де ключову роль відіграє слідчий.

Складовими в обох компонентах є: 1) організація взаємодії; 2) реалізація взаємоузгоджених заходів. Ці складові взаємопов'язані між собою, попри це організація взаємодії домінує в системі взаємодії як діяльності. Вона, як функціональна складова, забезпечує взаємодію слідчого з оперативним підрозділом через засоби прийняття управлінських, процесуальних рішень суб'єктами організації взаємодії щодо визначення учасників взаємодії, її форм, планування спільної діяльності, контролю за виконанням запланованих заходів, оцінки результатів виконаних заходів з позиції їх своєчасності, якості за процедурою здійснення, результативності в контексті ступеня вирішення завдань, які визначалися перед кожним заходом і у їх взаємозв'язку, визначення ризиків, що перешкоджають досягненню мети та корегування подальших спільних дій слідчого та оперативного підрозділу з урахуванням результатів попередньо здійснених заходів та визначених ризиків. Враховуючи місце організації взаємодії в системі взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінального правопорушення під нею пропонується розуміти систему рішень та дій, які реалізуються керівниками слідчого, оперативного підрозділів, правоохоронних органів, прокурором процесуальним керівником, слідчим, працівником оперативного підрозділу в межах їх повноважень та компетенції, із забезпечення ефективності спільного вирішення завдань щодо встановлення обставин події

кримінального правопорушення та кримінального переслідування винних у його вчиненні.

Її базовими, вихідними положеннями, що мають визначальне значення для забезпечення ефективної взаємодії є принципи законності, спільної мети, компетентності, єдиноначальності та колегіальності, системності, плановості.

3. Загальним складом для всіх злочинів, які полягають в умисному протиправному заподіянні смерті іншій людині є умисне вбивство, передбачене ч.1 ст. 115 КК України. Як свідчить слідча практика саме його ознаки виступають як базові при первинній оцінці заяв та повідомлень про вчинене кримінальне правопорушення через його об'єктивно найбільшу розповсюдженість серед інших різновидів умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині, а також обмеженість обсягу даних про подію настання насильницької смерті у первинних повідомленнях про неї, які отримують правоохоронні органи. У зв'язку з цим раціональною є практика організації реагування слідчо-оперативними групами Національної поліції на факти виявлення трупів з ознаками насильницької смерті, органам досудового розслідування якої підслідні умисні вбивства, передбачені ст. 115 КК України. В подальшому, при виявленні під час досудового розслідування ознак різновиду умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині, який не підслідний органу досудового розслідування Національної поліції, кримінальне провадження передається за підслідністю до визначеного ст. 216 КПК України органу досудового розслідування. У таких випадках відбувається повна заміна складу слідчо-оперативної групи у кримінальному провадженні. Як наслідок досудове розслідування уповільнюється як мінімум на час вивчення слідчим матеріалів кримінального провадження і виникають ризики втрати можливостей зі своєчасного одержання доказів. Оптимальним у таких ситуаціях є включення до складу слідчо-оперативної групи слідчого, співробітників оперативного підрозділу Національної поліції, які входили до складу слідчо-оперативної групи. Прийняття таких рішень для забезпечення стабільності та інтенсивності роботи по кримінальних провадженнях, і не тільки про умисне протиправне

заподіяння смерті іншій людині, які передаються за підслідністю, має бути врегульоване на рівні відповідного міжвідомчого (МВС, СБУ, ДБР, БЕБ, НАБУ) нормативно-правового акту з питань створення та організації роботи міжвідомчих слідчо-оперативних груп.

4. Модель організації взаємодії при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень – це сформована положеннями нормативно-правових актів та науково обґрунтованими методичними рекомендаціями універсальна структура діяльності суб'єктів організації взаємодії, яка виступає як основа для забезпечення практики взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Моделі організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом формуються на двох рівнях – стратегічному та тактичному. На стратегічному – вирішуються завдання з формування нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, методичного забезпечення діяльності з виявлення готування, вчинення умисних вбивств, їх документування для подальшого використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, спільного здійснення комплексу процесуальних та інших дій у кримінальному провадженні, підвищення рівня кваліфікації співробітників оперативного підрозділу та слідчих, які спеціалізуються на виявленні, документуванні та розслідуванні умисних вбивств. Тактичний – пов'язаний з організацією взаємодії у конкретних кейсах за фактами виявлення готування до вчинення, замаху на вчинення, вчинення умисного вбивства. Стратегічний та тактичний рівні організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом прямо взаємопов'язані. Без формування загальної системи управління процесами спільної діяльності цих суб'єктів взаємодії неможливою є організація ефективної взаємодії у конкретній оперативно-розшуковій справі або кримінальному провадженні.

5. Компонентами моделей організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та

стратегічному та тактичному рівнях є суб'єкти (керівник підрозділу кримінальної поліції, слідчого підрозділу територіального підрозділу Національної поліції, керівники кримінальної поліції, слідчого управління на рівні регіонального управління Національної поліції, керівники регіонального управління Національної поліції, керівники кримінальної поліції та органу досудового розслідування на рівні керівництва Національної поліції, співробітник оперативного підрозділу, в провадженні якого є оперативно-розшукова справа), завдання (організація якісної роботи оперативних підрозділів та слідчих щодо припинення фактів готування, замаху на вчинення умисних вбивств та забезпечення притягнення винних до кримінальної відповідальності), засоби (управлінські, процесуальні рішення та дії) та умови організації взаємодії (нормативно-правова регламентація, матеріально-технічне, кадрове забезпечення та оперативно-розшукові ситуації, які складаються при організації взаємодії при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства). Особливості організації взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим у конкретних оперативно-розшукових справах взаємопов'язані з оперативно-розшуковою ситуацією, яка склалася на момент прийняття рішення керівником оперативного підрозділу про потребу залучення слідчого для надання методичної допомоги у оперативно-розшуковому кейсі. Оптимальним є прийняття рішення про закріплення за оперативно-розшуковою справою слідчого одразу після одержання первинної інформації щодо готування особи до вчинення умисного вбивства. Для забезпечення своєчасності прийняття рішення про припинення провадження в ОРС, скерування її матеріалів до органу досудового розслідування для внесення відомостей до ЄРДР, своєчасного припинення протиправних дій особи, спрямованих на вчинення умисного вбивства, з одночасним фіксуванням таких дій у кримінальному провадженні пропонується визначити у п. 3 Розділу III Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні

обов'язковість розгляду цих питань на оперативній нараді за участі керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці.

6. Під час здійснення досудового розслідування умисних вбивств моделі організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом мають формуватися на тих же рівнях вирішення управлінських завдань – стратегічному та тактичному, але орієнтиром у їх конкретизації виступають положення ст. 2 КПК України, а в системі суб'єктів організації взаємодії на першому плані є керівники органів досудового розслідування та слідчий у кримінальному провадженні, яке він розслідує. В структурному плані модель організації взаємодії під час досудового розслідування включає аналогічні компоненти, що й під час здійснення оперативно-розшукової діяльності за фактами готування до вчинення умисних вбивств – завдання, суб'єкти, умови, засоби організації взаємодії. На стратегічному рівні діяльність керівників слідчих підрозділів та підрозділів Національної поліції має бути спрямована на формування стійких процесів взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом, які забезпечують взаємне інформування, спільне виконання суб'єктами взаємодії у конкретних кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, або виконання оперативним підрозділом доручень слідчого. Одними із ключових засобів забезпечення організації таких процесів є систематичне проведення координаційних нарад за участі керівників слідчих та оперативних підрозділів щодо проблемних питань взаємодії між ними під час розслідування умисних вбивств. На тактичному рівні – координаційні наради можуть проводитися на початку розслідування для організації роботи слідчо-оперативної групи, а також у випадках, коли після здійснення початкових процесуальних та інших дій умисне вбивство залишилося нерозкритим, оперативні наради – для поточної організації та контролю взаємодії у конкретних кейсах розслідування умисних вбивств.

Планування є не менш важливим засобом організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні, через те, що воно

забезпечує: впорядкування доказів, які зібрані у кримінальному провадженні на момент складання плану розслідування та під час періодичної оцінки його відповідності новим доказам; моделювання події кримінального правопорушення шляхом побудови слідчих версій, які з найбільшою імовірністю моделюють обставини події кримінального правопорушення, а також шляхом визначення структури та послідовності дій з розслідування кримінального правопорушення; управління процесом розслідування кримінального правопорушення визначенням у плані розслідування виконавців, строків проведення процесуальних та інших дій, а також періодичного корегування цього плану виходячи з результатів розслідування. Однак, відповідно до підпункту 1 пункту 4 Розділу VII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні контроль з боку керівника за плануванням розслідування вимагається тільки у кримінальних провадженнях, у яких не встановлено осіб, що вчинили кримінальні правопорушення. Таким чином закладене вибіркоче забезпечення контролю якості досудового розслідування, що є неприйнятним та потребує визначення щодо всіх кримінальних проваджень, у яких створено СОГ.

Слідчою практикою напрацьовані різні форми планів розслідування. Для планування розслідування слідчо-оперативною групою на подальшому етапі оптимальним є план, форма якого передбачає версії, перелік обставин події кримінального правопорушення, які встановлені та ще підлягають з'ясуванню, процесуальні та інші дії, які були здійснені, та стисло викладені їх результати, перелік процесуальних та інших дій, які мають бути здійснені, виконавці та строки їх проведення. Для забезпечення якості планування розслідування такі вимоги мають бути визначені у Розділі V Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Такий план рекомендується опрацювати під час

координаційної наради перед його погодженням керівниками слідчого та оперативного підрозділів.

7. Проведення тактичних операцій під час розслідування умисних вбивств є ефективним засобом вирішення слідчо-оперативною групою завдань кримінального провадження у проблемних слідчих ситуаціях інформаційної невизначеності про обставини події умисного вбивства, протидії його розслідуванню. Узагальнення слідчої практики як типові для розслідування умисних вбивств дозволило виділити: тактичну операцію з припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного; тактичну операцію встановлення особи невідомого трупа; тактичну операцію з перевірки алібі підозрюваного; тактичну операцію з подолання протидії розслідуванню; тактичну операцію із забезпечення безпеки учасників кримінального провадження; тактичну операцію із розшуку підозрюваного.

8. Оперативним підрозділам у кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств може бути доручено вирішення розшукових завдань із пошуку свідків-очевидців, встановлення особи трупа, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення речових доказів у кримінальному провадженні, підшукування осіб, яких можна буде залучити до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, встановлення місцезнаходження підозрюваного, оголошеного в розшук. З числа наведених розшукових завдань за кримінальним процесуальним законом слідчий може доручити оперативному підрозділу на підставі ст. 281 КПК України здійснити розшук підозрюваного, оголошеного в розшук. З метою забезпечення нормативної визначеності питань розшуку у кримінальних провадженнях необхідно у ст. 41 КПК України передбачити можливість слідчому доручати оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень : навч. посіб. / за заг. ред. О. О. Юхна. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 152 с.
2. Акулова Н. В. Міжнародний правопорядок як об'єкт кримінально-правової охорони для діяння, передбаченого статтею 443 Кримінального кодексу України. *Право і суспільство*. 2017. № 4 ч. 2. С. 134–137.
3. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності: термінологічний словник. Одеса, 2017. 143 с.
4. Аленін Ю. П., Аркуша Л. І., Гловюк І. В., Волошина В. К., Малахова О. В., Торбас О. О. / за ред. В. К. Волошиної. Досудове розслідування: навчально-методичний посібник. Одеса. 2020. 141 с.
5. Арешонков В. В. Організація проведення техніко-криміналістичних досліджень у розслідуванні злочинів. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70) № 6. С. 88–93.
6. Багрій М. Взаємодія слідчого з працівниками підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Львівського університету*. 2013. Випуск № 57. С. 315–321.
7. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні. Ч. 1. Теоретико-методологічні засади : навч. посіб. ВПЦ АМУ. Київ, 2010. 276 с.
8. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Ч. 1. Харків : Вид-во НУВС. 2002. 336 с.
9. Басиста І. В., Благута Р. І., Комісарчук Ю. А. Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства: навчальний посібник / Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 432 с.
10. Бахін В. П., Гора І. В., Цимбал П. В. Криміналістика: курс лекцій. Ч.1. Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. 356 с.

11. Берназ В. Д. Нові професійні функції слідчого при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та напрями вдосконалення їх підготовки. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 8–12.
12. Берназ В. Д. Правова природа, поняття та загальна класифікація негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 226–230.
13. Берназ В. Д. Психологія протидії слідчій діяльності. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2000. № 2. С. 79–83.
14. Бережний С. Д. Відповідальність за умисне вбивство з корисливих мотивів за кримінальним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К., 2009. 217 с.
15. Белікова К., Кравченко Ю., Потеряйко С., Марченко О. Організація взаємодії між органами управління у надзвичайних ситуаціях : правовий, організаційний та економічний аспекти. *Науковий вісник : Державне управління*, 2020. № 4(6). С. 6–29.
16. Благута Р. І., Климчук М. П., Сакал В. М., Цуцкірідзе М. С. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів під час досудового розслідування : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС. 2014. 216 с.
17. Бондар В. С. Взаємодія слідчого (дізнавача) з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у криміналістичному та кримінальному процесуальному вимірах (методологічні та праксеологічні проблеми). *Київський часопис права*. № 2. 2022. С. 141–153.
18. Бондар В. С., Ріпа Ф. В. Взаємодія органів досудового розслідування з підрозділами, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність у виявленні та розслідуванні колабораційної діяльності в ідеологічній та культурно-освітній сферах. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 2, 2023. С. 461–466.
19. Бондаренко В. Є., Абламський С. Є. Організація взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Пріоритетні напрямки діяльності Національної поліції України*. Харків, 2018. С. 32–35.

20. Борисенко І. В. Організація та проведення тактичних операцій при розслідуванні вбивств з розчленуванням трупа. *Вісник Академії правових наук України*. Харків : Право, 2001. № 3 (26). С. 213–225.
21. Борисенко М. В. Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування : дис. ... доктора філософії зі спеціальності 081 Право. Національна академія внутрішніх справ, 2021. 260 с.
22. Борисенко М.В., Мельник О.В. Взаємодія слідчого з іншими посадовими особами та підрозділами Національної поліції під час кримінального провадження: загальна характеристика. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 5. Том 1. С. 188–191.
23. Буряк М. В. Злочини проти основ національної безпеки України у політичній сфері. *Наше право*. 2019. № 1. С. 27–31.
24. Василичук В.І. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми досудового розслідування: зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф.* (Київ, 1 лип. 2015 р.). К. : Національна академія внутрішніх справ, 2015. С. 23–25.
25. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь. ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
26. Взаємодія при розслідуванні економічних злочинів: монографія / кол. авт. : А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк та ін.; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Харків: «Курсор», 2009. 320 с.
27. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навч. посіб. Видання друге, доповнене і перероблене / С. Є. Абламський, О. О. Юхно, Т. Г. Фоміна та ін. Харків: ФОП Панов А. Харків, 2019. 209 с.
28. Вознюк А. А., Жук І. В. Порухення законів і звичаїв війни : безпосередні об'єкти, предмети та потерпілі від злочину. Загальні положення «JUS IN BELLO». *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 4 (100). С. 57–74.

29. Волобуєв А. Ф. Питання взаємодії слідчих з оперативними підрозділами в досудовому розслідуванні. *Актуальні проблеми досудового розслідування*: зб. тез доповідей IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 1 лип. 2015 р.). Київ : Національна академія внутрішніх справ. 2015. С. 25–27.
30. Воронін В. І. Розслідування вбивств, учинених на замовлення з використанням вибухових пристроїв: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2019. 264 с.
31. Гавріляк О. Ю. Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів при проведенні тактичних операцій у кримінальних провадженнях про вимагання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 6–2. Том 2. С. 114–117.
32. Гаєнко В. І., Железнов Є. О. До питання про підготовку фахівців для забезпечення взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю. *Вісник академії правових наук України*. 1997. №1. С. 18–21.
33. Гевко В. В. Використання непроцесуальної інформації під час доказування у стадії попереднього розслідування : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1996. 238 с.
34. Геращенко І. А., Джумандурдиев Г. Антикризове управління персоналом. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. Вип. 45. С. 148–152.
35. Гловюк І. В. Спільні слідчі групи за Люблянсько-Гаазькою конвенцією та КПК України. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року) / упор. Р. М. Шехавцов. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 68–72.
36. Гриценко В. В. Деякі організаційні проблеми взаємодії оперативних працівників та слідчих податкової міліції у боротьбі зі злочинністю у сфері оподаткування. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 1999. № 2 (10). С. 129–131.

37. Гречанюк С. К. Організація взаємодії органів та установ державної кримінально-виконавчої служби України з неурядовими інституціями. *Держава і право*. 2011. Випуск 51. С. 523–528.
38. Грибовський О. В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділ під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 246–254.
39. Гуріна О. В., Кишковська О. Л., Скрипник К. М. Моделі і методи управління персоналом в умовах кризи. *Ефективна економіка*. № 2, 2019. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7554>
40. Долженков О. Ф. Взаємодія як чинник оптимізації правоохоронної діяльності. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України*. 2002. № 4. С. 229–236.
41. Дудніков О.Л. Криміналістична концепція взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю. *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 1997. № 1(8). С. 185–189.
42. Дубинський А. Я. Вибрані праці / упор. Л. Д. Удалова, О. І. Галаган, Д. П. Письменний. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 430 с.
43. Душейко Г. О. Організаційно-тактичні основи реалізації оперативно-розшукової інформації на стадії порушення кримінальної справи: автореф. дис... канд. юрид. наук. Харків, 2001. 19 с.
44. Єршова О.О., Гончаренко І.М. Сучасні моделі управління розвитком бізнесу: сутність, види, інноваційні бізнес-моделі. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. № 2 (7), 2022. С. 75-85.
45. Заєць О. М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні : сучасний стан і перспективи розвитку. *Вісник кримінального судочинства*. №4, 2016. С. 17–25.
46. Замула Б. А. Методика розслідування вбивств, вчинених іноземцями на території України: дис... докт. філос.: 081. Київ, 2021. 284 с.

47. Захаров В. П. Проблеми діяльності оперативних підрозділів кримінально-виконавчої системи щодо боротьби зі злочинністю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2001. 16 с.
48. Здоровко С. Ф. Розслідування вбивств, що вчиняються організованими злочинними групами (типові тактичні операції). Харків : Гриф, 2004. 176 с.
49. Іванов Ю. Ф. Початок життя людини як об'єкт кримінально-правової охорони. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право»*. Вип. 1/2010. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/18.pdf (дата звернення 05.03.2019).
50. Карпенко М. І. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків : методика розслідування цих злочинів. *Юридична наука*, 2013. № 8. С. 69–83.
51. Кириченко О. В., Хмеленко В. В. Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам : монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 160 с.
52. Кириченко О. В. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами правоохоронних органів під час виявлення та розслідування корупційних кримінальних правопорушень: теоретико-правові аспекти. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 316–322.
53. Кияшко О. О. Посягання на державного чи громадського діяча : кримінально-правові та омпаративістські аспекти : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Херсонський державний університет; Національний університет «Одеська юридична академія». Херсон, 2019. 271 с.
54. Климчук М. П. Виконання доручень, як форма взаємодії слідчих та оперативних підрозділів. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. Вип. № 1. С. 292–296.
55. Когутич І. І. Криміналістика: курс лекцій. Київ : Атіка, 2008. 888 с.
56. Колесник В. А. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій потребує вдосконалення. *Доктринальні та правозастосовні проблеми кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-й річниці набуття

чинності Кримінального процесуального кодексу України (м. Одеса, 9 грудня 2022 р.) / уклад.: Л. І. Аркуша, О. О. Торбас, В. А. Завтур ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 76–81.

57. Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення : науково-практичний посібник. Київ: Прецедент. 2014. 135 с.

58. Колода А. А. Проблемні аспекти взаємодії слідчого та уповноважених осіб оперативних підрозділів, що спричиняє допущення слідчим помилок. *Науковий вісник Харківського державного університету. Серія юридичні науки*. Випуск 3. 2023. С. 30–35.

59. Коновалова В. О. Вбивство: мистецтво розслідування: монографія. Харків : Факт. 2001. 311 с.

60. Коновалова В. О. Криміналістичні аспекти боротьби з організованою злочинністю. *Правова держава Україна: проблеми, перспективи розвитку*. Харків : НЮА України, 1995. С. 343–345.

61. Коржанський М. Й. Кримінальне право. Законодавство України. Частина Особлива. Курс лекцій. Київ : Атіка, 2001. 544 с.

62. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів проти особи і власності. Київ : Юрінком, 1996. 144 с.

63. Корнєв М. Н. Соціальна психологія: підручник / М. Н. Корнєв, А. Б. Коваленко. Київ : АТ «Київська книжкова фабрика», 1995. 304 с.

64. Криміналістика: підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Черноус, А.В. Самодін та ін. ; за заг. ред. В.В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с.

65. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю. А. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін. ; за заг. ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Атіка, 2008. 712 с.

66. Кримінально-процесуальний кодекс УРСР від 28 грудня 1960 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05/ed19601228#Text>

67. Кубарев І. В. Поняття взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 2. С. 181–185.
68. Кудрявцев В. В. Кримінально-правова охорона життя осіб, що є носіями судової влади, за кримінальним законодавством України : автореф. дис. ...к.ю.н. зі спеціальності 12.00.08. Одеська національна юридична академія. Одеса, 2006. 20 с.
69. Лепеха О. М., Кондратюк О. В. До питання оперативно-розшукової характеристики умисних вбивств та її вплив на вибір форм негласної протидії злочинам. *Соціально-правові студії*. 2019. Випуск 3 (5). С. 118–123.
70. Лисенко А. М., Лисенко І. В. Планування як важливий елемент організації взаємодії оперативних та слідчих підрозділів під час протидії злочинам, пов'язаним із терористичною діяльністю. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2017. С. 244–248.
71. Лисенко В. В. Особливості взаємодії оперативних та слідчих підрозділів податкової міліції на етапі реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності та порушення кримінальної справи. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. №24. С. 30–36.
72. Лисиченко В. К., Шехавцов Р. М. Проблеми теорії та практики подолання протидії розслідуванню окремих різновидів злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями: монографія / Вступ. слово М.Є. Шумило. вид. 2-е, перероб. та доп. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. 343 с.
73. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством в умовах економіки знань та інтелектуалізації менеджменту. *Економічний форум*. 2016. Вип. 1. С. 161–170.
74. Ліненко С. Взаємодія як спосіб реалізації діяльності слідчих та оперативних підрозділів щодо встановлення місцеперебування осіб, які переховуються від органів досудового розслідування. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2022. Випуск 1(61). С. 50–61.

75. Ліненко С. Взаємодія як спосіб реалізації діяльності слідчих та оперативних підрозділів щодо встановлення місцеперебування осіб, які переховуються від органів досудового розслідування. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. Випуск 1(61). 2022. С. 50–61.
76. Ліпкан В. А., Діордіца І. В. Національна безпека України: кримінально-правова охорона : навчальний посібник. Київ : КНТ, 2007. 292 с.
77. Лонецький Л. М. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності під час досудового розслідування ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): дис... докт. філос.: 081. Львів, 2020. 249 с.
78. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Петряєв С. Ю. Криміналістика : навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів : у 2-х ч. Київ : Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського, 2017. Ч. II : Криміналістична тактика. Методика розслідування. 474 с.
79. Лук'янчиков Є. Д. Форми взаємодії в процесі використання спеціальних знань. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/6285/1/9_Lukyanchikov.pdf.
80. Любчинський О. В. Особливості розслідування серійних вбивств, вчинених на сексуальному ґрунті: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Львів, 2018. 230 с.
81. Мельникова О. Б., Шехавцов Р. М. Планування кримінально-процесуальної діяльності по розслідуванню злочинів: Навчальний посібник. Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2010. 104 с.
82. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. : В.В. Коваленко, Є.М. Моїсєєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. Київ : Атіка. 2010. Т. VI. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). 1128 с.
83. Міщук І. П. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я захисника чи представника особи: дис... канд. юрид. наук за спец.: 12.00.08. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2013. 241 с.

84. Мовчан А. В., Жуковський І. В. Особливості взаємодії оперативних підрозділів Національної поліції з іншими підрозділами правоохоронних органів у сфері протидії торгівлі людьми. *Наука і правоохорона*. 2022. Вип. 3 (57). С. 160–171.
85. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: Курс лекцій. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2000. 771 с.
86. Наказ Міністерства охорони здоров'я від 29.03.2006 № 179 : Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, Порядку реєстрації живонароджених і мертвонароджених, затверджена. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06#:~:text=Перинатальний%20період%20%2D%20період%2C%20який%20починається,\(168%20годин%20після%20народження\).](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06#:~:text=Перинатальний%20період%20%2D%20період%2C%20який%20починається,(168%20годин%20після%20народження).)
87. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Бойко А. М. та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Вид. 10-те, переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
88. Науково-практичний коментар кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., переробл. та допов. Київ : Юридична думка, 2012. 1313 с.
89. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 6-те вид., переробл. та доп. Київ : Юридична думка, 2009. 1236 с.
90. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника та М. І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та допов. Київ : Юридична думка, 2010. 1288 с.
91. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 7-ме вид., переробл. та допов. / А. М. Бойко, Л. П. Брич, В. К. Грищук та ін.; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Юридична думка, 2010. 1288 с.
92. Некрасов В. А. Формування нової парадигми оперативно-розшукової діяльності на основі стратегії забезпечення економічної безпеки країни.

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2, 2014. Львів: ЛьВДУВС. С. 327–343.

93. Олійник В. М. Поняття та принципи взаємодії при виявленні та розкритті злочинів у сфері господарської діяльності. *Форум права*. 2012. № 2. С. 511-518.

94. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування : навч. посібник / О. П. Бойко, О. Ф. Кобзар, В. В. Рогальська, Н. П. Черняк. Дніпро : ДДУВС. 2017. 84 с.

95. Орлеан А. Процедура забезпечення безпеки учасників кримінального провадження: адаптація законодавства України до європейських стандартів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Випуск 3 (7). С. 88–92.

96. Остапенко Л. Визначення поняття «життя» як об'єкта кримінально-правової охорони. *Підприємництво. Господарство. Право*. 2003. № 4. С. 105–108.

97. Островська Б. В. Право людини на життя від моменту її зародження в контексті права та моралі. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2016. № 2 (12). С. 140–148.

98. Павленко С. О. Сутність та зміст оперативно-розшукової ситуації. *Форум права*. 2018. № 4. С. 42–63.

99. Перепилиця М. М., Журавльов В. Ю. Деякі теоретичні аспекти інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків, 1999. Спецвип. № 1. С.37–46.

100. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню : монографія. Одеса, 2020. 424 с.

101. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підруч. / за ред. Ю.Ф. Кравченка. Київ : НАВСУ. 1999. 702 с.

102. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Харків : Арсіс, ЛТД, 2007. 576 с.

103. Поняття «взаємодія». Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F>
104. Попович О. С. Об'єкт терористичного акту : родовий об'єкт злочину. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2021. № 4. С. 308-312. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255489/252554>
105. Порошук С. Д., Онуфрієнко О. В. Право людини на життя як об'єкт нормативно-правового регулювання: сучасний стан, проблеми в Україні. *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України: Наук.-теор. журнал*. Луганськ : Ін-т внутрішніх справ МВС України, 1998. Вип. 2. С. 3–18.
106. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 24 травня 2021 року в справі №640/5023/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97286253>
107. Постолюк Т. О. Проблеми правового забезпечення взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції під час протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 494–497.
108. Потайчук І. В. Організація взаємодії правоохоронних органів при виявленні організованих злочинних груп. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2012. № 2 (6). С. 1–13.
109. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
110. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 07.07.2017 року № 575. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>
111. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 року № 2. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03/print> (дата звернення : 16.06.2023)

112. Проект Кримінального кодексу України (станом на 14.10.2023 року) розроблений робочою групою з питань розвитку кримінального права. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/10/14/kontrolnyj-tekst-proektu-kk-22-05-2023.pdf>

113. Пунда О. О. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні в кримінальному процесі. *Держава і право: зб. наук. праць. Серія «Юридичні і політичні науки»*. Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. Вип. 16. С. 319–321.

114. Рішення Європейського Суду з прав людини «Vo v. France» від 8 липня 2004 року URL : http://medicallaw.org.ua/uploads/media/j02_074_075.pdf

115. Сабанюк Т. Р. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №10. С. 573–576.

116. Сабанюк Т. Р. Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств в умовах воєнного стану. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародного круглого столу (23 лютого 2023 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць*. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 201–204.

117. Сабанюк Т. Р. Проблемні аспекти кримінально-правової характеристики умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині як чинника, що впливає на організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №9. С. 381–384.

118. Сабанюк Т. Р. Структура моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні та розслідуванні готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3

листопада 2023 року) / упор. Р. М. Шехавцов. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 183–187.

119. Сабанюк Т. Р. Теоретико-прикладні проблеми визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 350–356.

120. Сабанюк Т. Р. Теоретичні аспекти визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21 жовтня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 305–309.

121. Саковський А. А. Надання доручень як форма взаємодії слідчого з працівниками оперативних підрозділів. *Juris Europensis Scientia*. Випуск 1, 2022. С. 110–113.

122. Саковський А. А., Жижин А. В. Взаємодія підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування в документуванні кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 49–54.

123. Синовєрський А. Організація та планування розслідування кримінальних правопорушень вчинених організованими злочинними групами в умовах воєнного стану. *Věda a perspektivy*. 2023. № 1(20). С. 170–182.

124. Соколов О. В. Проблемні питання взаємодії слідчого, прокурора з оперативними підрозділами на підставі доручення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми держави і права*: зб. наук. пр. / редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.]. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2017. Вип. 79. С. 124–134.

125. Сорочан А. В. Організація і планування розслідування шахрайства, на первинному ринку. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 454–461.

126. Сподарик Ю. В. Кримінально-правова охорона законної професійної діяльності журналістів в Україні: дис. ... докт. філософії: 081. Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2022. 246 с.

127. Станкевич О. О. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки фальсифікації лікарських засобів або обігу фальсифікованих лікарських засобів. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 2017. Вип. 3. С. 186–190.
128. Стащак М. В. Особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки. *Право і безпека*. 2012. № 5 (47). С. 186–189.
129. Суворов О.М. Взаємодія підрозділів «К» СБ України з органами досудового розслідування у протидії злочинам корупційної спрямованості. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 3. С. 144–154.
130. Судова медицина: підручник для студентів медичних вузів / Концевич І.О., Михайличенко Б.В. та ін.; За ред. І.О. Концевич, Б.В. Михайличенка. Київ : МП «Леся», 1997. 656 с.
131. Суходубов В.С. Основи методики розслідування вбивств, пов'язаних з відчуженням майна громадян: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2018. 235 с.
132. Таран О. В. Загальні положення взаємодії органів досудового слідства з адміністраціями підприємств, установ, організацій та контролюючими органами при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці. *Право та управління*. 2012. № 1. С. 529–539.
133. Товтин С. В. Тактичні прийоми розслідування вбивств, пов'язаних із сексуальними відхиленнями: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Луцьк, 2016. 269 с.
134. Теория доказательств в советском уголовном процессе : Часть общая / Кочаров Г. И. и др. ; ред. кол. Жогин Н. В., Карпец И. И., Кочаров Г. И., Кудрявцев В. Н., Миньковский Г. М. Москва : Изд-во «Юридическая литература», 1966. 584 с.
135. Тетерятник Г. К. Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 500 с.

136. Тетерятник Г. К. Теоретико-правові питання проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій в умовах надзвичайних правових режимів. *Правова позиція*. 2021. № 1 (30). С. 137-141.
137. Тимошенко О. В., Буцька О. Ю., Сафарі Ф. Х. Антикризове управління як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Том. 23. Вип. 2. С. 187-192
138. Тищенко С. Дефініція поняття взаємодії в кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 3. С. 101–106. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/3-2015/tishenko.pdf>
139. Торбас О. Застосування розсуду прокурором у процесі надання доручень та вказівок щодо проведення слідчих дій. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 88–92.
140. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. І. Шинкарука. К. : Абрис. 2002. 742 с.
141. Хань О. О. Теоретичні основи планування та програмування провадження слідчих (розшукових) дій : монографія / за заг. ред. В. А. Журавля. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 198 с.
142. Цимбал Г. П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2005. 223 с.
143. Чорноус Ю. М. Особливості взаємодії при розслідуванні злочинів міжнародного характеру / Ю. М. Чорноус. Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ. 2012. № 1. С. 231–237.
144. Шапурова О. О. Сутність, завдання та принципи антикризового управління. *Держава та регіони. Серія. Економіка та підприємництво*: зб. наук. праць. Запоріжжя. 2009. Вип. 1. С. 228–232.
145. Шевченко О. В. Проблеми визначення початку життя як об'єкту кримінально-правової охорони. *Європейські перспективи*. 2011. № 1. Ч. 2. С. 69–74.

146. Шендрик В. В. Попередження злочинів оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2012. 40 с.
147. Шепітько В. Ю. Криміналістика : енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / за ред. В. Я. Тація. Харків : НЮА. 2001. 453 с.
148. Шинкаренко І. Р., Шинкаренко І. О., Кириченко О. В. Правові та організаційні основи здійснення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) підрозділами кримінальної поліції: навч. посіб. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2016. 224 с.
149. Шульга А. О. Основи методики розслідування вбивств на замовлення: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Донецьк, 2003. 219 с.
150. Шумило М. Є. Поліційна і кримінально-процесуальна діяльність: на стику минулого і сучасного. Вісник Академії адвокатури України. Том 12. Число 2 (33), 2015. С. 223–234.
151. Юсупов В. В. Організація і тактика перевірки алібі у досудовому слідстві: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. К. 2005. 212 с.
152. Юхно О. О. Окремі аспекти взаємодії слідчих та інших підрозділів органів внутрішніх справ під час розслідування злочинів. *Митна справа*. 2012. № 2(80). С. 164–168.
153. Яковлев О. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами під час проведення слідчих (розшукових) дій. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 1. С. 217–224.
154. Яровий Б. Д. Особливості взаємодії слідчих підрозділів з іншими підрозділами у розкритті та розслідуванні злочинів. *Вісник. Юридичні науки*. 2011. № 4. С. 120–124.
155. Ярмиш Н. М. Зміст ст. 117 КК України як джерело інформації про початок життя людини. *Аеро-2011. Повітряне і космічне право*: матер. II Міжнар. наук. конф. «Становлення держави та права в умовах глобалізації: теоретичний і

практичний аспект». К.: Нац. авіац. ун-т, 24 лютого 2012 р.; Ніжин: Вид. ПП Лисенко М.М., 2012. С. 462–463.

156. Huzela M., Shulhan I., Khytra A., Kukos M., Shekhavtsov R. Security of the participants in the criminal process: procedural and criminological aspects. *Cuestiones Políticas*. Vol. 40. Issue 74. Pp. 29–47. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4074.01>

157. Recommendations of the Committee of Ministers to member states «On "special investigative techniques" serious crimes, including acts of terrorism» N Rec (2005) 10 of 20 April 2005 (Adopted by the Committee of Ministers on 20 April 2005 at the 924th meeting of the Minister's Deputies. URL: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/904/file/0e223d27a32f50234f2a029df7ee.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Проект змін до нормативно-правових актів щодо оптимізації нормативно-правової регламентації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень

№ з/п	Поточна редакція нормативно-правового акта	Змін та доповнення до нормативно-правового акта, які пропонуються
Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI		
1.	<p>Стаття 41. Оперативні підрозділи</p> <p>1. Оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, дізнавача, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України - за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.</p> <p>2. ...</p>	<p>Стаття 41. Оперативні підрозділи</p> <p>1. Оперативні підрозділи органів Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, органів Державного бюро розслідувань, органів Бюро економічної безпеки України, органів Державної прикордонної служби України, органів, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, дізнавача, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України - за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.</p> <p><i>Слідчий може доручити оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження.</i></p> <p>2. ...</p>
<p>Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затверджена наказом МВС України від 07.07.2017 № 575</p>		
2.	<p>III. Організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами</p>	<p>III. Організація взаємодії при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами</p>

	<p>оперативно-розшукової діяльності до органу досудового розслідування</p> <p>...</p> <p>3. Матеріали ОРС можуть розглядатися під час оперативної наради за участю керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР. Одночасно розробляється план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується керівниками органу досудового розслідування та оперативного підрозділу.</p> <p>4. ...</p>	<p>оперативно-розшукової діяльності до органу досудового розслідування</p> <p>...</p> <p>3. Матеріали ОРС <i>мають</i> розглядатися під час оперативної наради за участю керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР. Одночасно розробляється план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується керівниками органу досудового розслідування та оперативного підрозділу.</p> <p>4. ...</p>
3.	<p>V. Організація роботи СОГ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень</p> <p>1. Діяльність СОГ здійснюється на підставі плану проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, який розробляється з урахуванням наданих обґрунтованих пропозицій усіх працівників, уключених до складу СОГ. У зазначеному плані відображаються версії вчинення кримінального правопорушення, заходи, спрямовані на їх перевірку, а також зазначаються конкретні виконавці та строки виконання. План погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції. Якщо план проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій виконано, а кримінальне правопорушення залишається незкритим, розроблюється план додаткових заходів. Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямами роботи.</p>	<p>V. Організація роботи СОГ під час досудового розслідування кримінальних правопорушень</p> <p>1. Діяльність СОГ здійснюється на підставі плану <i>розслідування кримінального правопорушення</i>, який розробляється з урахуванням наданих обґрунтованих пропозицій усіх працівників, уключених до складу СОГ. У зазначеному плані відображаються версії вчинення кримінального правопорушення, заходи, спрямовані на їх перевірку, а також зазначаються конкретні виконавці та строки виконання. План погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції. Якщо <i>план розслідування</i> виконано, а кримінальне правопорушення залишається незкритим, розроблюється, <i>погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції, додатковий план розслідування. У такому плані визначаються версії, перелік обставин події кримінального правопорушення, які встановлені та ще підлягають з'ясуванню, процесуальні та інші дії, які були здійснені, та стисло</i></p>

	<p>Оперативний супровід досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, або у разі закриття кримінального провадження.</p> <p>2. ...</p>	<p><i>викладені їх результати, перелік процесуальних та інших дій, які мають бути здійснені, виконавці та строки їх проведення.</i></p> <p>Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямами роботи.</p> <p>Оперативний супровід досудового розслідування забезпечується з моменту створення СОГ і до ухвалення судом вироку або постановлення ухвали, які набрали законної сили, або у разі закриття кримінального провадження.</p> <p>2. ...</p>
4.	<p>ВІІ. Організація взаємодії при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та виконанні заходів забезпечення кримінального провадження</p> <p>...</p> <p>4. Керівник територіального органу, підрозділу поліції на першочерговому етапі кримінального провадження зобов'язаний:</p> <p>1) у кримінальних провадженнях, у яких не встановлено осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, невідкладно організувати складення узгодженого плану слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на їх встановлення; виконання зазначеного плану контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямами роботи;</p> <p>...</p>	<p>ВІІ. Організація взаємодії при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій та виконанні заходів забезпечення кримінального провадження</p> <p>...</p> <p>4. Керівник територіального органу, підрозділу поліції на першочерговому етапі кримінального провадження зобов'язаний:</p> <p>1) у кримінальних провадженнях, у яких створено СОГ, невідкладно організувати складення узгодженого плану слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на їх встановлення; виконання зазначеного плану контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямами роботи;</p> <p>...</p>

Анкета

Шановні респонденти, запрошуємо Вас взяти участь в опитуванні з загальних питань організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та її особливостей під час виявлення та розслідування умисних вбивств. Мета анкетування полягає в отриманні інформації про ваше бачення змісту та сутності діяльності з організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами. Оберіть із запропонованих варіантів відповідей одну або декілька, на ваш погляд, правильних, та позначте їх у будь-який зручний для Вас спосіб. У рамках запитань є можливість обґрунтувати свій вибір або викласти власний варіант відповіді. Ваша думка є важливою та обов'язково буде врахована в нашому дослідженні. Заздалегідь дякуємо Вам за участь в опитуванні та відповідальне ставлення до нього!

1. Посада

- а) слідчий;
- б) керівник слідчого підрозділу;
- в) співробітник оперативного підрозділу;
- г) керівник оперативного підрозділу

2. Стаж Вашої професійної діяльності

- а) до 3 років;
- б) від 3 до 5 років;
- в) від 5 до 10 років;
- г) понад 10 років.

3. Чи вважаєте Ви актуальними дослідження питань організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств?

- а) так;
- б) ні.

4. Визначить співвідношення між взаємодією та організацією взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень

- а) організація взаємодії є окремою від взаємодії слідчого з оперативним підрозділом діяльністю уповноважених суб'єктів, спрямованою на забезпечення спільного виконання слідчим та оперативним підрозділом завдань з виявлення та розслідування кримінальних правопорушень;
 - б) організація взаємодії є складовою взаємодії слідчого з оперативним підрозділом та входить у її систему як діяльності
 - в) Ваш варіант _____
-

5. Позначте суб'єктів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час виявлення умисних вбивств при здійсненні оперативно-розшукової діяльності:

- а) співробітник оперативного підрозділу;
 - б) керівник оперативного підрозділу;
 - в) керівник підрозділу Національної поліції;
 - г) слідчий;
 - г) керівник слідчого підрозділу;
 - д) прокурор;
 - е) Ваш варіант _____
-

6. Позначте суб'єктів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час виявлення умисних вбивств під час розслідування кримінальних правопорушень:

- а) співробітник оперативного підрозділу;
 - б) керівник оперативного підрозділу;
 - в) керівник підрозділу Національної поліції;
 - г) слідчий;
 - г) керівник слідчого підрозділу;
 - д) прокурор;
 - е) Ваш варіант _____
-

7. Позначте засоби організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу під час виявлення та розслідування умисних вбивств:

- а) управлінські рішення керівника підрозділу Національної поліції щодо кадрового складу оперативного, слідчого підрозділу;
- б) управлінські рішення керівника підрозділу Національної поліції щодо матеріально-технічного забезпечення діяльності оперативного, слідчого підрозділу;
- в) управлінські рішення керівника оперативного підрозділу Національної поліції щодо визначення співробітника оперативного підрозділу, в провадженні якого буде оперативно-розшукова справа щодо готування до вчинення умисного вбивства;
- г) процесуальні рішення керівника слідчого підрозділу щодо визначення слідчого, який буде здійснювати досудове розслідування умисного вбивства;
- г) процесуальні рішення керівника слідчого підрозділу щодо визначення та створення слідчої групи, здійснювати досудове розслідування умисного вбивства;
- д) управлінські рішення керівника підрозділу Національної поліції щодо створення слідчо-оперативної групи у кримінальному провадженні щодо умисного вбивства;

- е) проведення координаційних нарад щодо забезпечення організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств;
 - є) проведення оперативних нарад з питань організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у оперативно-розшукових справах, кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств;
 - ж) планування оперативно-розшукових та інших заходів в рамках оперативно-розшукової справи, процесуальних та інших дій у кримінальному провадженні;
 - з) доручення слідчим оперативному підрозділу провести слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) дії;
 - и) Ваш варіант _____
-

8. Чи впливає оперативно-розшукова ситуація у оперативно-розшуковій справі на організацію взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим:

- а) так;
- б) ні.

9. Чи впливає слідча ситуація у кримінальному провадженні на організацію взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом:

- а) так;
- б) ні.

10. Позначте найбільш ефективну форму взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час досудового розслідування умисних вбивств:

- а) слідчо-оперативна група;
 - б) виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій;
 - в) Ваш варіант _____
-

11. Чи є обов'язковою участь керівника органу досудового розслідування в оперативній нараді для визначення повноти зібраних матеріалів оперативно-розшукової справи та наявності підстав для реєстрації в ЄРДР даних про готування до вчинення умисного вбивства:

- а) так;
- б) ні.

12. Чи є наявність відносин професійної взаємної довіри чинником, який впливає на якість взаємодії між слідчим та співробітниками оперативного підрозділу?

- а) так;
- б) ні.

Питання для слідчих

13. Вкажіть види планів, які Ви найбільш частіше складаєте під час досудового розслідування злочинів:

- а) план розслідування;
 - б) план проведення тактичної операції;
 - в) план проведення допиту;
 - г) план проведення обшуку;
 - д) план проведення слідчого експеримента;
 - е) Ваш варіант _____
-

Дякуємо за співробітництво!

Зведені дані

результатів опитування співробітників оперативних підрозділів (о/п),
слідчих (слід.) Національної поліції із питань теми дослідження

№	Питання	НП	
		42 о/п	45 слід.
2.	Стаж Вашої професійної діяльності		
	до 3 років – 5 6	11%	13%
	від 3 до 5-ти років – 18 20	43%	44%
	від 5 до 10 років - 10 13	24%	29%
	понад 10 років – 9 6	21%	14%
3.	Чи вважаєте Ви актуальними дослідження питань організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств?		
	так	100%	100%
	ні		
4.	Визначить співвідношення між взаємодією та організацією взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень		
	організація взаємодії є окремою від взаємодії слідчого з оперативним підрозділом діяльністю уповноважених суб'єктів, спрямованою на забезпечення спільного виконання слідчим та оперативним підрозділом завдань з виявлення та розслідування кримінальних правопорушень	54%	53%
	організація взаємодії є складовою взаємодії слідчого з оперативним підрозділом та входить у її систему як діяльності	46%	47%
	Ваш варіант	-	-
5.	Позначте суб'єктів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час виявлення умисних вбивств при здійсненні оперативно-розшукової діяльності		
	співробітник оперативного підрозділу	86%	53%
	керівник оперативного підрозділу	100%	100%
	керівник підрозділу Національної поліції	100%	100%
	слідчий	0%	0%
	керівник слідчого підрозділу	57%	84%
	прокурор	7%	42%
	Ваш варіант	-	-
6.	Позначте суб'єктів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом під час розслідування кримінальних правопорушень		
	співробітник оперативного підрозділу	0%	0%
	керівник оперативного підрозділу	57%	66%
	керівник підрозділу Національної поліції	100%	100%
	слідчий	0%	0%
	керівник слідчого підрозділу	100%	100%
	прокурор	95%	80%
	Ваш варіант	-	-

7.	Позначте засоби організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу під час виявлення та розслідування умисних вбивств		
	управлінські рішення керівника підрозділу Національної поліції щодо кадрового складу оперативного, слідчого підрозділу	67%	71%
	управлінські рішення керівника підрозділу Національної поліції щодо матеріально-технічного забезпечення діяльності оперативного, слідчого підрозділу	58%	64%
	управлінські рішення керівника оперативного підрозділу Національної поліції щодо визначення співробітника оперативного підрозділу, в провадженні якого буде оперативно-розшукова справа щодо готування до вчинення умисного вбивства	69%	54%
	процесуальні рішення керівника слідчого підрозділу щодо визначення слідчого, який буде здійснювати досудове розслідування умисного вбивства	69%	82%
	процесуальні рішення керівника слідчого підрозділу щодо визначення та створення слідчої групи, здійснювати досудове розслідування умисного вбивства	32%	44%
	управлінські рішення керівника підрозділу Національної поліції щодо створення слідчо-оперативної групи у кримінальному провадженні щодо умисного вбивства	100%	100%
	проведення координаційних нарад щодо забезпечення організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств	91%	96%
	проведення оперативних нарад з питань організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у оперативно-розшукових справах, кримінальних провадженнях щодо умисних вбивств	100%	100%
	планування оперативно-розшукових та інших заходів в рамках оперативно-розшукової справи, процесуальних та інших дій у кримінальному провадженні	100%	100%
	доручення слідчим оперативному підрозділу провести слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) дії	100%	100%
Ваш варіант	-	-	
8.	Чи впливає оперативно-розшукова ситуація у оперативно-розшуковій справі на організацію взаємодії між оперативним підрозділом та слідчим		
	так	100%	96%
	ні	0%	4%
9.	Чи впливає слідча ситуація у кримінальному провадженні на організацію взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом		
	так	100%	100%
	ні	0%	0%
10.	Позначте найбільш ефективну форму взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час досудового розслідування умисних вбивств		
	слідчо-оперативна група;	100%	91%
	виконання оперативним підрозділом доручень слідчого щодо проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій	0%	9%
	Ваш варіант	-	-
11.	Чи є обов'язковою участь керівника органу досудового розслідування в оперативній нараді для визначення повноти зібраних матеріалів оперативно-розшукової справи та		

	наявності підстав для реєстрації в ЄРДР даних про готування до вчинення умисного вбивства		
	Так	84%	98%
	ні	16%	2%
12.	Чи є наявність відносин професійної взаємної довіри чинником, який впливає на якість взаємодії між слідчим та співробітниками оперативного підрозділу?		
	так	100%	100%
	ні		
13.	Вкажіть види планів, які Ви найбільш частіше складаєте під час досудового розслідування злочинів (питання для слідчих)		
	план розслідування	-	100%
	план проведення тактичної операції	-	8%
	план проведення допиту	-	94%
	план проведення обшуку	-	12%
	план проведення слідчого експеримента	-	84%
	Ваш варіант	-	-

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Ольга БАЛИНСЬКА

АКТ

24.01. 2024

м. Львів

№ 07

Про впровадження результатів дисертації
Сабанюка Тараса Ростиславовича на тему
«Організація взаємодії між слідчим та
оперативними підрозділами під час виявлення
та розслідування умисних вбивств» у наукову
діяльність ЛьвДУВС

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- завідувача відділення організації освітньо-наукової підготовки (докторантура та аспірантура (ад'юнктура)) кандидата юридичних наук підполковника поліції Тетяни КОХАНЮК;
- декана факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, професора підполковника поліції Руслана ШЕХАВЦОВА;
- завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, доцента підполковника поліції Андрія ХИТРИ;
- директора загальної бібліотеки Ірина КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до Положення про порядок впровадження результатів наукових робіт в освітній процес, наукову, практичну, законотворчу діяльність та їх облікування у Львівському державному університеті внутрішніх справ, затвердженого наказом ЛьвДУВС від 16.08.2023 року № 270, розглянула результати дисертації аспіранта кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС Сабанюка Тараса Ростиславовича на тему «Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств».

Проаналізовано результати, викладені у таких публікаціях:

1. Сабанюк Т.Р. Теоретико-прикладні проблеми визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Право і суспільство. 2023. № 1. С. 350–356. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.50>.

2. Сабанюк Т.Р. Проблемні аспекти кримінально-правової характеристики умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині як чинника, що впливає на організацію взаємодії слідчого та оперативних підрозділів. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №9. С. 381–384. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/92>.

3. Сабанюк Т.Р. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №10. С. 573–576. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/138>.

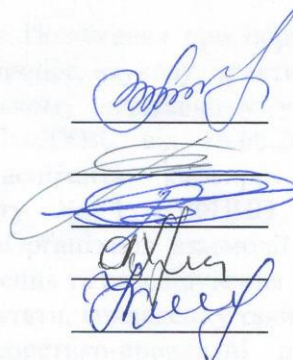
4. Сабанюк Т.Р. Теоретичні аспекти визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21 жовтня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 305–309.

5. Сабанюк Т.Р. Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств в умовах воєнного стану. Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародного круглого столу (23 лютого 2023 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 201–204.

6. Сабанюк Т.Р. Структура моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні та розслідуванні готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року) / упор. Р. М. Шехавцов. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 183–187.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що результати дисертації Сабанюка Тараса Ростиславовича на тему «Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств» містить науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в науковій діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема через застосування результатів для подальших наукових досліджень у сфері кримінального процесу, опублікування наукових статей з окресленої проблематики, презентації результатів наукових досліджень на науково-практичних заходах тощо.

Члени комісії:

Людмила ПАВЛИК

Тетяна КОХАНЮК

Руслан ШЕХАВЦОВ

Андрій ХИТРА

Ірина КРАВЕЦЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
Львівського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Ольга БАЛИНСЬКА

24.01.2024
АКТ

24.01. 2024

Львів

№ 09

**Про впровадження результатів дисертації
Сабанюка Тараса Ростиславовича на тему
«Організація взаємодії між слідчим та
оперативними підрозділами під час
виявлення та розслідування умисних
вбивств» в освітній процес ЛьвДУВС**

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу забезпечення якості освіти та методичної роботи кандидата юридичних наук, доцента Руслана СТРОЦЬКОГО;
- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- декана факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, професора підполковника поліції Руслана ШЕХАВЦОВА;
- завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, доцента підполковника поліції Андрія ХИТРИ;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до Положення про порядок впровадження результатів наукових робіт в освітній процес, наукову, практичну, законотворчу діяльність та їх облікування у ЛьвДУВС, затвердженого наказом ЛьвДУВС від 16.08.2023 року № 270, розглянула й узагальнила наукові праці аспіранта кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС Сабанюка Тараса Ростиславовича на тему «Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств».

Проаналізовано наукові праці Сабанюка Т.Р., в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Сабанюк Т.Р. Теоретико-прикладні проблеми визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 350–356. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.50>.

2. Сабанюк Т.Р. Проблемні аспекти кримінально-правової характеристики умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині як чинника, що впливає на організацію взаємодії слідчого та оперативних підрозділів. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 9. С. 381–384. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/92>.

3. Сабанюк Т.Р. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 10. С. 573–576. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/138>.

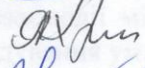
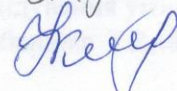
4. Сабанюк Т.Р. Теоретичні аспекти визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21 жовтня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 305–309.

5. Сабанюк Т.Р. Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств в умовах воєнного стану. Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародного круглого столу (23 лютого 2023 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 201–204.

6. Сабанюк Т.Р. Структура моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні та розслідуванні готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року) / упор. Р. М. Шехавцов. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 183–187.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що наукові праці Сабанюка Т.Р. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Взаємодія підрозділів Національної поліції під час досудового розслідування», під час підготовки навчально-методичних і навчальних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів.

Члени комісії:

 Руслан СТРОЦЬКИЙ
 Людмила ПАВЛИК
 Руслан ШЕХАВЦОВ
 Андрій ХИТРА
 Ірина КРАВЕЦЬ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:**

1. Сабанюк Т. Р. Теоретико-прикладні проблеми визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 350–356. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.50> (стаття в науковому виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»).

2. Сабанюк Т. Р. Проблемні аспекти кримінально-правової характеристики умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині як чинника, що впливає на організацію взаємодії слідчого та оперативних підрозділів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №9. С. 381–384. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/92> (стаття в науковому виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»).

3. Сабанюк Т. Р. Моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №10. С. 573–576. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-10/138> (стаття в науковому виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б»).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Сабанюк Т. Р. Теоретичні аспекти визначення поняття взаємодії слідчого з оперативними підрозділами. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (21 жовтня 2022 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 305–309.

5. Сабанюк Т. Р. Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств в умовах воєнного стану. *Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки: збірник тез Міжнародного круглого столу (23 лютого 2023 року)* / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 201–204.

6. Сабанюк Т. Р. Структура моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів при виявленні та розслідуванні готування до вчинення, вчинення умисного вбивства. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (3 листопада 2023 року)* / упор. Р. М. Шехавцов. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. С. 183–187.